

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politic'
ZATVORENIK

GODINA XIX. - PROSINAC 2009. CIJENA 15 KN

BROJ **213**

**Dr. FRANJO TUĐMAN
1922. - 1999.**

BOŽIĆNI DAR

Nakon stotinu afera kojima je naša domovina osiromašena, i uz gospodarsku krizu što nas svakog dana podsjeća na životnu zbilju, neka nam u prosincu bude dopušteno malo predahnuti. Kriza, afere, a možda i nešto još gore ionako nas ne će mimoći već početkom sljedeće godine, pa se zato kratko proveselimo za najradosniji blagdan tijekom godine.

Adventom i sijanjem pšenice počinje niz događanja kojima se pripremamo za dolazak Božića, stoga blagdanski ugođaj traje gotovo čitav mjesec.

Svake godine u to vrijeme prisjećam se djetinjstva i božićnih priprema kojima smo se bavili mi pučkoškolci i ministrandi kapucinske crkve u Varaždinu. Danima smo od gipsa izrađivali figure za jaslice, drvenim kolima na vlastiti pogon dopremali mahovinu iz šuma Varaždinbrega, sa stovarišta i okretišta gdje su se čistile parne lokomotive dovozili tzv. leš, kako bismo skupili materijal za najuzbudljiviju gradnju u životu. Sve, baš sve izradili smo i pribavili sami. Roditelji i stariji od nas bili su isto tako prezauzeti poslovima, trebalo je nabaviti bor, posebno urediti kuću, oribati podove, oprati prozore, potruditi se da bude obilnog jela, svakojakih kolača. I tako do Badnjaka, kada sve što se pripremalo dobiva veličanstvenu ljepotu i smisao. Okićeno božićno drvce, iskrčavost svijeća, štalica s tek rođenim Isusom, pašnjaci s mnoštvom ovčica i pastira, nižu se jedna za drugom poznate hrvatske božićne pjesme, pričanja starijih o nekim davnim Badnjacima, zajednički odlazak na polnoćku, svi ne mogu stati u crkvu, ali uz orgulje iz svih grla ori se pjesma za pjesmom do «Narodi nam se...», kad si u sitne sate po cićoj zimi čestitamo sretan i blagoslovljen Božić i vraćamo kući.

Bilo je to vrijeme kad nije bilo igračaka, pa tako ni posebnih darova, tek crvena jabuka s bora ili bombon umotan u svjetlucavi papir. Međutim, znam da se nisam osjećao zakinutim, iako sam želio imati pravu pravcatu loptu, a ne krpenjaču kakvom smo u to vrijeme igrali nogomet. Odrastajući, uslijedile su godine kada smo zaboravili na igračke. Zamjenile su ih naoko apstraktne riječi – zdravlje, sreća, zadovoljstvo – kao vrhunski darovi koje možemo nekome poželjeti. Darovati ih ne možemo.

Danas, nakon šezdeset godina, kada ima igračaka za velike i male, razmišljam kako bih za predstojeći Božić mogao steći jednu od tri spomenute apstrakcije – npr. zadovoljstvo.

Evo kako. Slučajno se izbori za predsjednika Republike održavaju baš u božićne dane. Naša hrvatska domovina već trinaest stoljeća čezne za knezom, kraljem, banom, predsjednikom kojim će se ponositi svaki građanin te prekrasne zemlje natopljene krvlju naših predaka. Sada je opet takva prilika. Izabrati predsjednika, marljivog, obrazovanog, ali prvenstveno građanina Hrvatske, a tek onda svijeta. Izabrati poštenog čovjeka koji ima srca i dobrote.

Čestitajući Vam Božić, uz zdravlje i sreću, želim Vama i sebi za dar, da novoizabrani Predsjednik Republike Hrvatske odgovara opisu iz prethodnih redaka, što će reći, da bude na ponos svim Hrvatima u domovini i svijetu.

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVА
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Alfred Obranić, Ljubomir Brdar,
Vladimir Mrkoci, Višnja Sever

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***

Žiro račun: 2503007-1100009317
kad Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb
***

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i pretplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.
***

ISSN 1331-4688
***

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***
<http://www.hdpz.t-com.hr>

KNJIGOVODSTVO SLUGANSTVA

Za temeljito knjigovodstvo sluganskoga hrvatskog odnosa prema tzv. međunarodnoj zajednici – koje je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju u Haagu tek jedan, doduše ne najmanje važan, simbol – htjelo bi se puno vremena i truda. No kad se ta zadaća jednom poduzme (a dok se ne poduzme, naše savjesti ne će imati mira, niti će naš narod imati budućnost), posljednja u nizu tužnih epizoda, ova s uhićenjima i kaznenim progonima visokih vojnih časnika, pa čak i članova obrane generala Gotovine, imat će istaknuto mjesto. Malo je životnih situacija u kojima će tragika nadmašiti onu s kojom smo kao narod i kao država bili suočeni u trenutku kad se predsjednica vlade, zbumjena i pokisla, pokušava ispričati uglavnom već eutanaziranoj javnosti što MKSJ, eto, brani prava visokih hrvatskih vojnih časnika, a napose prava obrane jednog optuženika, pred nasrtajima vlade koja *cerberskom* odlučnošću ispunjava svaki prohtjev toga sudišta, domišljajući se o tome kako će unaprijed prepoznati njegove želje i očekivanja.

Ta odvratno tužna slika imade svoj pravni okvir: Ustavni zakon o suradnji s MKSJ-om, koji je omogućio da se hrvatske pravosudne vlasti pretvore u puke listonoše. Pritom upornost kojom Ustavni sud (u ranijim i u sadašnjemu sazivu!), već više od jednog desetljeća odbija odlučiti o prijedlogu za pokretanje postupka ocjene ustavnosti toga propisa, nije nevažan kamenić tog sramotnog mozaika. No od toga je pravnog okvira puno važnija i puno sudbonosnija hrvatska politička odlučnost da naša domovina, riječima bivšega predsjednika vlade – bez obzira na cijenu – pristupi Europskoj uniji. Tog trenutka kad smo postali spremni platiti «svaku cijenu» (a ne treba se zavaravati: iako pisac ovih redaka može sebi u dobro upisati da za toga bivšeg premijera – unatoč zamjernu trudu da negdje nekako iščeprka razlog za protivno – nije napisao ni jedno pohvalno slovo, valja imati na umu da spremnost na pokorno klečanje nije započela tek sa Sanaderom, a očito je da ne će s njime ni završiti!), otvoreno smo identificirali sredstvo kojim nas se može stalno i uporno držati na uzdi.

Sav je naš politički i društveni život određen tom spremnošću na pokorno služenje, sve naše vlade sastavljene su s premapotpisom Bruxellesa, a sve naše borbe protiv korupcionaških klika i sve naše *reforme* i *poboljšice* odvijaju se radi toga. Ne želi se ovim reći da su sve te *reforme* loše i nepoželjne, da ratne zločine (pa i ispade pojedinaca s hrvatske strane!) ne treba sankcionirati, da treba – *moro balcanico* – njegovati korupciju i kriminal, pa čak ni to da je međunarodna suradnja, pače i na europskoj razini, sama po sebi pogubna. No pogubno je kad je ona motivirana tuđim prohtjevima i interesima, pogubno je kad je ona bezuvjetna; pogubno je kad se dostojanstvo i sloboda podređuju kojekakvim himerama i sumnjivim zahtjevima tzv. stranačke stege i *političke korektnosti*. Jer, kad se načelo žrtvuje kratkoročnim probitcima – radilo se o ustavnome zakonu, Paktu o stabilizaciji, ZERP-u, Savudrijskoj vali ili o topničkim dnevnicima, svejedno – otvara se put u etičku i političku provaliju: oni koji su jednom prekoračili taj Rubikon, s njega se više ne mogu vratiti. To je zakonitost političkog razvitka i nepobitan poučak povijesti. Radi toga se valja vratiti načelima, a vratašca na putu tog povratka već su predstojeći predsjednički izbori: ma koliko malo ovlaštenja predsjednik Republike Hrvatske imao, neka nam ne bude predsjednik onaj koji je spreman poslušno klimnuti na svaki mig iz inozemstva: svojim glasom – pa ostao on zasad i u manjini – bar simbolički pokažimo što zapravo želimo.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

PONIŽAVANJE I SAMOPONIŽAVANJE	3
<i>Josip – Ljubomir BRDAR</i>	
ZBILJA U JUGOSFERI	5
<i>Davor DIJANOVIĆ</i>	
DAN LJUDSKIH PRAVA: KRUG ZA TRG	8
RAZGOVOR S MILANOM BANDIĆEM	9
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
DOMOLJUBI, VUKOVI I OVCE .	13
<i>Ivica PATRLJ</i>	
SLOVAČKA: DVADESET GODINA SLOBODE I DEMOKRACIJE	17
<i>dr. sc. Slávka HLÁSNA</i>	
ANTE STARČEVIĆ DANAS	21
<i>Mario Marcos OSTOJIC</i>	
CRTICE IZ HRVATSKE FINANCIJSKOPRAVNE PROŠLOSTI (III.)	26
<i>Prof. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ</i>	
SLATINSKI DRENOVAC - SLAVONSKA JAMA "JAZOVKA"	28
<i>Miroslav GAZDA</i>	
TAKO JE GOVORIO PROFESOR ŽELIMIR MEŠTROVIĆ (I.)	32
<i>Bruno ZORIĆ, prof.</i>	
ZA SPOMEN-CRKVU NA DAKSI!	36
<i>Dr. Augustin FRANIĆ</i>	
ZBIRKA KNJIGA O DOMOVINSKOM RATU NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU (KATALOG LISTOPAD 2009.)	39
<i>Mr. sc. Zorka ZANE</i>	
IN DIESEM HEFT	47
IN THIS ISSUE	48

VERBA VOLANT...

DOBRO DOŠLI U AZIZIJU!

«Porodično prezime **Izetbegovića** bilo je Jahić, u Beogradu su živjeli, između ostalog, i u ulici koja se danas zove Francuska, u posjedu im je bila Ada Ciganlija. Nakon povlačenja Turaka iz Srbije sultan **Aziz** je za muslimanske izbjeglice iz Beograda i Užica izgradio naselje na Savi koje je nazvano Azizija, a danas se zove Bosanski Šamac. **Izetbeg Jahić** je preselio u Aziziju, gdje je kupio goleme posjede zemljišta, i po njemu se od tada nazivamo Izetbegovići.»

(*Bakir Izetbegović, NIN, br. 3051, 18. lipnja 2009., srp.*)

*

ŽIVJELA TITOVA JUGOSLAVIJA: NAPRIJED U BUDUĆNOST!

«Za ovaj ciklus (tzv. antifašističkih filmova, op. prir.) odlučili smo se ne samo na temelju činjenice da kao javna televizija imamo zadaću promicati svijest o antifašizmu kao civilizacijskoj vrijednosti, nego i zato što ti naslovi bude veliki interes gledatelja. No, mogu kazati da bismo željeli da dio ciklusa budu i 'Neretva', 'Valter brani Sarajevo' i 'U gori raste zelen bor'.»

(*Janoš Römer, glavnogovornik Hrvatske televizije,
Jutarnji list, god. 12/2009, br. 4084,
Zagreb, 10. studenoga 2009.*)

*

SRETAN PUT, BRAĆO SRBI!

«Objašnjava (Nenad Čanak, op. prir.) zašto o budućem Statutu Vojvodine kojim se regulira ustavnopravni status te srpske pokrajine želi razgovarati (s predsjednikom **Borisom Tadićem** i premijerom **Mirkom Cvetkovićem**), a ne u Novom Sadu s njihovom lokalnom podružnicom: 'Kada uzmete fijaker, vi se o vožnji dogovorate s kocijašem, a ne s konjem', veli Čanak.»

(*Slobodna Bosna, god. 15/2009., br. 677,
Sarajevo, 5. studenoga 2009., bos.*)

*

NIJE LI «EU POD SVAKU CIJENU» TAJ SLUŽBENO PROKLAMIRANI SMJER HRVATSKE?!?

«Ponajprije upada u oči rezultat (Gallupova, op. prir.) istraživanja po kojem je samo osam posto ispitanih izjavilo da smatra kako sadašnja Hrvatska ide u dobrom smjeru, čak osamdeset četiri posto smatra da ide u lošem smjeru, a samo osam posto nema određenog mišljenja o tom pitanju. Iznimno je znakovito što su – prema tom istraživanju – hrvatski građani, u usporedbi s građanima drugih istraživanjem obuhvaćenih država koje objektivno imaju puno više poteškoća i neriješenih problema, daleko najnezadovoljniji smjerom kojim ide Hrvatska. Bez sumnje, u tom izraženom stavu može i mora se prepoznati ne sa-

mo pesimizam, kako je to interpretirano u Jutarnjem listu, nego i kritika svih odgovornih, svih utjecajnih, svih onih koji pridonose sadašnjem usmjerenu hrvatskog društva. Čak osamdeset četiri posto hrvatskih građana – ako je riječ o reprezentativnom uzorku istraživanja – zauzima se, očekuje i priježkuje odlučan zaokret u usmjeravanju hrvatskoga društva i hrvatske države.»

(*Ivan Miklenić, glavni urednik Glasa Koncila, GK,
god. 48/2009., br. 48 (1849), 29. studenoga 2009.*)

*

PETOPROSINAČKI POVRATAK PRVOM DECEMBRU!

«Građanska udruga za ljudska prava na čijem čelu je **Zoran Pusić**, traži od Ustavnog судa i saborskih zastupnika da iz Ustava izbrišu odredbu o zabrani udruživanja u saveze s bivšim jugoslavenskim republikama.

Članak 141. hrvatskog Ustava određuje da je zabranjeno udruživanje RH u saveze s drugim državama koje bi dovelo ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskog državnog zajedništva. Pusić smatra kako se tim člankom onemogućava slobodan razvijetak države. Tvrdi kako su tvorci Ustava početkom 90-ih godina razmišljali o **Miloševićevoj** Srbiji od koje se trebalo distancirati i zaštititi. No, po Pusiću, već danas Srbija nije jednaka kao u doba vladanja Slobodana Miloševića te da potomcima treba dopustiti slobodno odlučivanje o udruživanju, piše Slobodna Dalmacija.»

(*index.hr, 5. prosinca 2009.*)

*

HRVATI KAO KUFERAŠI U BiH?!

«Profesor psihologije na sarajevskom Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Mujo Hasković održao je predavanje studentima prve godine od kojeg se prisutnima dižala kosa na glavi. Profesor Hasković je 'pedagoški' studentima održao predavanje o dekadentnosti i izopačenosti američkog i izraelskog društva. Tako je između bezbroj javno iznesenih gluposti profesor Hasković rekao da 70 posto američkih žena vode ljubav s psima! Na istom predavanju Hasković je rekao da su Izraelci uglavnom degenerisani, jer je opštepoznato da se rodbina međusobno ženi i udaje, a na kraju je negirao postojanje srpske i hrvatske nacije, argumentirajući to pričom svoje nane koja mu je rekla da za vrijeme vladavine Austro-Ugarske Bosnom, Srbi i Hrvati nisu postojali!»

(*Slobodna Bosna, god. 15/2009., br. 679,
Sarajevo, 19. studenoga 2009., bos.*)•

PONIŽAVANJE I SAMOPONIŽAVANJE

„Hrvatska je jako napredovala i nema prepreka da uskoro postane nova članica EU. Još su joj jedina prepreka na tom putu iskrena suradnja s Haaškim sudom, tj. isporuka topničkih dnevnika, obračun s korrupcijom i organiziranim kriminalom i rješavanje problema s brodogradnjom.“

To su učestale „utjehe“ koje dolaze od raznih europskih činovnika koje plasiraju našim predstavnicima i medijima. Ključ europske sudbine Hrvatske drži u svojim rukama glavni haaški tužitelj **Serge Brammertz**. Tzv. topnički dnevničari poslali su nacionalna mora. Svakom čovjeku u Hrvatskoj bez iznimke je jasno da je to absurd. Izvjesnija bi bila potraga za „kamenom mudraca“ ili za Aladinovom svjetiljkom, nego za tim dnevnicima u obliku i smislu u kojem to traži Brammertz. To je jasno i dotičnom gospodinu kao i političkoj eliti zemalja koje ucjenjuju Hrvatsku tom „isporurom“. Naime, njima svi-

Piše:

Josip – Ljubomir BRDAR

ma je jasno da osloboditeljska akcija „Oluja“ nije planirana u centrali NATO-va obrambenog sustava, niti je hrvatska država bila vojno stručno etabliранa za izradu takvih dokumenata. Plan oslobođenja je sigurno postojao, ali očito da je on „istopljen“ u nizu pojedinačnih usmenih i pismenih zapovijedi.

U konačnici, kada bi i postojali ti „dnevničari“, oni ne bi mogli poduprijeti haašku optužnicu protiv generala **Gotovine, Čermaka i Markača**, jer je bitan rezultat toga „prekomjernog granatiranja“ Knina u kojem je oštećeno samo par civilnih objekata i poginuo jedan civil. Slika nakon oslobođenja Knina obišla je svijet. Ta slika je kapitalni dokaz proti absurdnoj optužbi o prekomjernom granatiranju. Prema tome, malom djitetu, pa čak i mental-

no insuficijentnoj osobi je jasno da optužnica o prekomjernom granatiranju Knina, kao i zahtjev za tzv. topničkim dnevnicima nije ništa drugo nego absurdna politička ucjena, očito potaknuta iz Londona s namjerom da se Hrvatska zaustavi na putu u EU, odnosno izjednači s agresorom.

U ovom slučaju razina ucjene haaškog tužiteljstva ne samo da vrijeđa i ponižava hrvatsku državu, nego vrijeđa i zdrav razum, poglavito u kontekstu notorne činjenice da Knin nije bio niti razoren niti čak oštećen. To vrijeđanje zdravog razuma naročito dolazi do izražaja u usporedbi s razaranjem Vukovara, na koji su pali milijuni projektila svih mogućih kalibara, a grad se Vukovar nakon agresorskog „oslobodenja“ doimao stravičnije nego Hiroshima i Nagasaki nakon nuklearne kataklizme u Drugome svjetskom ratu. Ta uvereda se još dodatno potencira time što glavni haaški tužitelj usprkos toj notornoj

Serge Brammertz

istini o Kninu i Vukovaru, Hrvatsku pred Vijećem sigurnosti optužuje za nedovoljnu i neiskrenu suradnju s haaškim tužiteljstvom u potrazi za „topničkim dnevnicima“, dok Srbiju kao agresora na Hrvatsku afirmira pozitivnom ocjenom o „iskrenim nastojanjima“ u hvatanju još „jedinih“ preostalih osumnjičenika za ratni zločin, **Ratka Mladića i Gorana Hadžića**. Takvu iskonstruiranu i podlu usporednu ocjenu ne može otrpjeti, kako rekoh, zdrav razum. Ovakve ucjene i ocjene su na tragu pretpostavke, da će vjerojatna sljedeća prepreka Hrvatskoj za ulazak u EU biti to što je Hrvatska „kriva“ za globalno zatopljenje ili za to što sunce izlazi na istoku.

Ultimativni zahtjev Hrvatskoj za isporuku topničkih dnevnika nije ništa drugo doli gruba politička ucjena, a sve to sa pravom i pravdom nema dodirnih točaka. No, dok ucjenu svjetskih moćnika možemo još i razumjeti zbog njihovih prozirnih specifičnih interesa, ne možemo se pomiriti da Hrvatska vlada „grize“ tu podlu zamku i u ponižavajućem gardu prihvaca obvezu „pronalaska“ tih „dnevnika“, usprkos notornoj činjenici da oni ne postoje. To naše obećanje „pronalaska“ tobožnjih topničkih dnevnika dovelo je Hrvatsku u absurdnu situaciju da čak haaški sud zauzavlja brutalnu policijsku akciju kojom se pretresa niz stanova hrvatskih časnika, koji su sudjelovali u operaciji „Oluja“, te se oduzimaju računala članovima od-

vjetničkog tima generala Gotovine, sve u svrhu „pronalaska dnevnika“ i zadobivanje ocjene o „iskrenoj suradnji“.

Oduzimanje računala u kojem je sadržana korespondencija između optuženika i odvjetnika je flagrantno kršenje pravnih propisa. Ali naš „čuvar“ Ustava, aktualni predsjednik, nije u tom smislu ni okom trepnuo. Teško je procijeniti, je li razlog njegova pasivnog držanja u njegovu „odličnom“ poznavanju Ustava, ili se kao poznati svjedok optužbe protiv hrvatskih generala logično svrstao na stranu haas-kog tužitelja S. Brammertza.

U kontekstu izrečenog, gdje naša zemlja doživjava, a nažalost i prihvaca takva poniženja, nameće se povjesna zadaća hrvatskom narodu da izabere na čelo države čovjeka koji bi bio ne samo brana tom ponižavanju, nego i moralni obnovitelj, koji će afirmirati ponos, dostoјanstvo i hrabrost hrvatskog naroda, dakle sve one odlike koje je naš narod iskazao u Domovinskom ratu. Budući da su pred nama predsjednički izbori, u rukama naroda je sudbinska odluka. Ako želimo dalje tavoriti u beznađu i poniženju, onda ćemo se opredijeliti za kandidate koji obećavaju kontinuitet **Mesićeva** vladanja. Oni su poznati. To su **Ivo Josipović, Vesna Pusić, Damir Kajin, Nadan Vidošević i Dragan Primorac**. Kandidati koji nude afirmaciju nacionalnog ponosa kao temelja opće dobrobiti su **Andrija Hebrang, Miroslav Tuđman i Josip Jurčević**. Ako želimo sebi dobro, opredijelimo se između ove trojice. •

NOVI LIST: NAPOKON PRVI IZBORI BEZ POLITIČKIH ZATVORENIKA!

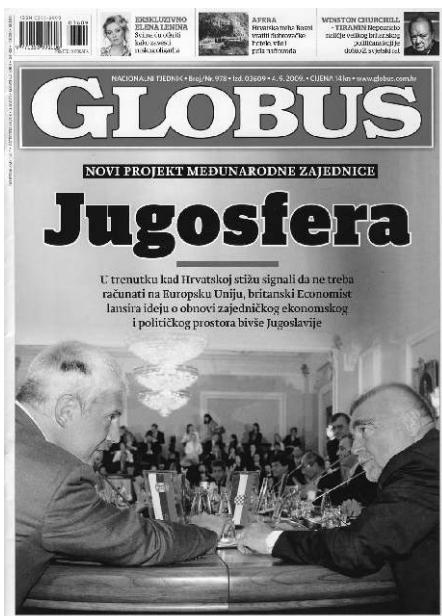
Riječki je *Novi list* primijetio da su predstojeći predsjednički izbori prvi na kojima se ne pojavljuju bivši politički zatvorenici. To, prema mišljenju autora teksta, **Nevena Šantića**, «nipošto nije ključni tranzicijski čimbenik ali je svakako jedan od elemenata koji može unaprijediti demokraciju! Dakle, «dvanaest aktualnih kandidatkinja/kandidata za predsjedničko mjesto nemaju u svojim bi-

ografijama zatvorenički staž koji je do jučer gotovo pa bio presudna referenca za izbor na funkciju predsjednika države. Naravno, ne zato što bi boravak u zatvoru sam po sebi nosio prednost, nego stoga što je u novom miješanju političkih karata nakon promjene režima, kako 1945. tako i 1990. godine, predstavljaо znak dokazane čvrstine stavova u nepovoljnem i neprijateljskom okruženju, što se poslije u pro-

mjenjenim političkim prilikama birački honoriralo. Pritom su tako politički obilježeni i sami, manje ili više otvoreno, ne samo u izbornim kampanjama nego i u svakodnevnom djelovanju često igrali na kartu političke žrtve svjesni da im to može pogodovati.» Eto što je jedan od važnih problema hrvatskoga političkog života... (M. Z.)

ZBILJA U JUGOSFERI

Ovih dana, dok se prisjećamo nesretnoga prvog prosinca 1918., kad je Hrvatska nasilno i bez volje hrvatskog naroda uključena u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca – što je rezultiralo ogromnim teritorijalnim gubicima, demografi-

skom katastrofom te kulturnim nazadkom – očigledno je da su neoorjunaši odlučili

Piše:

Davor DIJANOVIĆ

pojačati svoje političko-ideološko djelovanje. S obzirom na to da su prvi koraci u dekonstrukciji hrvatske države na putu ka novoj balkanskoj državnoj koncepciji uspješno obavljeni, i s obzirom na to da je srednjoeuropsko-mediteranski identitet davno zamjenjen zapadnobalkanskim, bilo je samo pitanje dana kad će netko iz projugoslavenskih i orjunaških krugova i javno zatražiti brisanje ustavne odredbe koja pravno onemoguće ponovno udruživanje Hrvatske u balkanske asocijacije.

Riječ je o članku 141. Ustava Republike Hrvatske, koji zabranjuje «pokretanje postupka udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama u kojem bi udruživanje dovelo, ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku». Da zapadnobalkanskim šegrtima londonskih kovača ova ustavna odredba predstavlja trn u oku, poznato je. No, do

sada se nitko nije usudio javno zatražiti njezino brisanje. Prvi je to 4. prosinca o. g. zatražio **Zoran Pusić**, brat predsjedničke kandidatkinje **Vesne Pusić** i predsjednik Građanskog odbora za ljudska prava. Ovaj navodni borac za ljudska prava smatra da Srbija danas «nije jednaka kao u doba vladanja Slobodana Miloševića te da potomcima treba dopustiti slobodno odlučivanje o udruživanju».

Ako je i od Pusića, previše je!

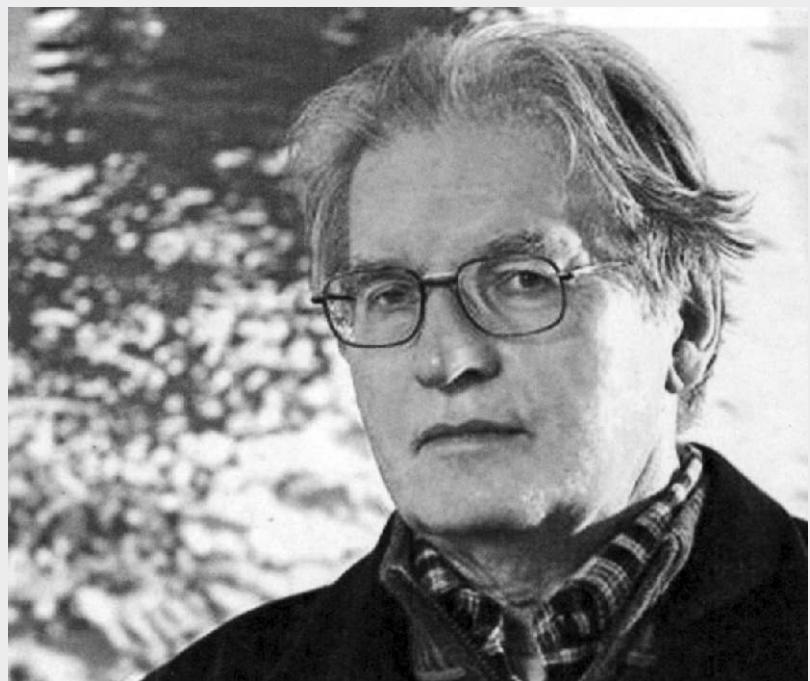
Zoran Pusić, iako mu se posvećuje medijska pozornost, u političkom životu Hrvatske zapravo ne predstavlja baš ništa. No, stara rimska izreka ispravno kaže: non quis, sed quid - ne tko, nego što. Kada Hrvatska ne bi bila «banana država», ovaj bi Pusićev postupak izazvao trenutnu reakciju hrvatskih političara i javnu osudu tzv. intelektualaca koje konstantno čitamo i gledamo u tiskanim i elektronskim medijima. No, takvo što posve je iluzorno očekivati. Jer, Pusić je samo javno rekao ono što je skriveni cilj tih istih političara-upravljača i tzv. javnih intelektualaca. Utoliko je Pusić ipak više glasnogovornik

MANDIĆEV «SRPSKO - JUGOSLAVENSKI ČOŠAK»

Prepostavljajući, po običaju, sklonost provokaciji stanovitomu daru književnoga kritičara, **Igor Mandić** je ovih dana, u br. 520 (od 4. prosinca 2009.) tjednika *Novosti*, koji – uz obilnu pomoć hrvatske države – izdaje (i na kioscima prodaje!) srpsku manjinu u Hrvatskoj, objavio članak pod naslovom «**Izlazak na ustaško čoše**». Ovdje ga prenosimo u cijelosti, jer članak svakako treba pročitati, baš kao što je 1902. trebalo pročitati članak **Nikole Stojanovića** «*Srbi i Hrvati*», koji je bez komentara i ografe prenio zagrebački *Srbobran*. Oba imaju zajedničku crtu: oba su za Hrvate uvredljiva, oba su programatska. Na onaj iz 1902. zagrebačko je građanstvo reagiralo demonstracijama, pa i izgredima, ovaj smo današnji odšutjeli. I sličnosti i razlike više su nego rječite...

*

«**Izlazak na ustaško čoše**». Piše: **Igor Mandić**
«Došlo neko takvo vrijeme, da se moja malenkost

Igor Mandić

zapadnobalkanskih šegrteta, a manje borac za ljudska prava.

Američki predsjednik **Franklin D. Roosevelt** jednom je prilikom rekao: «U politici se ništa ne događa slučajno. Ukoliko se i dogodi, onda je tako bilo planirano».

Ako ovu konstataciju uzmemo kao točnu, tada se valja zapitati, je li slučajno da je Pusić zatražio brisanje čl. 141. Ustava RH baš 4. prosinca? Uz malo zdravorazumskog razmišljanja vrlo ćemo brzo zaključiti kako nije riječ o slučajnosti, nego o provokaciji. Jer, zatražiti brisanje članka koji onemogućuje reinstalaciju Jugoslavije dan prije obljetcice prosinačkih žrtava, nije ništa drugo nego svjesna provokacija. Za one koji su zaboravili, 5. prosinca 1918., dakle četiri dana nakon proglašenja prve jugoslavenske države, kravovo je ugušena pobuna hrvatskih domobrana na Trgu bana Jelačića u Zagrebu. Oni su prosvjedovali protiv uključivanja Hrvatske u novu državu bez suglasnosti hrvatskog naroda. Pobunu je u krvi ugušio tadašnji komesar zagrebačke policije **Grga Angjelinović**: ubijeno je 13, a ranjeno 17 ljudi. Isti taj Grga Angjelinović – čuda li velikoga - djed je Zorana Pusića, pa možemo zaključiti da ponosni unučić vjerno korača stopama svog đedice, koji je nakon ugušivanja pobune slavodobitno rekao: »Po svojoj dužnosti

udomi u novinama jedne manjine (pa da: dosta sam se dugo baškario u "velikim" novinama ovdašnje većine, kao npr. u "Vjesniku"). Naprsto mi je neugodno (blagi izraz), što o srpskom tjedniku moram govoriti kao o manjinskom glasilu, ali svi, nažalost, znamo kako je do toga došlo, da se sa statusa politički konstitutivnog naroda u Hrvatskoj Srbi "smanje", najprije na narodnost, pa da se onda srozaju do manjine. "Za svakoga tko nije posve etnički obnevidio, Srbi u Hrvatskoj bili su žrtve kako srpske, tako i hrvatske politike. 'Srpska agresija' bila je samo alibi **Tuđmanu** i njegovoj sljedbi skupljenoj s koca i konopca za desrbizaciju Hrvatske. I ta je politika to uradila temeljite i radikalnije od one **Pavelićeve**" (**Jovan Mirić**: "Zločin i kazna", "Prosvjeta", Zagreb, 2002.; str. 25) ..."Srbi u Hrvatskoj bili su 1991.

smatralo sam da treba prvi da počnem i ja se tim krvavim rukama ponosim».

Istog dana kada je Pusić zatražio brišanje čl. 141. Ustava RH, na kioscima širom Hrvatske započela je prodaja *Novosti* - tjednika srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj. Uz srpske novinare, u tjedniku pišu i tzv. hrvatski novinari – nekadašnji *feralovci* **Viktor Ivančić** i **Marinko Čulić** te **Igor Mandić**. Politički i ideološki stavovi Igora Mandića – posljednjeg mohikanca jugounitarizma u Hrvatskoj – javnosti su uglavnom dobro poznati. Hrvati i Srbi dva su plemena istoga naroda, ne postoji hrvatski i srpski već srpsko-hrvatski jezik, Hrvati su devedesetih izvršili zločin nad Srbima i dosljedno tome hrvatska je država nastala na zločinu.

Međutim, u svojoj posljednjoj kolumni u *Novostima* (tjednik je dostupan i na internetu), Igor je Mandić otišao i korak dalje. Tako u kolumni naslova »Izlazak na ustaško čoše», Mandić navodi citate iz knjige »Zločin i kazna» zagrebačkoga sveučilišnog profesora politologa **Jovana Mirića**, koji je u središte pozornosti javnosti došao sredinom osamdesetih, kad je počeo zagovarati reformu političkog sustava što je korespondirala s nešto kasnije objavljenim Memorandumom SANU (»Sistem i kriza»), gdje stoji sljedeće: »Za

respektabilna socijalna i nacionalna skupina, što više, uz Hrvate kao većinski matični narod, bili su politički konstitutivni narod. Kao što su to, uostalom, bili tokom cijele moderne političke povijesti, od **Jelačića** do **Broza**, osim razdoblja NDH (1941-1945). Bili su, uz Židove, najveće žrtve Drugog svjetskog rata na području NDH, ali i relativno najbrojniji u otporu fašizmu, oslobođanju i stvaranju NR Hrvatske kao federalne jedinice u zajedničkoj državi Jugoslaviji" (isto, str. 43).

Kiosk na Trgu Republike bana Jelačića

Ali, što u kontekstu jednog manjinskog glasila traži, želi, može napraviti jedna malenkost, kad nije "ovlaštena" govoriti ni u čije ime? Baš je u tome i poanta, u razmjerima vrlo aktualnoga "tematiziranja žrtve": "Ako se žrtvi

svakoga tko nije posve etnički obnevidio, Srbi u Hrvatskoj bili su žrtve kako srpske, tako i hrvatske politike. 'Srpska agresija' bila je samo alibi **Tuđmanu** i njegovoj sljedbi skupljenoj s koca i konopca za desrbizaciju Hrvatske. I ta je politika to uradila temeljite i radikalnije od one Pavelićeve».

To što Mandić citira autora koji je Srbin, naravno, samo po sebi nije nikakav problem. No, problem je što se Mandić s iznesenim Mirićevim stavom u potpunosti slaže. Svatko, naravno, ima pravo na svoje mišljenje, no stavljati srpsku agresiju pod navodnike – kao da je riječ o izmišljotini, a ne o realnoj povijesnoj činjenici – nešto je što bi u mentalno zdravoj Hrvatskoj bilo osnovom i za zakonsko sankcioniranje. Uz bok tomu ide i teza da je »Tuđmanovoj sljedbi« (tu se naravno misli i na Hrvatsku vojsku) cilj bio »desrbizacija Hrvatske«. Ovakvi su stavovi potpuno na liniji zapadnobalkanske politike, kojoj je cilj sve strane koje su sudjelovale u ratu proglašiti jednako krivima, s time da Hrvatska na kraju mora ispasti i veći krivac. Za Mandića Hrvati i jesu jedini krivci, pa tako vojno-redarstvenu akciju *Oluj* naziva »olujnim grijehom«, dok Hrvatsku vojsku i politički vrh Hrvatske iz toga doba implicite naziva »bandom krvoločnom«.

oduzme bilo kakva mogućnost svjedočenja o užasu koji je pretrpjela, onda za nju mora svjedočiti netko drugi" (kako piše **Vladimir Biti** u "Zarezu", od 26. novembra o.g.). Tu se nadaje opasnost, razlaže isti autor, da se "ono što se izdaje kao etika (oglasoviti ušutkane) izrodi u politiku reprezentacije (obznaniti ono što oni – tj. žrtve, dodao I. M. – zapravo misle)."

No, gdje postoji opasnost, raste i ono spasonosno (kako je otprilike rekao netko od mene mnogo pametniji), pa sada, kada se sa svojim ciriličnim tjednikom srpska manjina drsko pojavljuje na novinskim kioscima u Hrvatskoj (kao da izlazi iz ormara ili, još gore, iz samice), moja će malenkost pokušati izboriti priliku, da se pribroji njenom "raskomadanome tijelu". Tako će se, napokon, normalno i hrvatsko cirilično pismo moći

Jugonostalgičarski zadah osjeti se i u Mandićevu nazivanju središnjeg zagrebačkog trga «Trgom Republike bana Jelačića». Mandić zasigurno uživa posljednih mjeseci, kad HTV prilikom jugoslavenskih obljetnica prikazuje ostvarenja jugoslavenske komunističko-partizanske filmske produkcije, i to u udarnim terminima, kao što je to bilo 1. prosinca kada je HTV emitirao film «Valter brani Sarajevo».

vidjeti istaknuto na pultovima, a ne više, kao do sada, da ga od prodavača tražim tihim, zavjereničkim glasom ("je li došao – NIN?"). Naime, godinama se taj beogradski, uvaženi tjednik, nabavljao na jedvite jade, a kad bih ga kupio – na kiosku, na Trgu Republike bana Jelačića, pred izlozima kavane "Dubrovnik" – znao sam ga, svojevremeno, na pločniku, kao nehajno prelistavati, tako da se dobro vidi kako čitam omrznutu štampu. Devedesetih godina na tome se uglu, u kolportažnoj prodaji, nudila svakojaka neo-i-pro-ustaška štampa (domaća i uvozna), a desničarski su stekliš rado provocirali izvikivanjem svojih parola. Tada sam za taj punkt bio skovao naziv "ustaško éoše", a istini za volju valja reći da je ono već unatrag nekoliko godina dezinficirano, tako da će se "Novosti" sigurno moći normalno uzimati s pul-

Valja još napomenuti da je knjigu «Zločin i kazna», čije fragmente Mandić u svojoj kolumni navodi, 2002. objavilo Srpsko kulturno društvo «Prosvjeta». Riječ je o društvu koje uživa izdašnu potporu hrvatske države i Ministarstva kulture, što je i razumljivo s obzirom da je pomoćnik ministra kulture Bože Biškupića te osoba koja odlučuje o potporama knjigama Čedomir Višnjić – član SKD Prosvjeta, koji je - prema pisanju tjednika *Nacional* od 8. siječnja 2005. - sudjelovaо

ta i kupovati bez zaziranja od urokljivih pogleda!

Srpsko – oslobođeno!

Jedino, čega se moja malenkost neće moći riješiti do kraja ovoga mjeseca, posebno kad me primijete da kupujem srbijski tisak, to će biti zlobno propitkivanje – "a za koga cete glasati na predsjedničkim izborima?" Pa, to je barem jasno, u kontekstu pojavljivanja moje malenkosti u manjinskom glasilu: za onoga (onu) koji se najjasnije u svojem programu založio za repatrijaciju Srba, istjeranih iz Hrvatske od početka devedesetih godina i etnički očišćenih tijekom "olujnog grijeha"! Zar ima koji takav kandidat? Koliko me još služi memorija pamćenja, ne sjećam se da je ova problematika bila istaknuta kao neka (ne mora biti baš najvažnija!?) točka u programu bilo kojega kandidata

u izdavanju i uređivanju knjige «Razgrtanje pepela» autora Nebojše Devetka, koji je u «Krajini» bio zadužen za informativne i propagandne djelatnosti u sklopu Generalštaba «krajinske» vojske te u Kanadi tražio novčanu pomoć od srpskih iseljenika za projekt «krajinske» države. Stoga ne treba čuditi niti činjenica da Ministarstvo kulture sponzorira spomenik četničkim ustanicima u Srbu. Ruka ruku mijе, rekla bi stara izreka...

Da je netko 1995. ili 1998. godine rekao da će 2009. stanje u Hrvatskoj biti ovakvo kakvo jest, taj bi vjerojatno bio proglašen neubrojivim. Bilo je, doduše, i tada osoba koje su upozoravale na britanski projekt «Zapadni Balkan» još nazivan 6-1+1, prema kojem bi se u balkanskoj federaciji tj. novoj Jugoslaviji našle zemlje bivše Jugoslavije – Slovenija + Albanija. Takve su osobe, na žalost, doživjele sudbinu Stjepana Radića iz 1918. kad je njegovo upozorenje da se olako ne srlja u Jugoslaviju bilo ignorirano. Pitanje je dana, kad će domaći šegrti zapadnobalkanske politike otići u Beograd s kakvim novim izdajničkim naputkom i službeno krstiti novu panbalkansku državu. Narod koji zaboravi svoj prošlost, osuđen je na njezino ponavljanje. Hrvatski je narod zaboravio svoju prošlost, stoga nas ne treba čuditi nedavni naslov iz *Jutarnjeg lista*: «Jugosfera je postala stvarnost...»•

na skorašnjim predsjedničkim izborima. Pa, kako to? Pa, lako to? Nema Srba, pa nema ni "srpskog pitanja"! Je li to naši kandidati za predsjednika RH misle da su se jednom i zauvijek – riješili Srba? Neće biti. "Može da bidne, ali ne mora i da znači!" Prostor bivših Srba u Hrvatskoj je okupiran iliti "zauzet", pa je i njihov problem – iščilio.

Još me samo muči kako bi bilo "pravilnije" pisati: "zauzeto, Hrvat!" ili "Hrvat, zauzeto!" Stoga molim gospodu bandite, koji su te natpisne svojevremeno iščili, neka mi na adresu redakcije posluju svoju "ispravniju" verziju (anonimnost ne jamčimo). Ali, znamo: bandi krvoločna i "olujno grješna", nijedna od ovih verzija nije "pravilna", te da umjesto njih treba stajati ceduljica "vraćeno, prvočnim vlasnicima", ili možda "srpsko – oslobođeno"!»•

DAN LJUDSKIH PRAVA: KRUG ZA TRG

U povodu Dana ljudskih prava, Gradska inicijativa Krug za trg upriličila je 10. prosinca 2009. prijepodne na zapadnoj strani zagrebačkoga Trga maršala Tita novo prosvjedno okupljanje kojim se traži promjena imena toga trga u Kazališni trg. Organizatori nisu predvidjeli govore ni posebno obraćanje javnosti, a na manifestaciji se okupilo nekoliko stotina građana koji su prosvjedovali protiv simbola

jugoslavenstva i komunizma. Sudionici su s obje strane tramvajske pruge istaknuli transparente i fotografije pojedinaca koji – kao žrtve jugoslavenske komunističke diktature – simboliziraju stradanje hrvatskog naroda.

Izbor mjesa, kolikogod sretan jer je njime i vozačima automobila i putnicima u tramvajima omogućeno doživjeti prosvjed, s druge je strane bio nes(p)retan, jer je prostor objektivno preuzak, a mogućnosti fotografskoga i video-snimanja zbog gustoga prometa iznimno ograničene. Na istome će se mjestu tјedan kasnije, u 18 sati, s upaljenim svijećama ponovno održati još jedno okupljanje, a čitav niz sličnih manifestacija organizatori najavljuju i za iduću godinu: gradske i državne vlasti ne će imati mira, dok se ne uklone simboli jugoslavenstva i komunizma!

U tom je smislu vrijedno istaknuti kako je ovaj skup koincidirao ne samo sa zbraonom posjedovanja i nabavljanja komunističkih simbola, koji je donesen u Poljskoj

krajem studenoga, nego i s osudom koju je od najjače stranke u Europskom parlamentu, Europske pučke stranke, doživjela Slovenija zbog imenovanja ulice **Titovim** imenom i dodjelom odličja dužnosnicima jugoslavenske obavještajne službe. U priopćenju EPP-a se navodi: «U kontekstu 20. obljetnice demokratskih promjena u Europi, kad se demokratska Europa prisjeća važnosti događaja od prije dvadeset godina, zastupnička skupina EPP-a u Europskom parlamentu odbacuje sustavno ohrabruvanje promičbe komunističkih simbola i diktatora u nekim zemljama članicama. Primjerice, u Ljubljani, glavnom gradu Slovenije, jedna ulica imenovana je po diktatoru Josipu Brozu Titu ove godine, a slovenski predsjednik **Danilo Tuerk** prošli je tjedan odlikovao **Tomaža Ertla**, bivšeg šefa tajne komunističke policije UDB-e». I dalje, kako ističe šef zastupničke skupine EPP-a **Joseph Daul**: «To nije samo revidiranje povijesti i stvaranje podjela u društvima, nego i postavljanje loših primjera za mlade naraštaje. To usporava ozdravljenje društava što je ključni cilj dovršetak tranzicije prema demokraciji. To šalje posebno negativnu poruku domaćoj i međunarodnoj javnosti kao i mlađim

naraštajima. Žalimo zbog odlikovanja bivšeg šefa tajnih službi Slovenije. To je kao da ste odlikovali čelnika STASI-ja u istočnoj Njemačkoj».

Međutim, u Zagrebu i u Hrvatskoj se, iz Europe prihvata svako smeće, ali se bezuvjetno odbija svaki pokušaj osude komunizma... (L. P.)

SOCIJALDEMOKRACIJA NIJE NEGACIJA DOMOLJUBLJA!

RAZGOVOR S MILANOM BANDIĆEM

POLITIČKI ZATVORENIK: Gospodine Bandiću, i nakon razlaza sa SDP-om, Vi ne samo da ustrajete u svojoj socijaldemokratskoj orientaciji, nego i u čvrstoj povezanosti s Vašom dojučerašnjom strankom i njezinim raniјim predsjednikom Ivicom Račanom. No, čitatelji *Političkog zatvorenika* svakako ne spadaju u one koji su spremni tek tako zaboraviti da je Račanova zvezda zasjala nakon Karađorđeva. Odnosi li se Vaša organizacijska i emocionalna povezanost s Račanom i SDP-om na razdoblje nakon osamostaljenja Hrvatske, ili i na ono što mu je prethodilo?

MILAN BANDIĆ: Kad govorim o Račanu, govorim o njegovu djelovanju nakon 1990. i prije svega o njemu kao čov-

Razgovaraо:

Tomislav JONJIĆ

što je komunizam donio Hrvatima. Vjerujte mi kada kažem da u to vrijeme nije bilo popularno biti članom SDP-a. No, nikad se nisam okretao kako vjetar puše, već sam ostao vjeran svojim načelima i odlučio sam mijenjati stranku iznutra. Nažalost, u tome sam uspio tek donekle. Vjerovao sam da stranku možemo pretvoriti u suvremenu socijaldemokratsku stranku, koja ne će biti opterećena lijevom ideologijom. Nažalost, nakon Račanove smrti na čelo SDP-a su došli ljudi s oprečnim idejama koji tu stranku usmjeravaju suprotno od socijaldemokracije kakvu njeguje Zapad.

ječu, koji je bio puno pošteniji i puno odgovorniji prema Hrvatskoj, nego značajan broj mojih bivših kolega u SDP-u. Kad govorim o sebi kao o socijaldemokratu, nipošto ne govorim o ideji socijaldemokracije koju su komunisti itekako zlorabili, već o ideji socijaldemokracije koja je kompatibilna sa socijalnim naukom Evanđelja i Crkve, i koja brine o običnom čovjeku. Ostao sam u SDP-u unatoč tome što je ta stranka nosila breme svega lošega

PZ: Većini birača imponira Vaša marljivost i upornost. No, oni koji žive u Zagrebu znaju i da su cijene komunalnih usluga posljednjih godina drastično porasle. Zagreb je, nema sumnje, dobio mnoge velegradske crte, i svatko razuman znaće da to košta. No, mora li baš toliko koštati? Nije li u razdoblju krize preće staviti težiste na socijalni program, negoli na uljepšavanje grada?

BANDIĆ: Drago mi je što ste mi postavili to pitanje. Život u Zagrebu, ali i drugdje u Hrvatskoj, znatno je skuplji danas nego prije desetak godina. To je neoboriva istina. Kriza je učinila svoje. Međutim, moramo priznati da su na cijene komunalija utjecali i veliki infrastrukturni zahvati koje smo proveli posljednjih godina, kako bismo vodu i kanalizaciju doveli u dijelove grada koji to nikad nisu imali. Sagradili smo dva nova mosta i stotine kilometara novih cesta. Grade se socijalni stanovi, vrtići, škole, parkovi... I to, nažalost, nije besplatno. Kako bismo nabavili novac za sve te projekte, morali smo podići kredite, jer se sve to ne može u cijelosti financirati iz proračuna grada Zagreba. Nemojte zaboravljati činjenicu da je Zagreb desetljećima bio zapostavljan i da se nije ulagalo u novu infrastrukturu. Grad je doslovce trunuo. Mi smo to promijenili i za to smo morali znatno povećati obujam građevinskih radova i povećati investicijski ciklus. Skupljom činjenom komunalija financira se razvoj gradske infrastrukture koja će uskoro doći na razinu kakvu zaslužuje jedna europska metropola...

PZ: Dio novca ide i u druge programe?

BANDIĆ: Naravno. Pored svih tih investicija i pothvata, istodobno smo uspjeli povećati razinu zaštite socijalno ugroženih građana. Uz to, grad vodi i snažnu populacijsku politiku. Činjenica je da je u Zagrebu broj umrlih bio veći od broja rođenih. Poticajnim mjerama uspjeli smo preokrenuti taj trend. Odgovorno tvrdim kako je grad Zagreb jedan od socijalno najosjetljivijih metropola u Europi. Tu razinu smo uspjeli očuvati i u ova teška krizna vremena. Treba reći da su troškovi života viši u cijeloj Hrvatskoj, ali nigdje napredak nije tako velik kao u Zagrebu!

PZ: Što bi pobjeda Milana Bandića značila za buduću orientaciju Hrvatske: kako gledate na položaj Hrvatske u EU, na odnose sa SAD-om i na odnose sa zemljama u jugoistočnoj Europi?

BANDIĆ: Hrvatska kao mala zemlja mora imati utjecajne prijatelje u svijetu. Postajemo članica Europske unije i već smo članica NATO-saveza. To prilično određuje našu vanjsku politiku. Međutim, Hrvatska mora i sama graditi veze, kontakte i suradnju i s drugim državama u svijetu. Nitko nas u tome ne sprječava, jer i u okviru EU možemo sačuvati vlastitu vanjskopolitičku i diplomatsku inicijativu. Osobno ću se zalagati za jačanje odnosa sa susjednim i drugim srednjoeuropskim državama poput Austrije, Mađarske, Češke, Slovačke i Poljske... s kojima smo dugo dijelili povijesna iskustva. Također ću se zalagati za redefiniranje hrvatske prisutnosti u zemljama *regije*, gdje se možemo nametnuti kao istinski lider. Među mojim vanjskopolitičkim prioritetima je i jačanje partnerstva sa svim članicama EU, te SAD-om i ostalim državama članicama NATO-saveza. Posebno mjesto u hrvatskoj vanjskoj politici imat će i države Mediteranske zajednice država, Rusija i bivše sovjetske države, Kina, Japan i arapske zemlje. Smatram kako smo dovoljno jaki i sposobni da se izborimo za jaku Hrvatsku kao dio euroatlantskih integracija. Moramo iskoristiti sve beneficije koje će nam se otvoriti ulaskom u EU, kako bismo ubrzali gospodarski razvoj Hrvatske. Tako ćemo najbolje zaštititi nacionalni i kulturni identitet Hrvatske i to će mi biti najvažnija zadaća.

PZ: Spomenuli ste «regiju». Što za Vas znači «regija»? Ima li Hrvatska neke posebne obveze prema toj «regiji», i – uostalom – zašto bi Hrvatskoj Albanija ili Bugarska trebale nužno biti bliže od Austrije i Mađarske?

BANDIĆ: Za mene se pod pojmom regije razumijevaju zemlje s kojima Hrvatska graniči i s kojima dijeli ili je dijelila povijesnu sudbinu. S jedne strane to su Austrija i Mađarska, a s druge strane Bosna i Hercegovina i Srbija, a potom Crna Gora, Makedonija Kosovo...

PZ: Dakle, to nije istoznačno s područjem bivše SFRJ, odnosno s područjem Jugoslavije, bez Slovenije, a s Albanijom?

BANDIĆ: Mislim da sam bio jasan. Hrvatska mora imati dobre odnose i s jednima i s drugima zbog vlastitog prosperiteta, jer te države nam mogu biti još jače izvozno tržište. Hrvatska se nalazi u finalnoj fazi pristupanja u EU kao samostalna država i to je njena velika prednost u od-

nosu na BiH, Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju. Tu priliku možemo iskoristiti kako bismo ojačali svoj politički i gospodarski utjecaj. Zbog sličnosti jezika i mentaliteta, hrvatski poduzetnici i proizvodi imaju puno veće izglede ostvariti uspjeh na tržištu, primjerice, BiH ili Srbije, negoli u Njemačkoj. S druge strane, svjedoci smo kako hrvatske tvrtke grade mostove i ceste u Albaniji, što također govori u prilog tezi da je hrvatskim tvrtkama lakše prodrijeti tamo, nego na razvijenome zapadnoeuropskom tržištu, što je već drugi problem. Bugarska je veliko tržište i zašto ne bismo trgovali s njima? Protiv sam bilo kakvog političkog povezivanja, koje bi se moglo interpretirati kao stvaranje nekakvoga novog labavog saveza bivših država Jugoslavije, no zalažem se za intenzivniju gospodarsku suradnju. Uskoro ćemo se naći u ujedinjenoj Europi i ovo međuvrijeme moramo iskoristiti za snaženje Hrvatske u svakom smislu.

PZ: Vi ste, prema svim procjenama, jedan od najozbiljnijih kandidata za predsjedničku funkciju. Budete li izabrani, koga ćete izabrati za svoje sav-

jetnike za vanjske poslove, gospodarstvo, kulturu...? Znači li to, da će sadašnji Vaši suradnici, koji su u javnosti uglavnom jasno prepoznatljivi, jednostavno preseliti na Pantovčak?

BANDIĆ: Ne volim pripremati ražanj dok je još zec u šumi. S objavom imena svojih suradnika u predsjedničkim dvorima pričekat ću do pobjede. Mogu vam reći da se radi o kombinaciji mlađih i iskusnih ljudi kojima vjerujem i koji su kompetentni. Siguran sam da će javnost biti pozitivno iznenađena nekim imenima.

PZ: Kod Vas je, čini se, naglašeno pozivanje na kršćanske vrijednosti, a dade Vas se često vidjeti i s jednim dijelom katoličkoga svećenstva. Je li to samo izraz obiteljske i zavičajne baštine, ili Vaše iskreno opredjeljenje?

BANDIĆ: Već sam nekoliko puta u javnosti ponovio kako sam praktični vjernik i to ponosno ističem. To je moje iskreno opredjeljenje i to znaju svi ljudi koji me okružuju. Univerzalne kršćanske vrijednosti su ono što nas spaja s ostatkom Europe više od bilo kakvih gospodarskih i političkih ideja. Smatram kako smo danas malo zaboravili na te vrijednosti i u svom

mandatu zalagat će se za moralno društvo koje će se bazirati na poštenju i radu.

PZ: Što mislite o zabrani pobačaja, istospolnim brakovima, križu u javnim ustanovama...?

BANDIĆ: Vjerujem da život počinje začećem i protiv sam svakog oduzimanja života, pa tako i života nerođenog djeteta. Ipak, svjestan sam kako postoje iznimne situacije u kojima je abortus donekle moguće opravdati, primjerice, kad su u pitanju život i zdravlje majke. Bojim se da zabranom ne bismo puno postigli, jer bi to dovelo do kriminalnih abortusa, koji nose visoki rizik za zdravlje i život žene. Zato hitno moramo poraditi na boljoj edukaciji i jačanju svijesti o važnosti obitelji, odgovornom odnosu prema spolnosti ali i općenito prema životu od začeća pa do smrti. Što se istospolnih brakova tiče, zalažem se za prava svih manjina, pa tako i seksualnih. Dva muškarca ili žene koji žive u zajednici mogu imati međusobna prava i obveze. Međutim, protiv sam izjednačavanja pojma braka i istospolne zajednice. Brak se sklapa između muškarca i žene. Smatram kako ne bi bilo dobro omogućiti istospolnim zajednicama da usvajaju djecu. Uz poštivanje prava svih manjina pa tako i istospolnih zajednica, kao hrvatski predsjednik promovirat ću vrijednosti braka i obitelji, jer su to temelji na kojima počiva svako društvo.

PZ: A križ u javnim ustanovama?

BANDIĆ: Meni križ ne smeta, a ne viđim zašto bi smetao i drugima. Hrvatska je sekularna država s ukorijenjenom kršćanskim tradicijom, kao i brojne europske države. Naoko to su dvije nepomirljive stvari, međutim - nije tako. Zakon ne propisuje da je križ obvezan u javnim ustanovama. Da je tako, onda bismo mogli govoriti o diskriminaciji. Prema tome, ne vidim razloga da se rade problemi ako netko od javnih službenika u svom uredu ima križ ili polumjesec.

PZ: Većina predsjedničkih kandidata izražava «zabrinutost za položaj Hrvata u BiH», a da istodobno ne nudi nikakve, ponajmanje jasne odgovore na pitanje: što Hrvatska treba učiniti da se taj «zabrinjavajući položaj» popravi?

BANDIĆ: Često putujem Bosnom i Hercegovinom i razgovaram s ljudima... Vidio sam puno nesnalaženja, nepravde, podvala, bezperseptivnosti, ali i optimizma i neiskorištenih prilika. Svjesni smo mnogobrojnih problema u BiH, a Hrvati imaju najmanje razloga za zadovoljstvo postojećim stanjem. Pored nepravednoga daytonskog ustroja države, i loših zakonskih rješenja koja omogućavaju preglasavanja i nepoštivanje konstitutivnosti sva tri naroda, za mnoge stvari su krivi, nažlost, i hrvatska nesloga, nedostatak vizije, ali i nedovoljna potpora Zagreba. BiH ne može opстатi bez Hrvata kao konstitutivnog naroda, i zato očekujem i veće razu-

mjevanje bošnjačkih i srpskih lidera, ali i međunarodne zajednice. Krajnje je vrijeme da lideri sva tri naroda pokažu više odgovornosti za svoje građane i budućnost ove države te sjednu za stol i pokušaju iznaći trajno rješenje za BiH. Na taj način će odaslati jasnu poruku svijetu da je ova država kadra sama kreirati svoju budućnost, a ne samo čekati da vanjski centri moći nametnu neko novo rješenje. Osobno BiH vidim, zajedno s Hrvatskom, u EU. Pomoći ćemo joj na tom putu vlastitim iskustvima. Koliko će vremena proći do punopravnog članstva – ovisi isključivo o kolegama u BiH. U svakom slučaju Hrvatska će ubuduće, kad su BIH i regija u pitanju, voditi puno odlučniju i konkretniju politiku, kako u zaštiti hrvatskih interesa, tako i u pomaganju BiH da konačno izađe iz sveopće krize. Žurno se moramo izboriti za rješavanje hrvatskog pitanja u BiH, inače će nas ondje biti sve manje...

PZ: Konkretno, jest li Vi za tzv. treći entitet?

BANDIĆ: Ako je to najbolje rješenje za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini, podržat ću ga. No, naglašavam da se ne smije u pitanje dovoditi državnost i opstojnost BiH kao države. Do preustroja države mora se doći konsenzusom sva tri naroda, inače će se nastaviti agonija. BiH je potrebna helvetizacija, jer se jedino suradnjom i ravnopravnosću Bošnjaka, Hrvata i Srba može krenuti u pravcu Švicarske.

PZ: Što to konkretno znači? Ulazi li u tako zamišljeni hrvatski entitet nekad većinom Hrvatima naseljena područja današnje Republike Srpske, ili su granice i položaj Republike Srpske nepovredivi?

BANDIĆ: Postavljate mi pitanje kao da se kandidiram za predsjednika Bosne i Hercegovine, a ne za predsjednika Hrvatske. Smatram da Daytonski sporazum nije Svetlo pismo, i da granice RS-a ne smiju biti zacementirane. Tim više što je ondje onemogućen povratak Hrvatima i što je taj entitet uspostavljen na etničkom čišćenju. O eventualnim granicama hrvatskog entiteta odlučivali bi hrvatski, bošnjački i srpski predstavnici u BiH, a trebali bi u tom smislu uvažavati različite parametre.

PZ: Hoće li ulazak Hrvatske u EU i vjerojatno zamrzavanje pristupa drugih država, potaknuti Hrvate iz BiH na

iseljavanje u Hrvatske, ili čak u treće zemlje?

BANDIĆ: Nažalost, Hrvati su se iz BiH počeli masovnije iseljavati još početkom devedesetih GODINA, uslijed ratnog vihora, a nastavilo se do danas, jer ljudi ne vide perspektivu. Zalagat će se da se svi Hrvati protjerani iz Bosne i Hercegovine vrate na svoja ognjišta u Federaciji i Republici Srpskoj. To će biti jedan od mojih prioriteta. Nadam se kako ulazak Hrvatske u EU ne će potaknuti novi val iseljavanja Hrvata. Hrvati su potrebni BiH, jer ondje žive stoljećima i ne smiju se olako odreći svojih ognjišta. A Hrvatska im mora pomoći da ondje grade sigurnu budućnost.

PZ: Predsjednik Mesić smatra da hrvatski predsjednik treba biti «antifašist». Takav program odnosno takvu ključnu odrednicu državnoga poglavarja, koliko je poznato, ne nudi ni jedan šef države u Europi ni u sjevernoj Americi. S obzirom na to da Mesić svoj «antifašizam» dokazuje drugovanjem s Radom Bulatom i Milkom Planincem, zanima nas, je li to, po Vašem mišljenju, doista ključna kvaliteta koju predsjednik Hrvatske mora imati?

BANDIĆ: Ključne kvalitete budućeg hrvatskog predsjednika moraju biti radijnost, domoljublje i poštjenje. Hrvatski Ustav jasno očituje vrijednosti na kojima se bazira suvremena hrvatska država i oko toga više nije potrebno raspravljati. Moramo se okrenuti budućnosti, a ne opterećivati se prošlošću i minulim vremenima. Posljednje desetljeće mnogi su naši politi-

čari iskorištavali kvazi-ideološku podijeljenost hrvatskih građana, kako bi zamaglili svoju prljavu rabotu i nesposobnost. Vrijeme je da zakopamo te ratne rovove. Pomirit će podijeljeno hrvatsko društvo i usmjeriti našu državu prema boljoj budućnosti. Ostavimo prošlost neka se njome bave povjesničari. Hrvatski predsjednik mora brinuti o sreći, zdravlju i ponosu svog naroda, a ne o sablastima minulih vremena.

PZ: Ovih se dana održava nova manifestacija građanske inicijative Krug za trg. Prigodom njezina posljednjeg istupanja, Vi ste rekli da današnjemu Trgu maršala Tita niste davali ime, niti ćete ga skidati. Ruku na srce, ni raniji građonačelnici nisu htjeli dirati u naziv trga. No, prvo je potrebno razbistriti

pitanje, je li Josip Broz Tito simbol Jugoslavije i ujedno simbol komunističke revolucije?

BANDIĆ: Već sam odgovorio kako se prošlošću trebaju baviti povjesničari pa u tu domenu spada i Tito. Jedino povijest može donijeti objektivan sud o povijesnim ličnostima. Osobno smatram kako je Tito bio simbol otpora prema stranim okupatorima, ali i simbol komunizma i Jugoslavije, pa tako i svega negativnog što se veže uz te pojmove. Svet nije crno-bijeli, jer da jest, u životu bi nam bilo bi puno lakše.

PZ: Ako je Tito simbol i Jugoslavije i komunizma, zasluzuće li onda da njegovo ime nosi najljepši zagrebački trg?

BANDIĆ: Nije dobro rušiti spomenike jer svi spomenici, ma gdje napravljeni i pod bilo kojim režimom, govore o hrvatskoj povijesti - jučer, danas i sutra, bila ta povijest opora, gorka ili svjetla. Ako ćemo se baviti samo time, onda nam ne preostaje ništa drugo nego mijenjati imena ulica, rušiti ili oštećivati spomenike, a u civiliziranu svijetu, a mislim da pripadamo civiliziranu svijetu 21. stoljeća, na pragu ulaska u EU, ta stvar bi trebala biti stavljena *ad acta*.•

OBNOVITE PRETPLATU!

Politički zatvorenik izlazi u prvom redu zahvaljujući preplatnicima i darovateljima. Ovom je broju priložena uplatnica kojom je moguće obnoviti pretplatu. Ujedno Vas pozivamo na širenje i populariziranje *Političkog zatvorenika* odnosno na privlačenje novih preplatnika: ugasi li se ovaj mjesečnik, brojna će svjedočanstva o stradanju Hrvata u monarhističkoj i komunističkoj Jugoslaviji biti zauvijek izgubljena. Svi smo odgovorni da se to ne dogodi!•

OBAVIJEST

Zbog božićnih i novogodišnjih blagdana, ured Središnjice (Zagreb, Vojnovićeva 15) ne će raditi od 23. prosinca 2009. do 4. siječnja 2010. godine. •

DOMOLJUBI, VUKOVI I OVCE

„Hrvatski put nije širok i ravan, strm je on i tijesan, prepun oštrog kamenja i živice, nigdje mjesta za počinak.“

Ne toliko davno, tri su političara posjetila radnike jedne dalmatinske tvornice koja je bila pred stečajem. Radnici su se grčevito borili za svoja radna mjesta, za golu egzistenciju, dok je vlast zajedno s upraviteljima tvornice provodila privatizaciju na tzv. hrvatski način. Ta tri političara, od kojih su dvojica bili visoki „narodni“ zastupnici, pripadali su oporbi, stranci koja je u javnosti percipirana kao tobožnja desnica, kao i treći, samo što je on bio predstavnik lokalne organizacije, sumještanin radnika. Njihov dolazak u tvornicu je kod radnika izazvao euforiju, jer im je svaka potpora bila kapljica nade da njihova djeca ne će izgubiti koricu kruha.

Osobito ih se je dojmio dolazak prvoga „narodnog“ zastupnika, koga se u javnosti percipiralo kao narodnog tribuna, zaštitnika svih staleža, osobito seljaka i radnika. Kako je dotični znao pričati o pravdi i pravima, obespravljenim radnicima, pokvarenim tajkunima, tranzitomanima, nitko nije mogao ostati ravnodušan na njegove nastupe. Tako i ovaj put, dok je govorio, radnici su se međusobno pogledavali u znak odobravanja, te su ga često prekidali gromoglasnim pljeskom. Drugi „narodni“ zastupnik, koji nije bio toliko popularan kao prvi, također je održao vrlo dojmljiv govor; njime i gestikulacijom podsjećao je na Oca domovine, čak je i desnicu znao blago gurnuti prema srcu, onako kako je to običavao i sam Starčević. Treći nije ništa govorio. Na njegovu se licu mogla se iščitati samo radost što je netko od „njegovih“ stao u obranu potlačenih radnika.

Sve skupa je trajalo nekih sat vremena, nakon čega su se gosti srdačno oprostili od radnika, obećavši im i daljnju pomoć za ostvarivanjem prava na rad i pravednu plaću. Otišavši od radnika, politički trojac

Piše:

Ivica PATRLJ

se uputio u obližnju kavaru, kako se to kod nas veli „na čašicu razgovora“.

Razgovor je tekao otprilike ovako. Prvi narodni zastupnik otpočne konstatacijom: „Puna mi je kapa ovih radnika, što se mene tiče, svi mogu dobiti otkaz!“ Drugi narodni zastupnik nije ništa odgovorio, samo je blago klimnuo glavom u znak odobravanja, dok je treći u nevjericu gledao prvoga i drugoga. Ironično nastavi prvi: „Ma koja prava radnika, tko će se od njih za mene izboriti, nisam ja dobio ovo mjesto uz njihovu pomoć!“. „Ne razumijem“, kaže treći i zastane na trenutak, te s čuđenjem upita: „Pa, zašto smo išli kod njih iskazati im potporu“. Družući šalicu i spremajući se potegnuti gutljaj kave, drugi zastupnik se naceri i prozbori: „Pa, dobro, što ti misliš, zašto smo bili tamo?“ U tom pitanju se osjetilo da on nije tražio odgovor, jer ga je znao, vjerojatno je samo htio sebi dati na važnosti u dalnjem razvoju priče.

Trećega kao da je počela tresti groznica, zacrvenjevši se u licu i drhtava glasa, on nastavi: „Ja sam mislio da ćemo im mi pomoći, zar im niste to i obećali“, nekoliko trenutaka mu je trebalo da uhvati zraka, kao da se nalazi na brzo tonućem Titaniču. „Izgleda da ti malo brkaš stvari, dečko, poslušaj me dobro i uči, zapamti, NIKADA, NIKADA i NIKADA ne govari ono što misliš, već uvijek ono što drugi želi čuti od tebe“, samouvjereno će drugi zastupnik, dok je ovaj put prvi samo klimao glavom u znak odobravanja. Pogledavši oko sebe, odrješito će sad treći: „Ja ne mogu, NE, NE i NE, ja nisam takav, ja nisam svetac, ali ne mogu ići protiv sebe“.

Prvi i drugi zastupnik su se pogledavali, nakon čega razočarano kaže prvi: „Morat ćeš, ili...“, ne nastavi dalje. Ubrzo su se

rastali, pogledi su nagovještavali zahlađenje odnosa, što se i dogodi. Zastupnici su i dalje ostali ugledni građani, zaštitnici radnika, ribara, seljaka, učenika, čak ih je i inteligencija glorificirala kao osobe budućnosti Hrvatske, dok je treći završio na marginama. Prije nego je treći ekskomuniciran iz „čopora“, još jednom su ga pokušali pridobiti, nudeći mu svoje janjeće krvzno, uz uvjet da prihvati vučju čud. Za nagradu bi postao ugledan, situiran, moćan i uspješan, voljele bi ga narodne mase. Ipak, on nije postao vukjanječih očiju, ostao je „običan“ čovjek u vučjem svijetu.

Ova priča zorno prikazuje hrvatsku svakodnevnicu, u kojoj se pod koprenom moralnosti kriju razni probisvjeti, moralne nakaze koji truju i razgrađuju sve ono za što vrijedi živjeti i umrijeti. Nažalost, možemo ju preslikati gotovo na sva područja društvenog života, od politike i športa, do kulture, znanosti, ekonomije itd. Izgleda kao da ne postoji minimum moralnosti, donja granica ispod koje se ne ide, granica koja prijeći da zlo činimo bratu čovjeku, osobito onima koji su stjerani na rub egzistencije, ljudskog dostojanstva i integriteta. To nisu ljudske slabosti, a tko ih nema, to je ukorijenjeno zlo sjedinjeno sa voljom čovjeka koji se odrekao vlastite savjesti u korist fotelje, mišine i moći.

Ti hodajući zlodusi nalik čovjeku, puni krilatica i slatkih riječi, lukaviji od lisica, srca tvrda, pohlepni i nemirni; licemjerje je njihova družica na putu prema onome što zovu napredak, samooštvanje ili jednostavno uspjeh. Imadu bezbroj lica, obožavaju svjetlucave stvari, odijela, krate, nerijetko se kriju iza pobožne prakse, Evanđelja, jer kako kažu: „Mi nismo protiv Krista, mi smo umjesto Krista“. Sudjeluju u velikim humanitarnim akcijama, njihove milodari se čitaju u nekim sinagogama, grade spomenike ljudskim Prazninama, a ponekad i Svecima, jer im i oni posluže u zavođenju širih narodnih

masa. Otvorena su im vrata i prozori svijeta, postaju vitezovi, graditelji, ugledni gospodarstvenici i menadžeri, primaju ih svjetski silnici, vode razne međunarodne i međuvjerske dijaloge, gdje god dođu raste demokracija, milom ili silom.

Doista, kao da neka nevidljiva ruka postavlja sve najgore od najgorega na mjesto od osobitog značaja za duhovni i tvarni napredak hrvatskog čovjeka u hrvatskoj domovini. Kao da neki podglas šapuće u glavama ljudi da se ne vrijedi boriti za Dobro, da se ne isplati ostati čestit, istinoljubljiv, suosjećajan, jer onda si - kako to svijet kaže - ranjiv. Zato moraš biti uspešan, trebaš postati netko drugi, napoljiti vlastitost, utopiti se u bezličnost, uniformiranost, banalnost. Dakle, uspjeh po svaku cijenu postaje aksiom postmodernog čovjeka na kraju povijesti, u kojoj stroj sve više sliči na čovjeka, a čovjek sve više postaje stroj.

„Prošlost i budućnost se ugurala u sadašnjost, istrgnuli su je kao da ne postoji, ta sadašnjost je čovjek bačen u tamnicu u kojoj su zidovi izokrenuta prošlost a okovi lažna budućnost.“

Hrvati kao narod imadu jednu zanimljivu crtu. Naime, vrlo smo vješti u dijagnosticiranju stanja, međutim, kad treba nešto konkretno učiniti, mnogi se povuku u svoju sigurnost. Malobrojni se odvaze stati na prvu crtlu obrane vrijednota, gdje je sve na kocki, od egzistencije, kredibiliteta, dostojanstva, a za neke i život.

Da je masa prevrtljiva, nije nikakva novost, ona je poput zvjeri koja se pokunji pred bičem krotitelja, dočim kad se krotitelj spotakne, ona ga zaskoči svojim čeljustima, kao i samozvana inteligencija koja je oduvijek sklona beskičmenjaštvo, sluganstvu i birokraciji.

Ipak, što je s ostalima, što ih to prijeći da budu jednodušni u borbi za svekoliki boljatik, zar nije dosta ovom izmučenom hrvatskom čovjeku, mase sa njenim kravim revolucijama i evolucijama, i kvazi-inteligencije, njihova podmuklog prosjetiteljstva i mesijanstva!? Hrvatski bitak koji je samim čudom preživio minula

stoljeća progona, stradanja, ropstva, danas kada imamo svoju državu ponovno gubi svoj ontološki smisao. I ovaj materijalni nered, ekonomski kriza samo je posljedice krize bitka. Kako i ne će, kad smisao tražimo u besmislu, vrijednost u bezvrijednomu, istinu u laži, duhovno u materijalnom. Tako i vlast imamo upravo onaku kakvu zaslužujemo, stoga, nisu u pravu oni koji tvrde da zaslužujemo bolje, jer demokracija im daje legitimitet. O potrebi moralne i duhovne obnove kao mantru mnogi ponavljaju, od biskupa, političara, svi od reda, ali opet sve dublje tonemo u beznađe.

Zato nam se i domoljublje svelo na derneke, pjesmu i zabavu, tu su dakako i okupljanja oko Crkve, molitvene skupine, hodočašća, sve to bude lijepo, i to je za čovjeka, neka pjesme, zabave i molitve, samo to nije Ozbiljna Hrvatska, to nije put prema blagostanju, jednakopravnosti, zakonitosti, čovjekolikom društvu. Pjesma, govori, kao i molitva koja nema odjeka u našem svakodnevnom životu, kroz djela, samo je farizejsko mrmljanje, ona ne ide u Nebesa kao ni na oltar Domovine, već ostaje zakopana duboko u zemlji, sa zmijama, štakorima i štipavcima.

Pitajmo se, vrijede li više Konzumova „rajska“ vrata od onih par kuna koje je sa srcem dala nečija siromašna baka; i „lijepi Ivo“ je darovao takva vrata za Hram Božji, a tko će njemu „darovati“ malo mira, osloboditi ga od muke tjeskobe, savjesti koje sudi i osuđuje! Za takve treba moliti, to je sve što im mi možemo dati, i onako ne će sa sobom ništa odnijeti jer - tamo gdje svi na kraju idemo, dolazimo praznih ruku, ali: jao onome koji dođe prazna srca!

„Molite za neprijatelje“ rekao je Onaj koji je popio cijeli Kalež gorčine za nas i naše Dobro, zato, podnosimo nepravdu ali ne kao kukavice, već kao ponosni i uzoriti hrvatski muževi, uzdajući se u Neprolazno, srca odvažnog i ljubeznog za brata čovjeka. To je Domoljublje, ostalo je sve varka.♦

SMREKA

*Sjeverac se spušta
niz goru...*

*Iz radija ječe zvonci
u horu.*

*Miris odrezanih smreka
prati nas svuda;
kupa se u njem
hrvatska gruda!*

*Zadržimo sliku
na sjećanja rana.*

*Sačuvajmo cvijet
što cvate u nama.*

*Zapalimo svjetlo
da nestane tama!*

Višnja SEVER

RANJENO SRCE

*Ranjeno srce
u očima majke, žene.
Na pladnju oči stoje,
broje:
sve one s ratišta,
sve one sa stratišta.
Bezbroj ih prolazi,
bezbroj ih iz jave
prelazi u sjene,
vječne sjene.
Ognjeni se mačevi
zabadaju u srca hrvatskih majki,
hrvatskih žena.*

*S bojišta se vraćaju
samo sjene
što bodu srca,
što bodu zjene.*

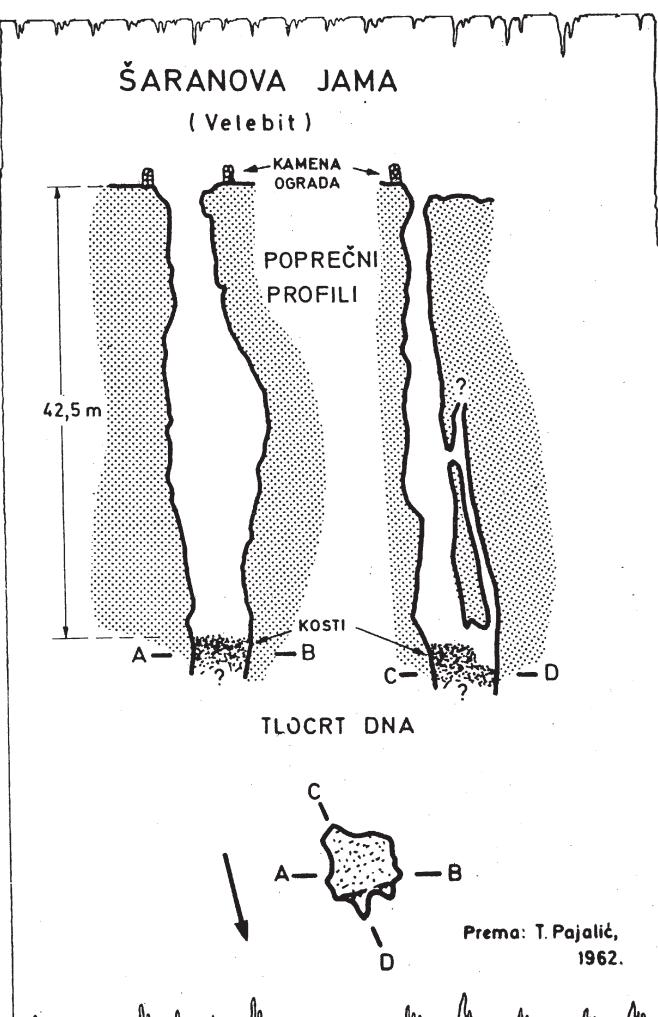
Ivan DUJMOVIĆ (1991.)

JOŠ O JADOVNU

(Jadovno i Šaranova jama, PZ, br. 208-209)

U *Političkom zatvoreniku* br. 208-209 (srpanj-kolovoz 2009.) objavljen je vrijedan članak dr. Srećka Božičevića o Jadovnu, Šaranovoj jami i drugim krškim jamama koje su tijekom Drugoga svjetskog rata pretvorene u masovne grobnice. U svezi s tvrdnjom dr. Ive Goldsteina da je u Jadovnu ubijeno 28.540 ljudi, i da o tome postoje pouzdani podatci, podsjećam na istraživanja dr. Mladena Ivezića, koji je u knjizi *Jasenovac – Brojke* objavio lažno četničko svjedočanstvo, dano 1942. u beogradskome Komesarijatu za izbjeglice. Tamo stoji da je „7. lipnja Drago Svjetličić, Srbin iz Doboja svjedoči Komesarijatu, da je u Jasenovcu bio od 27. kolovoza 1941. g. do 21. travnja 1942. g. Tvrđi da je neko vrijeme bio zatočen sa, zbog pijanstva kažnjenima, ustašama iz 'željezne bojne'. Kaže da ne zna koliko je ljudi u Sabirnome i radnom logoru Jasenovac stradalo, ali je to velik broj. Za Gospić kaže, da je u njemu pobijено 28.500 (jer da su mu to ustaše rekli)“. Kao što je naveo Ivezić, nikačnih dokaza ni imena nema!

To ipak nije cijela priča. Laži o u Jadovnu izmisnila je 8. veljače 1942. četnička promidžba. Tada je nadbiskupu Stepincu odasлано pismo koje je lažno pripisano dr. Prvišlalu Grisogonu, jugoslavenskom unitaristu (zapravo četniku) hrvatskog podrijetla. U njemu se spominje 80.000 Srba ubijenih i bačenih u Jame kod Jadovna, pri čemu se krivo piše „Jadnikovo“. O tome pismu, za koje je Grisogono priznao da je apokrifno, prije dva desetljeća je opširno pisao pok. dr. Ljubo Boban. Iako je bio komunist i jugoslavenski orijentiran, on je tada bio načistu s time, koja je svrha tih krivotvorina: optužiti hrvatski narod kako bi ga se moglo i dalje držati u ropstvu. A s kojom

svrhom četničke laži danas ponavljaju Stipe Mesić i dr. I. Goldstein, najbolje će znati oni sami. Nama ostaje samo zaključivati...

R. P., Zagreb

O NASTANKU HRVATSKO-SLOVENSKE GRANICE U ISTRI

Hrvatsko-slovensku granicu u Istri, od ušća rijeke Dragonje (staro korito između Seće i Sečovlja) pa do Klane, određivala su u veljači 1944. dva partizanska zapovjednika, Hrvat Andrija Babić i Slovenac Milan Guček. To se može vidjeti u knjizi *Slovensko-hrvatska granica u Istri* (www.maveda.hr <<http://www.maveda.hr>> br. 37) i Gučekovoj knjizi *Čakaj prihodnje pomladi*, Koper, 1959.

Hrvatska sela oko Staroda tada su ostala u Sloveniji jer je Guček za sve stanovnike toga područja napisao da su Slovenci. O tome više u knjizi *Slavenski govori u Istri*

M. Maleckoga (www.maveda.hr <<http://www.maveda.hr>> br. 18 i 26).

U stoljeću u kojem je rođen sv. Jeronim, rimska provincija Dalmacija sezala je sve do Ćićarije, Pasjaka i Nanosa, a selo Strido je bilo na tromeđi Dalmacije, Panonije i Histrije (lat. Strido, gen. Stridonis, grč. Strydon, gen. Strydonos); od nominativnoga oblika Strido svi su konsonanti sačuvani u imenu Starod, skupina str je razbijena umetnutim a, a završni vokal o je premješten ispred d. Jeronimov Stridon je Starod. Kako je nastalo ime Zrenj, dobro je to objasnio Petar Skok u svojem etimološkom rječniku (3. knjiga, str. 661.-662): to je izvedenica od glagola zrijeti (= gledati) pa tako Zren, Zrenj, Zrin, Zrinj, Ozrinj, Ozrin, Prizren... označavaju

mesta odakle se vididaleko uokolo, nešto kao vidikovac. Zrenj je hrvatsko ime i nije ni u kakvoj vezi s imenom Strido (Stridon).

Prof. dr. sc. Milan NOSIĆ, Rijeka.

ZAR OPLENAC NE SPADA U ISTI KONTEKST?

S obzirom na svake pohvale vrijednu odluku uredništva (koja je ostvarena u *Političkom zatvoreniku za studeni 2009.*), da objavi propovijedi kardinala Bozanića u Bleiburgu, Jasenovcu i Petrinji, čini mi se da u isti kontekst spada i Bozanićev posjet Oplencu, ukopiju Karadordjevića, ostvaren prije desetak godina. Nije korektno prešutjeti taj događaj. Ne sjećam se, je li tada nadbiskup Bozanić održao kakav govor, ali se dobro sjećam da je njegov posjet imao itekakve političke implikacije, i da je izazvao niz političkih komentara. Čini li sve to jedno cjelinu, ili se možda radi o (r)evoluciji?

Ž. BOŽIĆ, Obrovac

POSJET ZAGREBAČKE PODRUŽNICE HDPZ-a KAZNENO-POPRAVNOM DOMU POŽEGA

Dne 12. listopada 1996. u Kazneno-popravnom domu Požega Hrvatsko društvo političkih zatvorenika otkrilo je spomenik, bistu autora **Željka Karaule**, posvećenu svim hrvatskim robijašicama. U ime svih članova Društva, na spomenik su uklesani stihovi **Višnje Sever**: "Suze i krv prolivene / iz ovih zidina / neka natope / najljepši nam cvijet / našu Hrvatsku – da vječno cvjeta." Svečanost otkrivanja spomenika predvodila je tadašnja predsjednica HDPZ, **Kaja Pereković**, koja je pozdravila izaslanicu predsjednika Republike Hrvatske **dr. Franje Tuđmana**, dopredsjednicu vlade **dr. Ljerku Mintas Hodak**, župana Slavonsko-požeške županije **Antu Bagarića**, gradonačelnika Požege **Dragutina Štirmera** i druge. Naročito je dirljiva bila propovijed **vlč. Josipa Devčića**, koji je intenzivno sudjelovao i u organizaciji skupa, te je napomenuo kako je preko 3400 žena prošlo uze ovoga zatvora i kako željezna zavjesa nije slomljena padom Berlinskog zida, već ju je slomio duh ovih žena, duh vjere, duh idealja, duh živuće nade. Rekao je "Vi ste donijele slobodu! Vi ste donijele svjetlo. Vi ste tu baklju nosile kroz svu kušnju, kroz svu tu žrtvu. I zato vama danas idu čestitke."

Bista žene s golubicom u rešetkama sinonim je žena u zatvoru koje su podnijele neopisive patnje i boli; preko 3000 žena je osuđeno na 12.291 godinu zatvora ili 4.506.205 dana (prema knjizi K. Pereković, *Naše robijanje: hrvatske žene u komunističkim zatvorima*). Uz ovaj simbol patnji i umiranja, hrabrih i požrtvovnih žena treba se često pokloniti, zapaliti svjeće i okititi ga cvijećem! I zato smo ove godine 15. listopada, kad požeška kotlina i grad Požega slave dan sv. Terezije Avilske, svoje nebeske zaštitnice, došli pokloniti se našim preminulim sestrarama, našim patnicama. Dočekao nas je predsjednik podružnice Požega, g. **Jozo Nosić**, koji nam je bio vrlo uslužan i ljubazan vodič, pa mu se još jednom zahvaljujem.

Sv. Terezija Avilska (Avila, Španjolska, 28. ožujka 1515. – Alba de Tormes, 4. listopada 1582.) bila je ključna osoba katoličke reformacije, kao spisateljica i reformatorica redovničke zajednice karmeličanki, a zaštitnica je Španjolske i grada Požege. Prekrasna požeška katedrala –

crkva je sv. Terezije Avilske, koju je vlastitim sredstvima gradio zagrebački biskup **Franjo Thauszy**. Dozvolu za gradnju crkve dala je carica **Marija Terezija** 11. srpnja 1754., a posvetio ju je 24. srpnja 1763. spomenuti biskup. Crkvom dominira monumentalni oltar sv. Terezije koji predstavlja primjer barokno-rokoko celine u Hrvatskoj. Uz oltarske slike nepoznatih majstora, tu je još prekrasna barokna propovjedaonica i crkvene orgulje izrađene u tvornici **Josipa Brandla**, postavljene 1900. Ljepotu crkve upotpunjaju zidne slike hrvatskih slikara **Celestina Medovića** i **Otona Ivekovića**, pa ova katedrala spada među najljepše barokne crkve ne samo u Slavoniji.

U razgovoru s biskupom **Škvorčevićem** predloženo mi je kako posjet Kazneno-popravnom domu Požega bio najprikladniji na dan misnog slavlja sv. Terezije. Tako je tim povodom ove godine svečano euharistijsko slavlje predvodio riječki nadbiskup **Ivan Devčić**, u koncelebraciji s predsjednikom HBK, đakovačko-osječkim nadbiskupom metropolitom **Marinom Srakićem**, domaćim biskupom Antunom Škvorčevićem, srijemskim biskupom **Đurom Gašparovićem**, te brojnim svećenicima iz biskupije. U svom je govoru biskup Škvorčević istaknuo kako se već 250 godina grad Požega nadahnjuje likom sv. Terezije, koja je svojim Zagovorom ispisala brojne stranice u srcima ljudi Zlatne doline. Pozdravljajući sve prisutne biskup Škvorčević posebno je pozdravio Hrvatsko društvo političkih uznika.

Nakon prelijepoga misnog slavlja posjetili smo KPD Požega, položili vjenac na spomenik i upalili svijeće. Kako je bilo teško ući u zidine; zgrade postoje kao i prije: velika siva zgrada opasno se diže i zauzima najveći prostor, sa strane su iste zgrade, naravno dotjerane. Iznenadili smo se lijepoj kuhinji, menzi s mramornim podom, ukusnim pokućstvom, knjižnicu s pristojnim fondom knjiga, koja je kompjuterizirana i ima pristup internetu, a tu je sada i dječji vrtić. Ipak, nitko ne može shvatiti, osim nas bivših osuđenica, svu jezu ovog prostora, svu grozotu ponižavanja i patnji koje smo ovdje proživjele...

Mr. sc. Zorka ZANE

Početak baršunaste revolucije slavi se u Slovačkoj kao državni blagdan. Već nekoliko godina zaredom, otkad je predsjednik Republike Slovačke **Ivan Gašparovič**, bivši politički uznici imaju čast spomenuti se svoje patnje i borbe za samostalnu Slovačku u nazočnosti svoga predsjednika Republike. On, naravno, ne dođe sam. Tom činu, koji se odvija na glavnome bratislavskom groblju, podno križa koji je pokojni i omiljeni papa **Ivan Pavao II.** blagoslovio, a na zidu lijevo i desno ispisana su imena žrtava komunističke diktature (a kako piše **Renata Knezović**, „Žrtve komunističkog aparata sjećaju se načina premetačina koje su NKVD, Stasi, ŠtB, UDB-a, Securitate... provodili nad svojim ideološkim protivnicima ili onima koje su oni smatrali nepočudnima za izgradnju raja na zemlji, *Politički zatvorenik*, 19/2009., br. 203, str. 22), nazočni su i strani diplomatiski predstavnici, od Japana do Zapada.

Jedino se nikad ne da primijetiti predstavnika Republike Hrvatske. Zato se Hrvatske sjeti predsjednik Internacionale organizacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, **Jure Knezović**, koji je i ove godine, pohvalivši nazočnost visokih državnih dužnosnika, u svome kratkom govoru spomenuo Hrvatsku, rekavši da „si kao Hrvat želi, da i u njegovoj zemlji bude tako“. Budući da i hrvatske žrtve sebi žele predsjednika koji „misli narodno, a osjeća socijalno“ donosimo u cijelosti govor predsjednika Republike Slovačke Ivana Gašparovića prigodom državnog praznika Dana borbe za slobodu i demokraciju 17. studenoga 2009.:

„*Žudnja za slobodom i demokracijom je prirođena unutarnja potreba čovjeka. U našoj povijesti bila su razdoblja, kada ni sloboda ni demokracija nisu bili samozamisljivost kad smo za njihovim povratkom u život morali voditi komplikirane bitke. Ta bitka imala je razne oblike. Poštujemo svaki oblik minulih borbi za demokraciju, jer svaki oblik svojim je vlastitim načinom pridonio k njenom dosignuću.*

„*Dan boja za slobodu i demokraciju ima za nas posebno emocionalan naboј. Njime si prisjećamo sudsina naših građana i našega narodnog i građanskog društva u vremenima neslobode. Ali njime se podsjećamo i na događaje prije dvadeset godina, na opći nenasilni otpor građana*

SLOVAČKA: DVADESET GODINA SLOBODE I DEMOKRACIJE

protiv vladavine jedne stranke, koja je pod tim otporom pala i oslobođila put u demokraciju.

Za nas je 17. studenoga međaš, koji predstavlja vremenski prijelom između diktature s jedne i demokracije i slobode s druge strane. Više od četrdeset godina čekali smo na dan kad su pala posljednja ograničenja od strane vlasti, kad se urušila bivša podjela svijeta i prošlo razdoblje hladnog rata.

Ako želimo izraziti poštovanje svim političkim žrtvama razdoblja neslobode, ne možemo se vezati samo na datum u kalendaru, koji danas slavimo. S poštovanjem

Piše:

**dr. sc. Slávka HLÁSNA,
Pedagogická fakulta,
UK, Bratislava**

rođinom u inozemstvu, a branilo im se. To razdoblje teško shvaća onaj tko ga nije proživio.

Boj za slobodu i demokraciju bio je složen i odvijao se u konfrontaciji s državnom vlasti. U pedesetim godinama bili su inscenirani politički procesi, traženje unutarnjeg neprijatelja, uhodenje i zastrašivanje građana, napose inteligencije.

jela je mnogo боли i razočaranja i gubitaka ljudskih života. To nas obvezuje. Mi, koji danas živimo u slobodnoj i demokratskoj zajednici, koji smo preživjeli ograničenja slobode, moramo biti osobito osjetljivi na svako narušavanje ustavom jamčenih prava i sloboda građana. Ne možemo samo govoriti o slobodi i demokraciji, moramo u tom duhu postupati i djelovati. Naše kolektivno sjećanje ne bi nas smjelo nikada prestati upozoravati na ideologizaciju nekih strana života u doba prije 1989. Ali ni poslije.

Moramo našu povijest, nas malih, vidjeti u širem kontekstu europske i svjetske povijesti. Njezine pojedine aktere vidjeti u složenim vremenskim, posebno političkim, ekonomskim i spoznajnim suvislostima i mogućnostima. Gledajmo na život kontinuirano i kompleksno. Jer upravo demokratske vrijednosti nam omogućuju pristupati k interpretaciji naše povijesti slobodno. Dakle bez iskrivljivanja i bez obvezujućega ideološkog imperativa. Tako da shvatimo stvarnost. Minulu i sadašnju. Bez jednostranosti i prikrivenih nakanja.

Za ideale slobode i demokracije moramo prije svega živjeti. Posvojiti ih i primjenjivati u svakodnevnom životu. Samo u praktičnom životu dobivaju svoj smisao i svoju dostoјnost. Svoju visoko humanu bit, spojenu s duhovnim svijetom čovjeka i kvalitetom njegova života. Neprestano moramo imati na umu – ali i mlađom naraštaju napominjati – obvezu razvijanja općeljudskih vrijednosti, koje nam nudi sloboda i demokracija. Na prvom mjestu je to razvoj pravne države, razvoj ustavnosti i zakonitosti. Dakle respekt i poštovanje zakona. S njima su povezani i moral, humanizam, poštovanje čovjeka, zaštita života, građanska solidarnost, ljudska prava i slobode utvrđene u našem ustavu.

Samo takvim građanskim pristupom ispunjamo ostavštinu onih, kojima smo postavili ovaj spomenik. Svima vam zahvaljujem što ste danas došli na ovo mjesto sućuti i iskazali čast žrtvama prošlosti. Klanjam se vama koji ste nazočni uz ovaj spomenik. •

Predsjednik Slovačke Republike Ivan Gašparović i predsjednik Inter-Asso-a Jure Knezović

vanjem se sjećamo naših ubijenih političkih uznika. Tih koji su bili mučeni i s kojima se neljudski postupalo. S poštovanjem se spominjemo svih čije su zdravlje i život bili uništeni u zatvorima ili logorima prisilnoga rada; gdje su dospjeli zbog svoga političkog uvjerenja.

Sjećamo se svih na kojima je vršeno nasilje. I obrtnika i seljaka, koji su izgubili svoju imovinu. I više svećenika, kojima su oduzeli državnu dozvolu, ali i onih kojima je režim otežao visokoškolski studij radi njihova klasnog podrijetla i uvjerenja. Svi koji su htjeli putovati u inozemstvo a nisu mogli, koji su htjeli komunicirati s

stvaranje egzistencijske ovisnosti i mnoge slične metode prisiljavali su stanovništvo na poslušnost i suradnju s vlasti. Unatoč žestokoj ideologizaciji života, daroviti ljudi su ipak stvorili trajne vrijednosti. Nažalost nije nam uspjelo sve sačuvati.

U teškim prilikama se uvijek pokaže snaga zajednice, snaga društvene i obiteljske sveze. Na čast našem narodu služi, da je znao prkositi ideološkom pritisku i sačuvati svoj duhovni i nesalomljivi narodni identitet.

Borba za ustoličenje slobode i demokracije stajala nas je mnogo npora. Doni-

"AKO JE U SEBI NESLOŽNO, SVAKO ĆE KRALJEVSTVO PROPASTI. NIJEDAN GRAD ILI DOM, AKO JE SAM U SEBI NESLOŽAN, NE ĆE OPSTATI" (Mt 12, 25).

Vratimo li se malo unatrag i jednim pogledom obuhvatimo povijesnu pojavu Makabejaca (ili Hasmonejaca) i njihovo djelo, sama će od sebe iskrasniti misao: oni odista bijahu braća, veoma sposobni pojedinci, ali istinska braća. Na početku njihova ustanka kao da svima bijaše jasno: u pitanju su vjerski nesporazumi ili, promatrano drugačije, sirijska (sirijsko-helenistička) zabrana židovskoga bogštovlja. Matatijini sinovi mišljahu drugačije, i to svi: Ivan, Šimun, Juda Makabej, Eleazar i Jonatan, svi su željeli samostalnost i slobodu, samo su nama Juda, Jonatan i Šimun poznatiji. Bijahu to veoma sposobni i čestiti muževi, prožeti uvjerenjem kako je Bog uistinu gospodar života i smrti, čovjeka i svijeta, sveukupna usuda i ishoda, ali u tome upravo oni, Židovi, imaju posebnu ulogu: biti glasnicima te vjere i svjedocima nade kako ljudski život nije i ne smije biti tužno robovanje nego rasadnik vedre nade.

Pritom bijaše očito: oni znaju u kojoj sredini žive i kakva je uistinu njihova zbilja. Prošlo je više od 400 godina otako njihov narod nije uzeo nikakvo oružje u ruke. Od 586. godine Židovi žive pokorenici od velikih sila - Babilonije, Perzije, Aleksandra Velikoga i njegovih nasljednika (dijadoha). I, eto, sad najmoćniji od Aleksandrovih nasljednika, zadojen vrijednostima i nevrijednostima helenizma, satire ne samo vjeru nego i jezik, i cjelokupnu židovsku uljudbu!

Matatija, otac braće Makabejaca, bijaše svećenik, što znači: poznavao je stanje u svećeničkim redovima. Mnogi od njih, oni iz samoga vrha, bijahu promicatelji helenizma: svojoj su djeci nadjevali grčka imena, slali ih u helenističke odgojne ustanove, rugali se izvornim židovskim običajima.

Stoga su Makabejci u svome programu imali svoju, a ne helenističku zamisao: postići samostalnost i slobodu svoje domovine. Ta zamisao bijaše veoma teško ostvariva. Svaki, pa i najmanji, uspjeh značio je izvor velike radosti, a svaki veći

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

mogao je nevjerojatnom brzinom biti skup po plaćen. Juda je, primjerice, vrlo brzo zauzeo Jeruzalem, očistio i dao posvetiti hram, što je bio izvor neopisive radosti, ali trebalo je smoći snage i podnijeti ponovni gubitak Jeruzalema i mirno promatrati kako na mjestu velikoga svećenika sjedi Alkim, čovjek kojega je postavio sirijski vladar. To je mogao junak Makabejac, Matatijin sin Juda. A kad je s istoga mjesta za velikoga svećenika postavljen čelnici čovjek ustanka, Jonatan Makabejac, onda je židovsko mnoštvo prosvjedovalo, jer mišljahu: državna i vjerska uprava ne mogu biti u istim rukama. Ništa manji prosvjed nije bio i kad je treći brat, Šimun Makabejac, postao velikim svećenikom voljom ljudi na vlasti kao i voljom svega naroda. I tada se našlo mnoštvo prosvjednika.

Svojstvo braće Makabejaca bijaše mirno podnositi dobro i zlo kako bi narodu, cijelome narodu, bilo uistinu dobro.

Na isti način mogli su podnositi prigovore zbog svojih pokušaja mirna rješenja međunarodnih zapleta. Kao primjer mogu poslužiti Rimljani. Svjesni njihove velike moći što, to treba istaknuti, u tom razdoblju raste i jača, Makabejci su se trudili imati s njima što bolje odnose. U prvome razdoblju im je to uistinu i uspijevalo - imali su njihovu moralnu potporu, što je u sukobu s premoćnom Sirijom mnogo značilo. Međutim, Makabejci su dobro znali što je posrijedi. Rimljani su se radovali što pojedini mali narodi, kao u ovome slučaju Židovi, ometaju rast sirijske moći, ali oni nisu nikada i ni u čemu otvoreno pomogli Židovima. Kad je pak Sirija počela slabjeti, oni su otvoreno radili na štetu i jedne i druge države. Prvom prigodom porazili su Sirijce, a nešto kasnije učinili su to i sa Židovima.

Nasljednici braće Makabejaca bijahu iz redova njihova potomstva. Bijahu to istin-

ski ratnici. Trudili su se kako bi osvojili sva židovska područja, a zatim se domogli i nekih od onih što nikad ne bijahu židovska. U tome su se posebice isticali Ivan Hirkan (135-105.) koji je osvojio Samariju i Idumeju, Aristobul I. (+104.) koji je zauzeo Galileju te Aleksandar Janej (104-78.). Taj je cijelo doba svoje vladavine ratovao, i to na sve strane. Imao je neuspjeha i uspjeha; osvojio je, među ostalim, grad Dor na Sredozemnou moru, a zatim velika područja Istočnoga Jordana. Govorilo se kako je njegova država veća od one kojom bijaše upravljao kralj David.

Vladavina Aleksandra Janeja bijaše popraćena brojnim unutarnjim nereditima. On je u svojoj vojsci imao mnogo plaćenika iz svih krajeva onodobnoga svijeta. Zbog toga je bilo više unutarnjih napetosti i sukoba, a posebice okrutna bijahu njihova pljačkanja i paleži. Za njegove vladavine došlo je do povećane napetosti s "pobožnim vjernicima" što bijahu odani propisima i običajima društvenovjerskoga ponašanja, posebno razlikovanju i razdvajajući državne i vjerske vlasti. Iz tih se redova oblikovala stranka farizeja što bijahu veoma kruti u svojim stavovima, žečeći se uvijek strogo držati propisa Mojsijeva zakona, kao i stranka saduceja, ali drugačijeg praktičnog opredjeljenja. Nastali su sukobi s farizejima što su potrajali blizu šest godina. Sa svim svojim protivnicima kralj je postupao veoma okrutno, pa su mnogi ljudi olako stradali. Začudo ipak se mogao održati na vlasti. Glavni razlog bijaše vjerojatno u tome što se narod bio prezasitio tuđinske vlasti pa se primirio misleći kako je svoja vlast bolja od bilo koje tuđinske.

Vojna osvajanja pojedinih krajeva iziskivala su i veće poreze, ali i stvarala dublje napetosti i mržnju u narodu. Poseban slučaj predstavlja i postupak Ivana Hirkan koji je, osvojivši Samariju, porušio samaričanski hram na Garizimu i time produbio jaz između Samarićana i ostalih Židova, što se odrazilo na njihove daljnje uzajamne odnose.

Novčić Aleksandra Janeja

Nu pitanje ujedinjenja uloge velikoga svećenika i vladara u istoj osobi bijaše trajnim predmetom nesuglasica i sukoba. Gledom na taj spor malo je pomoglo što je Šimun postavljen i za državnog vladara i ujedno za velikoga svećenika voljom svećenikâ i naroda. Napetost bijaše donekle ublažena, ali nije isčeznula. Nu nakon smrti Aleksandra Janeja vlast je preuzeila Aleksandra Salome. Ona najprije bijaše supruga kralja Aristobula I., a nakon njegove smrti udala se za njegova brata Aleksandra Janeja koji ju je odredio za svoju nasljednicu. Vladala je (76-67.) mudro i odvažno. Za velikoga svećenika bijaše postavila svoga starijeg sina Hirkanu II. Na taj je način riješila taj teški spor. Nastojala je postići primirje s farizejima što ovima bijaše drago, ali su pripadnici druge političke stranke (saduceji) bili nezadovoljni. Nakon njezine smrti spor je iznovice planuo. Njezin mlađi sin Aristobul pokušao je svrgnuti s prijestolja svoga brata Hirkanu II. koji bijaše veliki svećenik za vladavine svoje majke Aleksandre i zatim njezin nasljednik.

Međutim, Hirkan se pokušao obraniti. Na nagovor Antipatera, idumejskoga upravitelja i kasnije Hrodova oca, zatražio je pomoć nabatejskoga kralja Arete III. obećavši mu ustupiti stanovita područja. Udrženim snagama uspjeli su primorati Aristobula na predaju. U međuvremenu je u Damask pristiglo rimsko poslanstvo. I jedan i drugi brat bijahu zatražili rimske posredovanje. Želeći postići pravorijek u svoju korist, jednako su bili ponudili veliku novčanu svotu (približno dva milijuna zlatnih maraka). Aristobul se pojавio u kraljevskom ornatu i s kraljevskom prat-

njom, a već je unaprijed rimskome namjesniku Pompeju bio dostavio poklon veoma velike vrijednosti. Za raspravu je stigao i prijedlog židovskoga naroda o tome kako bi trebalo urediti židovsku državu. Pompej, koji je pred očima imao prvenstveno tadašnje prilike u Rimskome carstvu i svoj probitak, nije odmah donio odluku, nego je zatražio primirje. Aristobul je posumnjao u Pompejevu naklonost i odmah otisao natrag u Judeju kako bi pripremio ustanak proti Rimljanim. Pompej je njegovu nakanu prozreo i krenuo u potjeru za njim. Uhitio ga je pred Jeruzalemom i otpremio u Rim. On je pak u Rimu uspio steći naklonost Julija Cezara i od njega dobio 49. odred vojske kojim je u Siriji trebao zastupati rimsku vlast, ali su ga Pompejevi ljudi ubili. Hirkanu II. Pompej je potvrdio na položaju velikoga svećenika, nu on je bio neodlučan pa je Antipater preuzimao sve veći utjecaj nad Hirkanu dodijeljenom vojskom, a narod, sve nezadovoljniji njegovom neodlučnošću, okrenuo mu je leđa. Pod njegove stare dane dao ga je pogubiti njegov ujak Herod Veliki.

U međuvremenu su Rimljani učvršćivali svoju vlast i povećavali svoj utjecaj u Judeji i u cijeloj Palestini. Bojeći se ratnih sukoba i stradanja, ljudi su Pompeju otvorili jeruzalemska vrata - predali se bez borbe. Međutim, na vrhu brežuljka na kojemu bijaše hram utvrdili su se Aristobulovi vojnici i pružali snažan otpor. Rimljani su ih, uz pomoć teškoga oružja, uspjeli svladati tek nakon tri mjeseca, u jesen 63. godine. Uslijedila je nemilosrdna osveta. Rimski su vojnici s oružjem u rukama provalili u hram dok su svećenici mirno

nastavili moliti svoje molitve i pritom bili nemilosrdno ubijani. Na koncu je i sam Pompej s oružjem u ruci ušao u hram i u svetinju nad svetinjama, kamo je samo jednom godišnje smio stupiti Veliki svećenik. Nu Pompej nije dopustio oplijeniti hram nego je već slijedećega dana naredio njegovo čišćenje i obnovu bogoslužja, ali je svim vođama oružane pobune dao odrubiti glave te je, zajedno s poginulim židovskim borcima, bilo više od 12 tisuća poginulih.

U to doba procvat doživljuju Parti, iranski narod što se prostirao od Eufrata do Aralskoga jezera i od Crnoga mora do granica današnjega Afganistana. Oni osvajaju Siriju i Judeju. S njima je u Jeruzalem došao i Antigon Matatija, sin Aristobula II., uz pomoć Parta i veliko oduševljenje naroda. U Jeruzalemu je zavladao nemir. Antigon kažnjava svoje protivnike: Antipaterov sin, Herodov brat, Fazael, počinio je samoubojstvo, a Hirkanu II. odsječene su uši, što je bilo znakom kako više ne može biti velikim svećenikom. Antigon se proglašava kraljem i velikim svećenikom Judeje. Međutim, on nije shvatio svu zamršenost i napetost ozračja u kojemu se našao, a prvenstveno: nije se okrenuo narodu i pokušao usmjeriti njegovo oduševljenje. Velika nuda i, u dobroj mjeri, nove mogućnosti brzo su prošle. Rim je za kralja u Judeji pripremio drugog Antipaterova sina, Heroda. Njega su ratni sukobi spriječili te nije mogao odmah preuzeti vlast, ali je bio dostatno sposoban i nadasve uporan te je 37. godine ipak došao u Jeruzalem i sjeo na prijestolje, pošto Rimljani bijahu pobijedili Parte i pogubili Antigona. To je, na Herodov poticaj, učinio Marko Antonije. Nu Herod, ni tada ni tijekom cijelog razdoblja svoje vladavine, nije uspio zadobiti naklonost Židova. Narod je u premoćnoj većini ipak bio zadovoljan s vladavinom Makabejaca; shvatio je nepremostivu razliku između vjere i djelelatnosti svojih proroka te velikih narodnih mudraca, sljedbenika proročke vjere i morala, s jedne, i očigledne razvratnosti najnovijih osvajača s druge strane. Dok Matatijini sinovi svojim zauzimanjem za istinske vrijednosti bijahu uvjerljivi, izdanak i primjer pokvarenosti bijaše sam Herod: sposoban čovjek, hrabar i veoma poduzetan, o čemu svjedoče njegove

velike građevine diljem Judeje, a među njima najprije veličanstveni jeruzalemski hram,¹ ali istodobno nepovjerljiv i strastven, okrutan i nadasve krvoločan! Među ostalim, dao je pogubiti oko 300 vojnih časnika (dao ih je kamenovati), tri svoja sina dao je udaviti, u smrt je poslao više od pola članova Velikoga vijeća i svoju ženu Marijanu (koju je volio) i njezinu majku. Herod bijaše podrijetlom Idumejac, ali se u javnosti priznavao Židovom, premda ga Židovi nikad nisu prihvatali. Nu on je nedvojbeno trajno bio vjeran u službi rimske vlasti i uvijek je strepilo hoće li je i kada izgubiti.

Sve nam ovo može pomoći razumjeti zbijanja u Palestini, posebice u Judeji i Jeruzalemu, 66. do 70. godine kao i ono što se zbilo u Masadi 73. godine.

Rimsko carstvo, u ono doba najmoćnije i najuređenije na cijelome svijetu, okomilo se na malu državu, odnosno na židovski narod što se, nakon 400 godina strpljiva podnošenja tuđinske vlasti, 100 godina krvavo borio s premoćnom državom Seleukovića, posebice s njezinim vladarom Antiohom IV. Epifanom.

Tijekom toga razdoblja Židovi nisu imali mogućnost za miran i pogodan razvoj svoje cijelokupne uljudbe. K tomu, zadnjih 100 godina bijahu izloženi ratnim strahotama kao i neprilikama s neprestana povećanja porezâ, a onda unutarnjih napetosti i nesuglasica te izvanjskih pritiska, što je u narodu rađalo svojevrsnim podjelama.

Sve su te nevolje u doba što je prethodilo ratnim sukobima bujale pod neočekivanom i u svojoj biti nepravednom upravom predstavnika rimske vlasti, kako to pokazuje primjer Heroda Velikoga, ali ništa manje pogibeljni primjeri nekih drugih kao što bijaše Gesije Flor. Narodno se strpljenje nekako suzdržavalo sve do njezina dolaska, a tada je buknulo i više ga nije bilo moguće zaustaviti i staviti pod razuman nadzor. Dakako, tomu su pridonijeli i pojedinci što su pretežito dolazili iz Galileje, gdje su pojedina nezadovoljstva najčešće rađala pobunom što je gušena u krvi, a smiriti se nije mogla. Bijahu to nerijetko tzv. zeloti, vjerski i nacionalni zanesenjaci, što su obilazili pojedinu područja i uvjeravali ljudi kako je moguć uspješan rat proti Rimljanim i njihovo-

vu nasilju. Nu još je žalosnije što među takvim pojedincima ne bijaše ljudi što bi u međusobnu razgovoru postigli bilo kakav prihvatljiv i ostvariv zdogovor. Nije bilo razvijene svijesti kako je za svaki rat potreban vojskovođa koji bi bio sposoban načiniti pregled stanja i vojevati u suglasnosti s drugima. Tako se pojačavao nasilan i krvav postupak rimske vlasti kojega plod ne bijaše smirivanje nego odgovor krvaviji od prethodnoga. Za rimskoga upravitelja moguće je ustvrditi kako bijaše veoma zao, i nije bilo zla što ga nije počinio: pronevjeravao je državni novac, pljenio cijelokupni imetak čestitih ljudi, cijelome pučanstvu namećao nepodnošljive poreze, u zatvoru je ostavljao samo one ljude - zločince što mu nisu mogli platiti koliko je tražio, pa bi bilo bolje kazati: zatvori bijahu prazni, a zemlja puna zločinaca.

Neposredno prije rata, u Jeruzalemu nije bilo nikakva reda, pa, sljedbeno tome, i nikakve sigurnosti. Rimski upravitelj, što je stolovao u Cezareji, zatražio je da mu se donese stanovita svota novca iz hramske riznice. Kad mu je taj zahtjev odbijen, došao je u Jeruzalem s vojskom i vojnici ma dopustio pljačku i ubojstva. I tako je rat počeo. Bilo je dosta razumnih ljudi što su nastojali smiriti sukobe, ali im to nije uspjelo. Prevagu su odnijeli oni što bijahu najzagriženiji, ti su preuzeli vlast i potukli rimsku vojsku. Ustanak se brzo širio na sve strane, a s njime i krvoprolića na objema stranama - rimske i židovskoj, ali ne samo među dvjema vojskama nego i među Židovima i nevjernicima, odnosno pripadnicima drugih vjera; pučanstvo bijaše ipak pretežito židovsko. U Cezareji je poubijano cijelokupno židovsko pučanstvo - oko 20 tisuća, u Aleksandriji pak oko 50 tisuća Židova. Rimski namjesnik Cestije Gal provalio je u Judeju s 30 tisuća vojnika, paleći i pljačkajući gradove i sela. Dospio je do Jeruzalema, ali su ga dočekali ustanici, vođe zelota Šimun bar Giora i Eleazar ben Šimun sa svojim junacima i poubijali mu oko 6 tisuća vojnika.

Slično je bilo i na nekim drugim mjestima te se činilo kako je Judeja, a s njome i Galileja, odbacila rimsku vlast. Nu Neron je mislio drugačije. On je u Judeju poslao svoga najspasobnijeg vojskovođu Flaviju Vespazijana s dvije legije i njegova sina

Tita s jednom legijom te s brojnim pomoćnim satnijama. Vespazijanova odluka bijaše: najprije zauzeti cijelu Judeju, Galileja se bijaše uglavnom predala, a zatim se usmjeriti prema Jeruzalem. Jeruzalem bijaše dobro utvrđen, a sa svih strana dolazile su izbjeglice od kojih se mnogi pridruživali gradskim braniteljima. Kad je 68. godine umro car Neron, opsada je privremeno obustavljena, ali vodstva ustanka nisu to iskoristila kako bi se ujedili i razradili obrambenu strategiju. Rimu je to, nedvojbeno, išlo u prilog kao i činjenica što su im se Parti pokazali naklonima, osobito kad su im, nakon pobjede, čestitali uspjeh.

Kad je Vespazijan postao rimskim carem, u Judeju je poslao svoga sina Tita s naredbom neka dovrši započeto osvajanje Jeruzalema. Branitelji Jeruzalema bijahu svjesni kako se Rimljani ne mogu suprotstaviti na otvorenoj bojišnici. Jedina njihova mogućnost bijaše povući se u vojne utvrde, posebice u Jeruzalem.

Nu nikako ne bijahu svjesni kako, ostaju li nesložnima, nemaju nikakva izgleda na pobjedu. Ostali su nesložnima! I kad su izgubili sve dijelove Judeje, osim Jeruzalema i Masade, bijahu u gradu podijeljeni u tri skupine, spremni boriti se s Rimljanim do smrti, ali, više manje, jednako tako i jedni s drugima. To su činili i na koncu sve izgubili. Prisiljeni glađu i iscrpljenošću, počeli su napuštati grad, a Rimljani su ih hvatali i ubijali, većinom grozno - razapinjanjem!

Bijaše ostala još tvrđava Masada na obali Mrtvoga mora. Rimljani su je opisjedali i osvajali 7 mjeseci 73. godine, i napokon uspjeli provaliti gradske zidine te prodrijeti u utvrdu. Tada je zapovjednik obrane Eleazar ben Jair sazvao svoje najhrabrije ljudi i rekao im što ih čeka, i što oni mogu i ne mogu dopustiti. U utvrdi nisu bili samo branitelji nego i žene i djeca - svega oko tisuću ljudi. Eleazar je istaknuo kako njihove žene moraju umrijeti neokaljane, a djeca ne smiju doživjeti rođstvo. Nu smrt ih sve može proslaviti! Tada je odlučeno: kockom će biti izabrani ljudi koji će najprije poubijati branitelje i sve ostale, a zatim sebe. Kad su rimski vojnici ušli u utvrdu, zatekli su grozan prizor - mrtvu tišinu.

¹ Za koji treba ustvrditi kako nije nadograđen, nego u stvari iznove izgrađen: glavni ulaz 45 m visok, bijaše sav u zlatu; strop također pozlaćen, a predvorje su krasila 162 mramorna stupna.

ANTE STARČEVIĆ DANAS

Bez obzira na neke pokušaje iskrivljavanja lika i djela, **Ante Starčević** je neupitno bio i ostao Otac Domovine, a njegovo geslo 'Bog i Hrvati', koje je sinteza njegovih misli, i dalje je okvir za suvremenou hrvatsku političku djelatnost svima onima kojima „jedini bezuyjetni cilj hrvatske političke djelatnosti jest i mora biti sačuvati samostalnu hrvatsku državu“ (I. Korsky) i kojima „uz hrvatsku slobodu i nezavisnost, samo su zanimljivi hrvatski narodni interesi“ (Isto).

"Čemu se imaju od tih načela nadati narodi koje tuđinci još drže zasužnjene? Onomu se imaju nadati što zasluge. Ako budu za se radili te dokazali da žele i vrijede svoji biti, oni će dobiti slobodu; ako li budu radili tomu protivno, oni će dokazati da nisu za drugo nego za ono što jesu, pa će i pravo biti da propadnu".

"Narod bo je naš upućen da on samo kao međunarodna osoba može svoju narodnu budućnost osigurati i upravo u vlasti da može svoje stanje i odnose prema sebi mijenjati stoji život naroda. I doista, ne bijaše i nije vrsna naroda, koji se tim prirodnim pravom ranije ili kasnije posluži, i osim nepravednika nitko se toj težnji naroda ne protivi". (A. Starčević). Te riječi nisu izgubile na aktualnosti danas, kad se Hrvatsku stalno i perfidno i konkretno pokušava ponovno vratiti u stari okvir (Jugosfera), dok se obećava ulazak u novi okvir (Europska unija). Krajnje je vrijeme da se najozbiljnije shvate ove mudre misli, nasuprot sirenског зова raznih političkih naivaca, neupućenih, fundamentalista novog kova i stranih plaćenika. S ovim mislima Starčević ulazi u našu sadašnjost i ponovno nam poručuje da hrvatski narod može biti slobodan i razvijati se u suvremenom svijetu samo ako osigura svoju međunarodno priznatu državu.

Hrvatski narod se teško izborio za svoju državu koja nije bila u planovima baštini-

Piše:

Mario Marcos OSTOJIĆ

ka jugoslavenskog komunizma, velikosrpske ideologije i većeg djela međunarodne zajednice, ali nakon uspješnog oslobođenja počeo je shvaćati veliku razliku između oslobođenja i slobode, no još nedovoljno shvaća da je „smisao hrvatske države u ostvarivanju slobode“ (I. Oršanić), i da je to trajan proces koji je moguće samo kao prirodna posljedica rasprave svjesnih i odgovornih hrvatskih građana,

a ne jednoga mesijanskog lidera, jer slobodarski sadržaj zahtjeva narodnu volju i općenarodni slobodarski sporazum.

"Najstrašnije su vam riječi, da ćete mene slijediti. Ako trebate gončina, tražite si ga drugdje: ja niti koga vodim niti gonim. To je glavna nesreća Hrvata, da se drže ljudi, a ne načela, programa. Stoga je ovaj narod tako često izdan i prevaren, i vazda mu stvari drugačije ispadaju nego li je on očekivao.

Gončin će vas tim većma prezirati, čim mu se većma podate. Nas će jedan za dru-

Dr. Ante Starčević

gim u zemlju, a program, kao i narod, ima živjeti. Ja ne držim ni izdaleka do mojih nazora koliko vi, nego razmišljavam kako mogu, pa kažem iskreno kako mogu. Tako treba da svi radimo. Kad se mnijenja prokrešu i izbistre: držimo se onoga, koje ih je najbolje i najpogodnije po sav narod. Tako ću biti ja s vama kao i vi sa mnom. Svi ćemo biti jedinstveni za dobro domovine“. (A. Starčević)

Smisao države je u ostvarenju slobode

Okupljanje oko Starčevičevih misli koje ne podrazumijeva samostalnu potragu za rješenjima i „kresanje mišljenja“ u uvjerenju da će bez duševnoga npora i samim ponavljanjem njegovih misli hrvatska država biti uistinu suverena, pravedna i slobodarska, to je okupljanje koje je osuđeno na neuspjeh, što smo mogli vidjeti bezbroj puta od osamostaljenja do danas, a činjenica je da to okupljanje još unijek, unatoč mnogim plemenitim pokušajima, nije uspjelo.

Mnogi bi htjeli da političke misli Ante Starčevića danas budu program za političku djelatnost, što nije realno, jer u tom smislu odgovaraju drugom vremenu. Te misli su puno više od političkog programa, one su etički i povjesni okvir za razuman i realističan pristup konkretnim izazovima današnjice. Valja uvažiti da je od smrti Ante Starčevića do danas prošlo više od sto godina i da to vrijeme nije bilo prazni povjesni prostor.

U ovom osvrtu ne kću napisati povjesnu kronologiju od njegove smrti do danas, to mogu drugi koji su pozvaniji, nego se želim usredotočiti na današnje izazove. Na primjer, Bosna i Hercegovina. Danas je moguć kakav-takav slobodan i normalan politički život onomu dijelu hrvatskog naroda koji živi u Republici Hrvatskoj, i zato je na tom dijelu naroda velika odgovornost, jer će o njegovoj mudrosti i osjećaju za slobodu i pravednost uvelike ovisiti sudbina onog dijela hrvatskog naroda koji danas živi u Bosni i Hercegovini.

Parlamentarne stranke u današnjoj Republici Hrvatskoj ne pokrivaju cijeli politički prostor i ne predstavljaju sve glavne političke opcije hrvatskog naroda, dapače, u mnogočemu su iste bez obzira na to kako same sebe definiraju, što za pažljivog promatrača nije čudo, budući da većinom vuku korijen iz iste partije. Objektivno, danas nisu predstavljeni hrvatski nacionalisti ili starčevićanci, koji su u današnjoj političkoj konstellaciji umjerena ili razumna hrvatska desnica, oni su „osjećajno“ ostali izvan postojećih parlamentarnih stranaka i traže svoju političku formulaciju i svoju političku integraciju. Starčevićanstvo kao politička ideja nadilazi sami stranački okvir, jer predstavlja duhovnu jezgru hrvatskog naroda, od koje su se napajale prijašnje i napajat će se sve buduće generacije. Starčevićansko pravo je izvorna i živa afirmacija ljudskog dostojanstva i povratak u izvorno povijesno stanje. Neki bi ga htjeli svesti samo na „hrvatsku državu“, međutim - to nije jedina misao koju danas možemo i moramo preuzeti iz njegove bogate baštine. Istina je da „... dok narod hoće da bude narodom, doteće narod biti za svoju samostalnost i neodvisnost. Ovo je uvjet njegova opstanka, ovo je duh i smjer našega programa“, ali ništa manje važno nije ni to da „što je po naravi spojeno istim portuglakom, istim jezikom, istim običajima, istim interesima, mora da se sljubi u jednu državnu cjelinu, pa ako nije prošlost, mora da im je budućnost zajednička“ (A. Starčević), što u današnjim okolnostima mogu razumjeti samo istinski starčevićanci.

Razumljivo je da je zbog neravnopravnog odnosa snaga u bivšoj Jugoslaviji i zbog prevladavajućeg stava međunarodne zajednice, uspjeh oslobođilačkog procesa početkom 90-ih godina prošlog stoljeća mogao biti samo djelomičan, jedva dovoljan da se osigura opstanak hrvatskog naroda kao posebne, samosvojne narodne jedinice sa svojom predažom i svojim vrjednotama u suvremenom svijetu u kojemu su bogovi proizvodnja i

potrošnja. Međutim, i to volim uvijek ponavljati, nije ovo kraj povijesti pa na današnjoj i budućim hrvatskim naraštajima ostaje starčevićanska zadaća, koja je ujedno i pravi test za svakoga poštenog hrvatskog nacionalista: „Kada se govori o sjedinjenju pokrajina hrvatskih, ne govori se o podloženju njih koje pod drugu, nego o složenju svih, kako su pod jednim vladarom tako pod jednom vladom i pod jednim ustavnim zakonotvorstvom“ (A. Starčević). Mnogi bi htjeli ovo zaboraviti.

Sigurno je da ostvarenje „povijesne Hrvatske“ nije bilo ni u mislima vladajućih slojeva 90-ih, ni u mislima većine hrvatskog naroda, jer da je tada u hrvatskome javnom životu starčevićanstvo bilo zastupano, sigurno bi se izbjegle mnoge taktičke pogreške čiji se rezultati danas brutalno osjećaju. I Starčević je već u ono vrijeme predviđao poteškoće u ostvarivanju povijesne Hrvatske, stoga nikada nije zastupao nasilno ujedinjavanje, aliisto tako nikada nije zaboravljao da je to hrvatsko jedinstvo ideal kojemu treba težiti. Dakle, ne pokušaj nametanja nacionalnog ili državnog jedinstva (uostalom to je sada nemoguće), nego međusobno poštivanje i sporazumno politika prema onima koji ugrožavaju oba dijela povijesnog hrvatskog područja: „Nemoguće bo je, jer proti naravi, načiniti jedinstvo oblasti, zakona, uprave, uz slobodu ili uz samovolju, kod naroda različnih pasmina, povješću, stupnjem prosvjetljenja, zemljiskim ležajem, društvenim odnosa, gospodarstvenim probitcima, zakonima vjere“.

No vratimo se hrvatskoj državi. Starčevićev hrvatski državni okvir nije ni prazan okvir ni fašističko obožavanje države kao takve, već temelj za izražavanje narodne suverenosti. Za Starčevića država nije apstrakcija, nego je u njoj bitan narod koji u njenom okviru odlučuje o svojoj sudbini: „Zakon bo je izražena volja naroda, sabor je odbor naroda, vlast je odbor sabora, vladar je prvi državljanin, koji i sam izvršava i pomoći vlade bdije da i svi ostali izvršavaju zakon“.

To podrazumijeva i ispravno usmjeđenje naroda: „*Mi smatramo najsvetijom dužnošću općinstvo po mogućnosti obavješćivati vjerno o javnim stvarima bez obzira da li nam ovo ili ono godi. Tko zna samo jednu stranu stvari i kod toga ostaje ne mareći za druge strane, taj je iznenadivan i varan; a tko nastoji poznati što je moguće više različnih, možda protivnih strana, taj gleda da se za svaki slučaj pripravi*“. Ovo političko odgajanje hrvatskih građana je glavni zadatak svih onih hrvatskih stranaka koje žele izgraditi autentičnu hrvatsku demokraciju, a posebno to mora biti zadatak starčevićanaca, imajući u vidu da je diktatorsko iskustvo predugo trajalo i ostavilo negativne posljedice čak i kod onih građana koji iskreno priželjkju istinsku slobodu.

Starčeviću nije presudno državno ustrojstvo nego sadržaj: „*A svaki postojeći sustav, bio kakav mu drago i bio gdjegod, ja sudim po njegovu plodu, a taj se najjasnije pokazuje u moralu i blagostanju naroda*“. On priznaje volju većine, svjestan kako je to samo mehaničko pravilo i kako nema boljeg načina da se izbjegne sila i nasilje kao način odlučivanja. Stoga zahtijeva da svaka vlada nastoji „*iznaći pravu većinu, to će reći onu većinu, koja zastupa sav narod, sve njegove probitke*“. U doba kad nisu u upotrebi bili pojmovi „pravna država“ i „ljudska prava“, rekao je da „*na taj način u državi da tako rečemo zakonitoj ne stoji nauk koji hoće da svaki državljanin, za biti državljaninom, za državu, mora više manje od svojih osobnih prava otpustiti, te ta prava ustupiti najvišoj vlasti. Protivno, u pravnoj državi, i samo u njoj, pojedinac dobiva mogućnost i sigurnost služiti se svojima pravima*“. Hrvatski narod se borio za ostvarenje samostalne hrvatske države da bi živio kao slobodan narod, i da bi slobodnim i zakonom zaštićenim radom poboljšao svoj životni standard uz slobodnu kulturnu i vjersku djelatnost. Takvo star-

čevićansko shvaćanje hrvatske države, ne države radi države nego radi slobode, jamstvo je da ćemo uspješno prevladati posljedice starih i novih diktatura.

Integracija vjerski i etnički raznorodnih elemenata

Hrvatska nije zemlja u kojoj postoji vjersko jedinstvo. Hrvatski se narod kulturno razvijao na periferiji zapadnoga kršćanstva, pa su radi toga na dijelu njegova područja dolazili do izražaja istočno–kršćanski i islamski vjersko–kulturni utjecaji, što je dovodilo sukoba i ratova, kao u drugim evropskim narodima. Danas je došlo do gotovo radikalne sekularizacije te su agnostiци i ateisti brojni i mogu slobodno izraziti svoja gledišta kao i vjernici. Danas mnogi koji se nazivaju starčevićancima pokušavaju iskoristiti svoju vjeru i ideologiju za svrhe koje nemaju никакve veze s vjerom odnosno ideologijom kao svjetonazorom ili kao odnosom pojedinca prema Bogu ili prema svijetu. Takvima Starčevići, koji je iskreno poštivao vjere i odbacivao konfesionalne dominacije, ali i državnu dominaciju na vjerskom području, odgovara: „*Mi smo bezuvjetno proti svjetovnoj vlasti pape i osvjedočeni smo, da je ona najviše škodila kršćanstvu i papama. Ali mnogi katolici, i među njima nuda sve Talijani, misle da bez one vlasti papa ne može slobodno izvršivati svoju duhovnu vlast. Iz povijesti znamo da ta stvar upravo protivno stoji: dok papa nije imao svjetovnu vlast, on je slobodan bio, i nemalo svi pape, dok ne bijahu svjetska gospoda, uvršteni su među svece*“. „*Mi razumijemo i priznajemo da državna vlast ima pravo na osobe i stvari crkve, ali mi ono pravo na stvari vjere, tj. na uređenje i držanje odnosa među dušom ne priznajemo nikomu osim crkvenoj vlasti*“. „*Zato je državniku dosta ne dirati i ne dati da*

itko dira čiju vjeru: ali on mora raditi, postavno raditi za uvesti i učvrstiti slobodu i blagostanje naroda". Dakle, Starčević poštuje Isusovu poruku "Dajte caru carevo, a Bogu Božje".

Što se tiče etničkih razlika, tradicionalni hrvatski nacionalizam, koji je uvijek osjećao potrebu samoobrane hrvatske političke i državne istovjetnosti, nikad nije bio isključiv i u njegovu su izgrađivanju sudjelovali integrirani pojedinci i skupine drugoga etničkog podrijetla. Ovaj obrambeni hrvatski nacionalizam dolazio je do snažnijeg izražaja kad su drugi ugrožavali hrvatski narod, ali ni u najtežim trenutcima nije prelazio u mržnju prema nehrvatskim stanovnicima. To je u skladu sa Starčevićem koji je rekao: "...mi držimo narodnost za svetinju i plašimo se onoga koji ju manje ljubi negoli mi, a to jer takova smatramo za utvoru koja je lišena, poslije čućenja čiste duševnosti i onoga slobode, najugodnijega i najveličanstvenijega čuvstva što ga narav čovječja može imati; nu mi vam iskreno isповijedamo da se pod izlikom narodnosti radilo i da se radi o nesreći svih nas, i da nam se narodnost, ako se za vremena ne osvijestimo i ne stupimo na pravu stazu, svima može glave vrći".

U ovoj rečenici su osuđeni i fašizam i nacionalsocijalizam te su postavljene jasne granice tomu snažnom osjećaju pri-padnosti jednome narodu i jednoj političkoj zajednici kao što je država; iz toga njegova umjerenog i humanog nacionalizma izvire i njegov značajni argument o odnosu prema nehrvatskim narodnim skupinama u Hrvatskoj, što bi opet neki „starčevićanci“ htjeli izbjegći. „U svakoj zemlji ima pučanstva različitim jezikom, vjerom, pasminom itd., pa se potom i različnim imenima zovu. I u Hrvatskoj ima pučanstva talijanskoga, židovskoga, ciganскога itd.“. „Mi ne uviđamo da ti nazivi općenitosti stanovništva ili domovini škode. Dok je tako, naše je načelo: te nazive ne otimati ni narivavati; neka ih svatko rabi i mijenja kako hoće. Ali ima stvari koje mogu i moraju koristiti ili škoditi ne

samo pojedinim pučanstvima i imenima, nego i svim stanovnicima domovine zvali se oni kako im drago. Takove su stvari cjelokupna zakonotvorstva. Zli zakoni, težina neraznjernih daća, nesigurnost osobe i imetka, itd, itd., te i takove stvari ne tiše samo na primjer katolike nego i Srbe, i Luterovce, i Calvinovce, i Židove; sve stanovnike Hrvatske, zvali se oni kako im drago. A da bi se te stvari dobro ure dile, njima bi se koristili svi stanovnici domovine, opet bez razlike na njihova imena. Dakle za dobro uređenje ovih odnošaja imaju biti složni svi stanovnici Hrvatske bez svakog obzira na ona pojedina imena. Držeći se toga načela mi iskreno ljubimo i za brata držimo i Srba, i Nijemca, i Talijana, i Žida, i Ciganina, i Luterovca itd., svakoga tko radi za općenito dobro svega naroda i cijele domovine, a plašimo se jednakom i Hrvata i Srba itd., svakoga tko je proti onim skupnim svetinjama".

On je sanjao hrvatsku državu kao slobodnu političku zajednicu svih njenih državljanina, kojima ova jamči i slobodu i posebnosti, a od njih traži samo da rade "za općenito dobro svega naroda i cijele domovine", na korist svih stanovnika Hrvatske. Starčevićanci moraju u vlastitom interesu čvrsto ostati na načelima **pluralističke Hrvatske** koju je zastupao Starčević, jer samo takva država može biti država slobode. Moramo biti svjesni da ni vjerski ni etnički fundamentalizam nikomu ne može donijeti slobodu. To nije znak slabosti, nego snage i rodoljublja koje je kod njega sustavno i otvoreno izraženo, jer je dio njegovih etičkih pogleda na značaj hrvatske države koju je želio obnoviti.

Ante Starčević se pozvao na pravo Hrvata da uspostave svoju državu, jer je smatrao da je sloboda svakog naroda jedina ispravna prepostavka za normalan razvitak narodne zajednice. Naučavao je kako je hrvatski narod kroz povijest oblikovan kao samosvojan narod, koji se temelji na zajedničkom iskustvu i interesu, a ne na rasi ili na vjeri, niti isključivo na etničkim razlikama. Život je još

jedanput pokazao da je Starčevićeva hrvatska državna ideja bila realnija od svih pokušaja njene negacije.

Ostaje pitanje budućnosti hrvatskog nacionalizma nakon što je država izborena. Osobno vjerujem da je bez njega budućnost upitna, ali i da ga treba afirmirati isključivo kao obrambenu kategoriju te ga osvremeniti i obogatiti novim povijesnim, političkim, gospodarskim i kulturnim spoznajama; on mora biti putokaz za rješenje statusa Hrvata u susjednoj Bosni i Hercegovini i instrument očuvanja hrvatskoga nacionalnog bića izvan domovine, bilo u susjedstvu, bilo u onom što se naziva emigracija. Mora biti nazočan na hrvatskom putu prema Europskoj uniji, jer će taj put imati dalekosežne posljedice za Hrvatsku, koja ne želi izgubiti suverenitet niti ga dijeliti bilo s kim ako joj se to ne isplati. Problem je što nacionalisti starčevićanci ne postoje kao organizirana politička snaga, kako bi pazili da se država ne izgubi ni u lijevim ni u desnim nadnacionalnim utopijama. Za to trebaju politički postojati kao takvi, svjesni da ni nesudjelovanjem ni ulaskom pojedinaca u druge političke strukture ne će ojačati utjecaj hrvatskog nacionalizma na sudbinu hrvatske države.

Završavam ovaj osvrt s nekoliko definicija hrvatskog nacionalizma **dr. Ive Korskog**, koje će, nadam se, poslužiti kao poticaj za daljnje djelovanje u starčevićanskom duhu.

Za Korskoga "nacionalizam nije ideologija, nego je samoobrana narodne zajednice protiv pokušaja uništavanja", nacionalizam "zahtijeva svoje oblike koji odgovaraju času, nije reakcionaran nego iskreno napredan, jer se bori za zajednicu, dakle za sve, a ne samo za jedan dio naroda, bio on manjinski ili većinski, zato poprima socijalne ideje i nosi ih kao dio svog idejnog sustava".

"Hrvatski nacionalizam je obrana hrvatske zajednice i hrvatskih predaja od svih unutarnjih ili vanjskih snaga koje žele tu zajednicu oslobođiti ili joj oduzeti

Starčevićev dom u Zagrebu

njezin poviješću oblikovani značaj. Taj nacionalizam jača kao obrambena kategorija kada postoji veća ugroženost, a slab kada nema ugroženosti. To je sve. Sve što je izvan toga nije pravi nacionalizam, nego različite nacionalističke doktrine o kojima se može raspravljati, ali ih ne smatram pravim nacionalizmom, jer su često zaodijevanje raznih interesa ili predrasuda u nacionalne oblike“. (MI XIV/1992,5, ZBOR, str. 4-5).

„Naš nacionalizam mora biti human, onako kao što nas je upozorio Ante Starčević koji je odbijao svaki ekstremizam, pa i onaj nacionalistički... Hrvatskoj je danas potreban takav nacionalizam prema vanjskom svijetu i u unutrašnjem životu naroda. Ne kao magloviti osjećaj koji bi prožimao sredinu, nego kao samostalna, borbena, idejno čvrsta politička organizacija, katkada u suradnji s drugim isto tako određenim hrvatskim političkim organizacijama, a u drugim prilikama u demokratskom sučeljavanju s njima. Jer hrvat-

skom narodu nisu potrebne preživjele antinomije fašizma i antifašizma, koje su tuđe hrvatskoj političkoj tradiciji. One su se uvelike uvukle u hrvatski javni život, jer je u Europi tridesetih i četrdesetih godina taj sukob bio premoćan i nastojao je uključiti i one narode koji su imali svoje interese, mimo i izvan toga sukoba. Za hrvatski nacionalizam, uz hrvatsku slobodu i nezavisnost, samo su zanimljivi hrvatski narodni interesi“. (Predavanje u Europskom domu, 21. svibnja 1999., "Budućnost hrvatskog nacionalizma").

„U hrvatskom nacionalizmu, u našoj novoj državi, došlo je, međutim, do nekih negativnih pojava. Umjesto da budu politički određeni i organizirani, da kao takvi djeluju u spletu svih struja koje sačinjavaju narod, zahvaljujući stalnim kriznim stanjima, nacionalisti su držali kako se trebaju utopiti u drugim strujama. Odrekli su se mogućnosti da surađuju kao posebna, organizirana politička snaga s drugim trenutno srodnim strankama. Za os-

tvarenje i obranu hrvatske neovisnosti bilo je korisno što su i druge struje prihvatele postulate zdravog nacionalizma, no pokazalo se da nije bilo dobro što su neke od njih prisvojile te postulate nakon što su prošle najveće opasnosti, te zadržale simbole hrvatskog nacionalizma, a napustile njegove temeljne postulate, dovevši tako do pomutnje u narodu. Još štetnije je što su se tada mnogi nacionalisti povukli iz djelatnoga javnog života i prepustili da se nacionalizam u javnosti kod jednih pretvoriti u nostalgičnu obranu prošlih oblika (a ne sadržaja), a kod drugih u praznu školjku, u koju se mogu smjestiti uplivci stranih, nehrvatskih ideja, koje nemaju никакve veze s autentičnim hrvatskim nacionalizmom.“ („Politički zatvorenik“, siječanj 1999.). (Autor članka je predsjednik Hrvatske republikanske zajednice, osnovane u Buenos Airesu 1951. godine. Podnaslovi i oprema teksta urednički).

CRTICE IZ HRVATSKE FINANCIJSKOPRAVNE PROŠLOSTI (III.)

Primjerice, porez na biljar i danas se ubire u mnogim državama, riječ je o poreznom obliku koji pored fiskalnog ima i određeni nefiskalni cilj (ukloniti poročno ponašanje), te se iz istih razloga, uz porez na kavanu, vjerojatno ubirao u Visu. U Republici Hrvatskoj postoji i danas sličan porezni oblik pod nazivom porez na automate za zabavne igre, koji se pod određenim uvjetima plaća i na biljare (izuzev biljara koji imaju markicu Hrvatskoga biljarskog saveza). Također, u ondašnjem Visu postojao je javni namet u visini od «6 % od najma koji se dobivao od kuća unajmljenih stranaca». Ubiranje toga nameta zahtjevalo je prijavljivanje slučajeva davanja kuća u najam strancima, što je i danas dužnost koju propisuju porezni zakoni suvremenih država. Takav je namet po svojim obilježjima vrlo sličan dohotku od imovine i imovinskih prava, koji se ubire u brojnim suvremenim državama, pa tako i u Republici Hrvatskoj, u slučaju davanja u najam stambenih prostorija. Kao što je prethodno rečeno, **Novak** se izravno ne izjašnjava o rashodima Visa. Međutim, ukazuje na visoke prihode zbog velikog broja stranaca te da se «s viškovima moglo mnogo toga izgraditi». Drugim riječima, upućuje na izgradnju određenih građevinskih objekata (rashodi učinjeni na ime kapitalnih investicija prema današnjim poimanjima).

Filip de Diversis: Opis slavnoga grada Dubrovnika, Dom i svijet, Zagreb, 2004.

Filip de Diversis, talijanski je učitelj koji je sedam godina svoga života (1434.-1441.) proveo na službi u Dubrovniku. Učiteljujući u Dubrovniku, 1440. godine napisao je knjigu pod nazivom *Opis slavnoga grada Dubrovnika*. Diversis je, uvažavajući načelo poštivanja domaćinstva, zabilježio samo pozitivne stvari te je uglavnom izbjegavao svaku kritiku, govoreći «ako u Dubrovniku ima ili će biti štогод krivo, okanio sam se mogućnosti da o tome pišem, jer sam sebi u pripovjedačku dužnost stavio da govorim i opisujem dobro i istinito, čemu sam po naravi sklon».

Slijedom toga, Diversis govorí i o socijalnoj pomoći u obliku današnje miro-

Piše:

Prof. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ,
*Pravni fakultet Sveučilišta
u Zagrebu*

vine. Na str. 107. navodi običaj dubrovačke vrhovne vlasti da o općinskom trošku drži četiri liječnika. Svaki je od njih bio obvezan »pomno i besplatno liječiti sve Dubrovčane, u gradu i izvan njega, povlaštene i plaćene službenike, siromašne i bogate i njihove ukućane, te revno činiti sve što može da bi se bolesnima vratilo zdravlje dokle je to moguće», a

među njima i magister **Ivan de Aldoardi** iz Papije, koji je službovaо u Dubrovniku od 1376. do 1415. godine. Početna mu je plaća bila 200 dukata godišnje (kasnije 300 dukata) i 30 perpera na ime stanarine. Kako je na glasu bio kao dobar liječnik, liječio je i bosanskog kralja **Dabišu**. Godine 1415. donesena je odluka kojom mu se dodjeljuje 200 dukata godišnje mirovine.

Zahvaljujući Diversisu, zabilježen je pohvalan običaj Dubrovačke Republike da se materijalno oduži svojim liječnicima kad ovi onemoćaju te zbog toga nisu u stanju dalje zaradivati za svoje uzdržavanje i uzdržavanje svoje obitelji. Riječ je

Dubrovnik

općina mu je zauzvrat osiguravala plaću. Osim toga, »ne treba zanemariti još jedan postupak prema liječnicima dostojan pohvale, to jest da Dubrovčani nikad nisu običavali otpustiti nekog od svojih plaćenih liječnika ili mu potpuno uskratili plaću. Dapače, mišljenja su da bi, zbog prethodnih zasluga, bilo vrlo sramotno otjerati starog i nemoćnog čovjeka koji te je služio dok je bio mlad i u snazi. Stoga, ako neki fizik ili kirurg koji ih je usluživao ostari, te onemoća zbog starosti i slaboga tjelesnog zdravlja, dodjeljuju mu općinski prihod, s pomoću kojeg do kraja života pristojno prehranjuje sebe i svoje ukućane, oslobođen bilo kakve obvezе liječenja, osim po svojoj volji (naglasio N. M.).» Mnogi su liječnici ostvarivali takve prihode, a

o svojevrsnoj mirovini prema današnjem poimanju socijalne skrbi, točnije vrste nacionalne mirovine koje neke države dijele svojim zaslužnim državljanima, iako te osobe ne ispunjavaju uvjete za dobivanje državne mirovine (nemaju godine staža, života, uplaćivane doprinose...). Zanimljivo je primijetiti, uspoređujući prihode koje je navedeni liječnik Aldoardi na temelju svog rada godišnje primao i dodjeljenu mu godišnju mirovinu, da je mirovina po svojoj visini bila na tragu njegovih početnih godišnjih prihoda. To pokazuje da su Dubrovčani visinom dodjeljene mu mirovine pružili Aldoardiju materijalne mogućnosti voditi dosta janstven život (»s pomoću kojeg ... pristojno prehranjuje sebe i svoje ukućane»),

što danas, nažalost, nije čest slučaj jer su mirovine po svojoj visini znatno ispod razine primanja od rada ostvarivanih prije odlaska u mirovinu.

Poseban dio Diversisova djela posvećen je posebnim gradskim službama (njih ukupno dvanaest), koje se brinu za nesmetano djelovanje grada. Jedna od tih službi, Diversis je navodi kao četvrtu vlast, jesu općinski blagajnici ili rizničari. Na str. 75. opisujući četvrtu vlast kaže da ona »pripada onima koji primaju, pohranjuju, čuvaju te raspodjeljuju i troše prihode ili dohotke i dobra općinske blagajne. Oni se obično nazivaju blagajnicima i rizničarima. Tu vlast u Dubrovniku obavlja nekoliko službenika. Naime, blagajnicima se zovu neki plemići koji traže i primaju sav prihod od utjerivača općinskih dohodaka. Općinski novac, pak, utjeruju masariji (vrsta gospodarskih upravitelja i nadzornika, nap. N. M.) žita, masariji soli, koji se zovu nadglednici solana, zakupnici carine, mesnice, utega za vaganje robe, pristojbi na vino, carinici velike carinarnice, te zakupnici prihoda na ribe, usoljeno meso, te janjad i kozlad, i mnogi drugi... Također, zadaća je tih blagajnika da, po zapovijedi i ovlastima Malog vijeća ili Velikog vijeća, isplaćuju plaćene službenike, nabavljaju darove strancima i vrše isplatu svih potrebnih i pravednih troškova iz općinskih dobara. Postoje zatim tri ugledna čovjeka, obdarena razboritošću i vrlinom, koji tijekom

čitavog svog života s osobitom pomnjom čuvaju pohranjeno blago koje polaze bilo dubrovačka općina, bilo gospodari okolnih područja. Nazivaju ih rizničarima Svetе Marije.» Tada je, naime, postojao običaj da gospodari susjednih područja pohrane svoje blago u zlatu i srebru kod dubrovačke vlasti, kao najsigurnijeg rizničara.

Sve navedeno ne bi imalo smisla kada o tome ne bi postojali zabilježeni tragovi. Diversis na str. 76. govori o petoj vlasti kao najpotrebnoj vlasti koja vodi višestrano praćenje poduzetih poslova pod okriljem Dubrovačke Republike. Riječ je o posebnim pisarima koji čuvaju knjige, »jer moraju postojati neki čuvari knjiga ugovora, presuda građanskog i krivičnog suda, naredbi Senata i gradskih statuta, te računa svih općinskih prihoda i rashoda (naglasio N. M.), iz kojih se jasno može razabrati spomen o prošlim događajima i platežna moć općine. Oni se općenito zovu pisaru, notari ili kancelari, te knjigovođe ili računovođe (naglasio N. M.).»

Prikazavši ustrojstvo četvrte vlasti i pri tom se lijepo izrazivši o njoj (»tako je i ova četvrta vlast lijepo uređena«), Diversis je, govoreći o općinskim blagajnicima ili rizničarima, ukazao na postojanje razrađenog sustav javnih prihoda i javnih rashoda Dubrovačke Republike (prema nekim, proračunski sustavi gradova pojavljuju se u 15. stoljeću, što govori da Dubrovnik s obzirom na uređenost svojih

financija spada među prvjence proračunskih sustava), kao i vrsta prihoda i troškova koji su poduzimani. Spominjući navedene osobe, Diversis zapravo govori o financijskim službenicima koje Dubrovnik plaća radi prikupljanja potrebnih prihoda i trošenja tih prihoda na ime neophodnih rashoda. Zanimljivo je spominjanje raznih zakupnika (carina, mesnica...) što u suvremenim državama ne postoji. Riječ je o osobama koje su se obvezale u korist svoga nalugodavca (u ovom slučaju Dubrovnika) naplaćivati određene prihode, a zauzvrat bi stjecali pravo na određeni dio (paušalno ili u jednom utvrđen) prihoda. O sigurnosti i pouzdanosti kojom se obnašala četvrta vlast govori činjenica koju Diversis posebno ističe. Moćnici susjednih područja, naime, vjerujući »rizničarima Svetе Marije«, polagali su svoje blago kod dubrovačke vlasti. Završno, o svim poduzetim financijskim poslovima Dubrovačke Republike vodile su se posebne bilješke koje su, između ostalog, u svojim knjigama zapisivali posebni pisari odnosno knjigovođe ili računovođe (što odgovara i današnjem nazivu osoba koji obavljaju slične poslove) kao peta vlast Dubrovačke Republike. Vođenje takvih bilježaka omogućavalo je nadležnim da u svakom trenutku znaju platežnu moć Dubrovnika.

(nastavit će se)

MISA ZADUŠNICA ZA HRVATSKE GENERALE

U zagrebačkoj bazilici Srca Isusova odslužena je 24. rujna 2009. misa zadušnica za 35 hrvatskih mučenika, generala, pukovnika i visokih časnika Hrvatskih oružanih snaga, koji su 7. srpnja 1945. iz zatvora u Novoj vesi vlakom otpremljeni u Beograd, gdje im je priređeno tzv. suđenje, na kojem je 18 generala osuđeno na smrt. Nakon strahovitih mučenja, osuda je izvršena 24. rujna 1945., a za posmrtnе ostatke naših smaknutih časnika ne zna se ni danas. Ostali su otpravljeni na robiju, gdje je većina ubijena ili umrla.

Osuđeni su tada: **Artur Gustović, Đuro Grujić, Tomislav Sertić, Ivan Markulj, Ivan Tomašević, Slavko Sko-**

liber, Zvonimir Stimaković, Mirko Gregorić, Bogdan Majetić, Franjo Dolacki, Muhamed Hromić, Antun Nardelli, Julio Fritz, Josip Šolc, Vladimir Metikoš, Rudolf Lukanc, Miroslav Sacher, Ivan Severović, Romuald Manola, Ivan Kurelac, Dragutin Mesić, Rudolf Setz, Mićo Mičić, Zvonimir Jakšić, Vladimir Majer, Petar Sabljak, Andelko Grabić, Ivan Pojić, Nikola Mikec, Zlatko Šintić, Franjo Džal, Antun Schuh, Hinko Hubl, Julio Niderlender i Dragutin Čanić. Njihova će imena zlatnim slovima biti upisani u knjigu hrvatske ratne i vojne povijesti... (M. B.)

General Vladimir Metikoš

SLATINSKI DRENOVAC - SLAVONSKA JAMA "JAZOVKA"

Od 1998. godine, kad je u "katakom-bama" pokraj crkve Svetog Spasa u Slatinskom Drenovcu pronađeno 464 kostura i gomila zdrobljenih kostiju, podignut je spomenik posvećen tim žrtvama koje su svoj život položile na oltar domovine Hrvatske u domovinskom ratu 1941.-1945. te u komunističkome jugoporaću. Žrtve Slatinskog Drenovca uglavnom su bili civilni Hrvati sa šireg područja Virovitičko-podravske županije, nešto vojnika NDH koji su uhićeni dok su bili na vojnom odmoru kod svojih kuća te veliki broj pobijenih Hrvata iz kolona Križnoga puta, koje su komunisti namjerno sprovdili tim krajem, kako bi se zadovoljila glad za krvlju kod Srba, mještana Slatinskog Drenovca i okolnih srpskih sela.

Komemoracija u Slavonskom Drenovcu

(Osim ovog istraženog grobišta, u Drenovcu nalazi se još šest lociranih ali neistraženih grobnih jama, koje će vjerojatno zadržati tajnovitost svojih "nutrina" za sva vremena.)

Dne 21.1 ipnja 2009. održana je tradicionalna komemorativna svečanost i sveta misa zadušnica za ove hrvatske žrtve. (Datum komemoracije utvrdila je Požeška biskupija kao pokrovitelj, a ona se održava se svake godine prve nedjelje iza blagdana Srca Isusova.) Kod spomen-križa u Drenovcu upriličen je pomoćni oltar, a svetu misu zadušnicu predvodio je kanonik požeškog biskupa, gospodin **Valentin Halić** iz Čađavice uz prisustvo župnika iz Slatine, Voćina, Čačinaca, Moslavine, Crnca, Bukovice, Sopje, Bakšića i franjevaca iz Našica. Svetoj misi nazočilo je preko pet stotina žitelja ovoga okruga, među kojima su bili prisutni i na-

Piše:

Miroslav GAZDA

čelnik općine i predsjednik općinskog vijeća općine Čačinci, kojoj sada Slatinski Drenovac teritorijalno potпадa. Ovdje su prisutni predstavnici udruga Hrvatski Domobran Slatine i Orahovice, Našica i Požege te HIDRA Slatine i Orahovice, Udruge roditelja poginulih hrvatskih branitelja Domovinskog rata, te Udruga dragovoljaca hrvatskih branitelja Domovinskog rata policijske postaje Orahovica 1990.-1991., kao i Udruge za istraživanje i pronaalaženje zločina izvršenih nad Hrvatima u II. svj. ratu i poraću Virovitica.

Slatinski je Drenovac radni logor koji su osnovali srbo-komunisti već 1942. godine. Tu je za vrijeme ratnih zbivanja stolovao Prijek vojni sud VI. korpusne vojne oblasti i II. korpusne vojne oblasti NOVJ-e te Prijek vojni sud za Slatinsko vojno područje. Ovdje su na silu dovođeni civilni Hrvati nepoćudni komunističko-partizanskom pokretu i ratni zarobljenici. Iсти su određeno vrijeme bili na prisilnom radu održavanja partizanske logistike, a potom su bili likvidirani. Stolovao je ovdje zločin

svake vrste! U nastavku slijedi popis žrtava za koje imamo spoznaju da su likvidirane u Slatinskom Drenovcu:

1. BARTOLOCI, IVAN, rođ. 1924. u Orahovici. Vojnik NDH. Ubijen 1943.
2. ERDELJAC, SLAVKO, rođ. 1927. u Orahovici. Civil. Ubijen 1942.
3. GAŠPARIĆ, IVAN, rođ. 1908. u Duzluku. Vojnik NDH. Ubijen 1943.
4. GJANIĆ, IVAN, rođ. 1910. St. Petrovu Selu. Svećenik. Ubijen 1943.
5. GRABEŽ, IVAN, rođ. u Orahovici. Civil. Ubijen 1944.
6. ČERNI, JOHAN, rođ. 1902. Orahovica. Civil. Ubijen 1944.
7. HRALA, KARLO, rođ. 1926. u Orahovici. Civil. Ubijen 1943.
8. KENIG, IVAN, rođ. 1895., u Orahovici. Civil. Ubijen u 12.mj.1942.,
9. KIŠ, STANISLAV, rođ. 1902. u Orahovici. Civil. Ubijen 20.07.1943.,

10. KRULJAC, ĐUKA, rođ. 1914. u Orahovici. Domobran. Ubijen 1943.,
11. KRULJAC, IVAN, rođ. 1923. u Staroj Jošavi. Ustaša. Ubijen 1942.,
12. LORIŠ, FRANJO, rođ. 1913. u Orahovici. Domobran. Ubijen 1944.,
13. MARIČIĆ, STJEPAN, rođ. 1920. u Orahovici. Vojnik NDH. Ubijen 1944.,
14. PETRIČEVIĆ, KARLO, rođ. 1915. u Orahovici. Domobran. Ubijen 1942.,
15. POSPIHALJ, STJEPAN, rođ. 1919. u Daruvaru. Ustaša. Ubijen zajedno sa suprugom.
16. POSPIHALJ, ZLATA, rođ. 1920. u Novoj Bukovici. Civil. Ubijena zajedno sa suprugom.
17. RADAN, ANDA, rođ. 1896., Hrvace-Sinj. Civil. Ubijena u 4. mj.1944.,
18. RAUHER, MATIJA, rođ. 1904., u Podr. Slatini. Civil. Ubijen 1942.,
19. SERTIĆ, STJEPAN, rođ.1901., Brinje-Otočac. Civil. Ubijen 28.06.1943.,
20. ŠIMIĆ, STEVO, rođ. 1921. u Orahovici. Ustaša. Ubijen 1945.,
21. ŠTIFTER, IGNJAC, rođ.1900. u Orahovici. Civil. Ubijen 1944.,
22. ŠTIFTER, MARIJA, rođ.1892. u Orahovici. Civil. Ubijena 17.04.1944.,
23. VINKOVIĆ, IVAN, rođ.1907. u Orahovici. Vojnik NDH. Ubijen 1944.,
24. VINKOVIĆ, IVAN, rođ.1920. u Orahovici. Vojnik NDH. Ubijen 1944.,
25. VINKOVIĆ, STJEPAN, rođ.1909. u Orahovici. Civil. Ubijen 1942.,
26. KENJI, IVAN, rođ. 1895. u Crkvarama. Civil. Ubijen 1942.,
27. MILKOVIĆ, ANDRIJA, rođ.1922. u Dolcima. Civil. Ubijen 1944.,
28. NERMUT, VENCL, rođ.1921. u Dolcima. Civil. Ubijen 1944. ,
29. PRICA, IVAN, rođ. 1921. u Dolcima. Civil. Ubijen 1944.,
30. BUCIĆ, VID, rođ. 1896., Donja Pištana. Ustaša. Ubijen 1944.,
31. PANČIĆ, DRAGAN, rođ. 1886., Donja Pištana. Civil. Ubijen.
32. ZIMA, ANKA, rođ. 1922., Donja Pištana. Civil. Ubijena.
33. TANKOSIĆ, ANTE, rođ. 1911., Gornja Pištana. Ustaša. Ubijen 1942.,
34. TANKOSIĆ, MARIJA, rođ.1910., Gornja Pištana. Civil. Ubijena 1944. ,
35. BOŽIĆ, DRAGAN, rođ. 1922., Nova Jošava. Civil. Ubijen 1944. ,
36. ILEK, LACIKA, rođ. 1923., Nova Jošava. Civil. Ubijen 1944. ,
37. MILINoviĆ, MATO, rođ. 1923., Nova Jošava. Civil. Ubijen 1944.,

38. VESELI, FILIP, rođ. 1919., Nova Jošava. Ustaša. Ubijen 1944.,
 39. FARŠANG, DRAGAN, rođ. 1922., u Radlovcu. Narodna zaštita. Ubijen 1942.,
 40. HRALA, KARLO, rođ. 1910., u Radlovcu. Vojnik NDH. Ubijen 1943.,
 41. DEBIJANCO, FRANJO, rođ. 1923. u Staroj Jošavi. Civil. Ubijen 1943.,
 42. BAUMAN, DANILO, rođ. Civil, folksdobjer. Ubijen 18.10.1943.,
 43. DOKUŠ, IVAN, rođ. 1901. u Našicama. Domobran. Ubijen 1944.,
 44. HAROŠ, VIKTOR, rođ. 1914. u Našicama. Domobran. Ubijen 1944.,
 45. HAŠEK, EDO, rođ. Civil. Ubijen 2.10.1943.,
 46. HOROVIĆ, MIRKO, rođ. 1889. Civil. Ubijen 1943.,
 47. MAJER, DRAGO, rođ. 1899. u Virovici. Logornik. Ubijen u 2. mj. 1945.,
 48. MUŽEVIC, DRAGUTIN, rođ. 1897., Civil, bilježnik u Voćinu. Ubijen 1943.,
 49. PERŠIĆ, ANTUN, rođ. 1887. u Donjoj Motičini. Civil. Ubijen 1944. god.
 50. POLJAK, STJEPAN, rođ. u Đurđenovcu. Civil. Ubijen 1944.,
 51. PETROVIĆ, JAKOB, rođ. 1905., Žakanji-Ozalj. Ustaša. Ubijen 1944.,
 52. SMRDJEK, FRANJO, rođ. 1923., Otok-Vinkovci. Domobran. Ubijen 1.01.1945.,
 53. SOLOMUN, ANTE, rođ. 1906., u Zoljanu. Civil. Ubijen sa suprugom 1942.,
 54. SOLOMUN, REZA, rođ. u Zoljanu. Civil. Ubijena sa suprugom 1942.,
 55. STRILIĆ, JOSO, rođ. 1919., Široka Kula-Gospić. Domobran. Ubijen 1944.,
 56. ŠIMATOVIC, MIRKO, rođ. 1906. u Zagrebu. Domobran. Ubijen 1944.,
 57. TADIĆ, VIKTOR, rođ. 1915. u Dalju. Ustaša. Ubijen 24.11.1944.,
 58. ZAGROVIĆ, MARKO, rođ. u Livenovcu. Ustaša. Ubijen 1943.,
 59. ČAKALIĆ, PAVO, rođ. 1920. u Crncu. Domobran. Ubijen.
 60. HOSI, TOMISLAV, rođ. 1904. u Crncu. Civil. Ubijen.
 61. MOLNAR, IVAN, rođ. 1915. u Malim Drijekovima. Vojnik NDH. Ubijen 1942.,
 62. MOLNAR, IVAN, rođ. 1926. u Orahovici. Domobran. Ubijen 1944.,
 63. PODNAR, MARTIN, rođ. 1915., Novo Petrovo Polje. Domobran. Ubijen 1942.,
 64. SUDARIĆ, LUKA, rođ. 1921. u Crncu. Domobran. Ubijen 1944.,
 65. ČERNI, IVAN, rođ. 1922. u Čačincima. Vojnik NDH. Ubijen 1943.,
 66. BODIŠ, ĐURO, rođ. 1924. u Četekovcu. Ustaša. Ubijen 1943.,
 67. DOKUŠ, IVAN, rođ. 1901. Vojnik NDH. Ubijen 1944.,

Kosturnica

68. DOLEŽAL, JOSIP, rođ. u Čačincima. Civil. Ubijen 1944.,
 69. DVORSKI, STJEPAN, rođ. 1924., u Črnilama-Novi Marof. Ustaša. Ubijen 1944.,
 70. HORONIĆ, MIRKO, rođ. 1889. Civil. Ubijen 1943.,
 71. KIŠ, IVAN, rođ. 1907. u Čačincima. Civil. Ubijen 1944.,
 72. LEKIĆ, MANDA, rođ. 1920. u Bukviku. Civil. Ubijena 1946.,
 73. MILER, PAVO, rođ. 1906., Podru-mice-Zdenci. Vojnik NDH. Ubijen 1945.,
 74. NIKEL, FRANJO, rođ. 1902. u Čačincima. Vojnik NDH. Ubijen 1944.,
 75. NOVAK, STJEPAN, rođ. 1905. u Voćinu. Ustaša. Ubijen 1943.,
 76. PETERFAJ, IVAN, rođ. 1914. u Čačincima. Ustaša. Ubijen 1943.,
 77. PETIN, JOSIP, rođ. u Slatinskom Drenovcu. Ustaša. Ubijen 1941.,
 78. SOLOMUN, REZA, rođ. 1911. Civil. Ubijena 1944.,
 79. ŠTEFIČAR, (?), rođ. 1899. u Bednji-Ivanec. Civil. Ubijen 1943.,
 80. UGARKOVIĆ, LUKA, rođ. 1911. Brinje-Otočac. Oružnik. Ubijen 1944.,
 81. ZUBAK, ANTE, rođ. Jasenice-Obrovac. Domobran. Ubijen 1944.,
 82. BLAŽEVIĆ, MIJO, rođ. 1891. u Zdencima. Civil. Ubijen 12.06.1944.,
 83. BOŠNJAKOVIĆ, TOMO, rođ. 1914., u Zdencima. Ustaša. Ubijen 1944.,
 84. FILIĆ, MILAN, rođ. 1913. u Zdencima. Ustaša. Ubijen 1944.,
 85. FILIPEC, ANA, rođ. 1926. u Zdencima. Civil. Ubijena u proljeće 1944.,
 86. KARAPETRIĆ, MILAN, rođ. 1909. u Zdencima. Oružnik. Ubijen 1943.,
 87. KARAPETRIĆ, PAVO, rođ. 1912. u Zdencima. Ubijen 13.06.1942.,
 88. POPIĆ, ANTUN, rođ. 1911. u Zdencima. Ustaša. Ubijen 15.06.1942.,
 89. POPIĆ, PAVO, rođ. 1906. u Zdencima. Ustaša. Ubijen 12.06.1942.,
 90. ŠANTIĆ, IVAN, rođ. 1909., Bistrica-P.Slatina. Domobran. Ubijen 8. mj. 1943.,
 91. VUKOVIĆ, IVAN, rođ. 1918.. Šaptinovci-Našice. Civil. Ubijen 1944.,
 92. ZUBAK, ŠIME, rođ. 1899.. Duga Međa-Zdenci. Civil. Ubijen.
 93. BIRO, MARIJA, rođ. 1914., iz Bankovaca. Civil. Ubijena u 2.mj.1944.,
 94. FINK, JOHANA, rođ. 1893., iz Bankovaca. Civil. Ubijena 1943.,
 95. TOMAŠIĆ, MARIJA, rođ. 1896., iz Bankovaca. Civil. Ubijena 1944.,
 96. KEKELIĆ, STJEPAN, rođ. 1920., iz Donjeg Predrijeva. Ustaša. Ubijen 1944.,
 97. KOVAČEVIĆ, MARINA, rođ. 1909., iz Donjeg Predrijeva. Civil. Ubijena 1944.,
 98. KOVAČEVIĆ, MARTIN, rođ. 1914., iz Donjeg Predrijeva. Ustaša. Ubijen 7.04.1944.,
 99. MITROVIĆ, PETAR, rođ. 1918., iz Donjeg Predrijeva. Ustaša. Ubijen 7.04.1944.,
 100. ŠIMURDA, JOZO, rođ. 1925., iz Donjeg Predrijeva. Civil. Ubijen 1944.,
 101. ŠIMURDA, PAVO, rođ. 1917., iz Donjeg Predrijeva. Ustaša. Ubijen 1944.,
 102. ŠIMURDA, STJEPAN, rođ. 1918. iz Donjeg Predrijeva. Oružnik. Ubijen 1944.,
 103. CINGEL, STJEPAN, rođ.1925.. Kutovi. Domobran. Ubijen 1944.,
 104. HUMURA, JOSIP, rođ. 1904., Sla-vonske Bare. Oružnik. Ubijen 1942.,
 105. KIŠ, IVAN, rođ. 1915., Kutovi. Ustaša. Ubijen 1943.,
 106. KIŠ, JOSIP, rođ. 1917., Kutovi. Oružnik. Ubijen 1945.,
 107. KNOBLOH, MARIJA, rođ.1908. Kutovi. Civil. Ubijena 1943.,
 108. KOTRIS, ILIJA, rođ.1919. Kutovi. Domobran. Ubijen 1944.,
 109. POKRIVKA, IVAN, rođ.1910., Kutovi. Domobran. Ubijen 1944.,
 110. BORBAŠ, ĐURO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 111. BRAUN, NIKOLA, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 112. GAŠPAR, ERŽIKA, rođ. u Feričancima. Civil. Ubijena 1943.-1945.,
 113. GOČAL, FERDO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 114. JURIĆ, JAKOB, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 115. KNEŽEVIĆ, FRANJO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 116. KUTIN, PAVO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 117. KUTIN, PERO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 118. MAĐAR, ANA, rođ. u Feričancima. Civil. Ubijena 1943.-1945.,
 119. MAGURA, ANDRIJA, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 120. MATKOVIĆ, MATO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 121. MIČKA, STJEPAN, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,

122. PEČEK, STJEPAN, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 123. PENIĆ, DUJO, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 124. SAĐAK, CVITA, rođ. u Feričancima. Civil. Ubijena 1943.-1945.,
 125. STANEK, IMRA, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 126. ŠUNDALIĆ, STJEPAN, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 127. VIDAKOVIĆ, MILE, rođ. u Feričancima. Ubijen 1943.-1945.,
 128. BAUER, MIRKO, rođ. 1905. u Slatini. Civil. Ubijen 10.12.1944.,
 129. BÜRGER, JULIJE, rođ. 1885. u Kuli. Slatinski župnik. Ubijen 10.12.1944.,
 130. DAMJANOVIĆ, ĐURO, rođ. 1896. u Slatini. Ustaša. Ubijen 1944.,
 131. FILIPEC, JOSIP, rođ. 1887., Veliko Trgovište. Oružnik. Ubijen 1.05.1944.,
 132. FILIPEC, VJEKOSLAV, rođ. 1928. u Slatini. Civil. Ubijen 1.05.1944.,
 133. FRANK, BOŽIDAR, rođ. 1919. u Slatini. Ustaša. Ubijen 1944.,
 134. FRANK, RUDOLF, rođ. 1912., u Slatini. Ustaški logornik. Ubijen 1944.,
 135. FRANK, ZORA, rođ. 1920., u Slatini. Civil. Ubijena 1944.,
 136. KIRETA, PETAR, rođ. 1913., iz Slatine. Domobran. Ubijen.
 137. KOMADINA, IVAN, rođ. 1904., iz Slatine. Civil. Ubijen 7.02.1945.,
 138. LENARDIĆ, ĐURO, rođ. 1914., iz Slatine. Ustaša. Ubijen 1944.,
 139. LUKAČEVIĆ, MIJO, rođ. 1920. u Slatini. Civil. Ubijen 1944.,
 140. MAREČIĆ, PERO, rođ. 1904., u Slatini. Civil. Ubijen 1944.,
 141. MARKOTA, ŠIMUN, rođ. 1905., Čitluk-Mostar. Oružnik. Ubijen 1944.,
 142. MATOKOVIĆ, ĐURO, rođ. 1907., Vaška-Slatina. Civil. Ubijen u jesen 1944.,
 143. MOHER, FRANJO, rođ. 1913., u Slatini. Ustaša. Ubijen 1944.,
 144. OREŠKOVIĆ, MLADEN, rođ. (?) iz Slatine. Civil. Ubijen.
 145. PAVLIČEVIĆ, PETAR, rođ. 1918. Slunj. Civil. Ubijen 1944.,
 146. PETROVICKI, JOSIP, rođ. 1907. u Slatini. Civil. Ubijen u 9.mj.1944.,
 147. PRŠA, JOSIP, rođ. 1913., Nova Gradiška. Civil. Ubijen.
 148. SERTIĆ, MARKO, rođ. (?) iz Slatine. Ustaša. Ubijen 1944.,
 149. ŠPORČIĆ, STJEPAN, rođ. 1924. u Slatini. Civil. Ubijen 1945.,
 150. ŠTIMAC, LJUDEVIT, rođ. 1891. u Voćinu. Civil. Ubijen u rujnu 1944.,
 151. VINCA, JOSIP, rođ. u Slatini. Civil. Ubijen 1944.,
 152. VUKIĆ, IVAN, presuda br. 70/43. Ubijen 18.10.1943.,

153. TOMAŠEVIĆ, IVAN, rođ. 1901. u Slatini. Ustaša. Ubijen 21.11.1945.,
 154. METELKO, IVAN, rođ. 1913. u Bakiću. Ustaša. Ubijen 1944.,
 155. MINAUFI, ĐURO, rođ. u Bakiću. Civil. Ubijen.
 156. NOVOTNI, ĐURO, rođ. 1903. u Bakiću. Civil. Ubijen 1944.,
 157. SRBIĆ, DRAGUTIN, rođ. 1916. u Bakiću. Ustaša. Ubijen 1944.,
 158. STIPANIĆ, JOSIP, rođ. 1912. u Bakiću. Ustaša. Ubijen 1944.,
 159. VILK, MIRKO, rođ. 1914. u Bakiću. Njemački vojnik. Ubijen.
 160. ZARAC, STJEPAN, rođ. 1906. u Bakiću. Ustaša. Ubijen 1944.,
 161. CADER, IVAN, rođ. 1924., Kozice. Civil. Ubijen 1944.,
 162. FILKOVIĆ, JOZO, rođ. 1929., Kozice. Civil. Ubijen 1943.,
 163. FILKOVIĆ, MATO, rođ. 1926., Kozice. Domobran. Ubijen 1945.,

164. KRPAČIĆ, STJEPAN, rođ. 1912., Kozice. Civil. Ubijen 1942.,
 165. MEDVED, MATO, rođ. 1910., Kozice. Ustaša. Ubijen 1943.,
 166. MEDVED, MIRKO, rođ. 1915., Kozice. Domobran. Ubijen 1944.,
 167. NOVAKOVIĆ, BARTOL, rođ. 1897. Kozice. Civil. Ubijen u rujnu 1944.,
 168. RADANOVIĆ, TOMICA, rođ. 1912. Kozice. Ustaša. Ubijen 1943.,
 169. JAKOPOVIĆ, PAVO, rođ. u Senkovcu. Civil. Ubijen 1944.,
 170. FUČKAR, JOSIP, rođ. 1905. u Sladojevcima. Civil. Ubijen 1944.,
 171. PRŠA, MIRKO, rođ. 1917. u Sladojevcima. Domobran. Ubijen 1944.,
 172. ČAPO, JANOŠ, rođ. 1905., Balinci. Civil. Ubijen 1943.,
 173. HOSI, TOMO, rođ. 1914., Novaki. Civil. Ubijen 1944.,
 174. MELER, PAVO, rođ. 1901., Novaki. Ustaša. Ubijen 1944.,
 175. RONČEVIĆ, DRAGUTIN, rođ. 1925. Šaševe. Domobran. Ubijen 25.09.1944.,
 176. TROŠIĆ, PAVO, rođ. 1903., Vaška. Ustaša. Ubijen 16.12.1942.,
177. VUKELIĆ, MATIJA, rođ. 1919. Balinci. Ustaša. Ubijen 6.04.1944.,
 178. DORINKO, STJEPAN, rođ. 1905. Nova Bukovica. Domobran. Ubijen 1944.,
 179. ELE, MARICA, rođ. 1920., Nova Bukovica. Civil. Ubijena 1944.,
 180. ELE, MARIJA, rođ. 1901., Nova Bukovica. Civil. Ubijena 1944.,
 181. FRANJIĆ, PAVLE, rođ. 1889., Nova Bukovica. Civil. Ubijen 1944.,
 182. GESLER, ĐURO, rođ. 1879., Nova Bukovica. Civil. Ubijen 1944.,
 183. GESLER, ZLATA, rođ. 1919., Nova Bukovica. Civil. Ubijena 1944.,
 184. KOLJENKO, SLAVKO, rođ. 1913., Nova Bukovica. Civil. Ubijen 1944.,
 185. MESAROŠ, FRANJO, rođ. 1903., Nova Bukovica. Civil. Ubijen 1944.,
 186. SINDIČIĆ, REZIKA, rođ. 1921., Nova Bukovica. Civil. Ubijena 1943.,
 187. VEBER, FRANJO, rođ. 1919., Nova Bukovica. Ustaša. Ubijen 8.09.1944.,
 188. VENCL, MATO, rođ. 1888., Nova Bučnica. Civil. Ubijen 1944.,
 189. FRIDRIH, ADAM, rođ. 1913., Mikleuš. Civil. Ubijen 1943.,
 190. FRIK, ADAM, rođ. 1913., Mikleuš. Civil. Ubijen 1943.,
 191. HAJPEK, STJEPAN, rođ. 1910., Mikleuš. Civil. Ubijena cijela obitelj.
 192. KRALJIĆ, MIŠKO, rođ. Mikleuš. Domobran. Legija. Ubijen 1945.,
 193. ŠREDL, MALČA, rođ. Mikleuš. Civil. Ubijena 1944.,
 194. ŠREDL, EMIL, rođ. Mikleuš. Civil. Ubijen 1944.,
 195. BAČMAGA, KARLO, rođ. 1920., Četekovac. Domobran. Ubijen 1943.,
 196. DORINKO, FILIP, rođ. 1911., Četekovac. Civil. Ubijen 1943.,
 197. POTOČNIK, VALENT, rođ. 1885., Četekovac. Civil. Ubijen.
 198. ŠIMEK, MARICA, rođ. 1921., Četekovac. Civil. Ubijena 1944.,
 199. TONC, STJEPAN, rođ. 1907., Četekovac. Domobran. Ubijen 1943.,
 200. AJANOVIĆ, DERVIŠ, rođ. 1898., Pleternica. Domobran. Ubijen 1944.,
 201. DOLEŽAL, JOSIP, rođ. 1910., Slana Voda. Civil. Ubijen 1944.,
 202. FILIPEC, JOSIP, rođ. 1887., Trgovišće. Oružnik. Ubijen 1.05.1944.,
 203. KIRETA, PETAR, rođ. 1913., Gornji Melajni. Domobran. Ubijen.
 204. MARKOTA, ŠIMUN, rođ. 1905., Čitluk. Oružnik. Ubijen 1944.,
 205. MARTINAC, JOSIP, rođ. 1905., Voćin. Voćinski župnik. Ubijen 22.03.1943.,
 206. OREŠKOVIĆ, MILE, rođ. u Voćinu. Civil. Ubijen 1944.,
 207. SAPUNDŽIĆ, FRANJO, rođ. 1902. u Humu. Civil. Ubijen 1944.,

208. LENARDIĆ, ĐURO, rođ. 1914. u Đurđenovcu. Domobran. Ubijen 1944.,
209. BOŽIĆ, IVAN, rođ. 1888., u Dalmaciji. Civil. Ubijen 1943.,
210. LESKOVAC, MARGITA, rođ. 1916., Virovitica. Civil. Ubijena 1944.,
211. HRONIC, MIRKO, rođ. 1899., Borova. Civil. Ubijen 1943.,
212. BIČANIĆ, JOSIP, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1944.,
213. BOSNIĆ, MARKO, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1942.,
214. IBRIKS, FRANJO, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1944.,
215. KULT, TONO st. rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1943.,
216. MATOVINA, JOSIP, rođ. u Levinovcu. Ustaša. Ubijen 1943.,
217. PELENIK, JOHAN, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1944.,
218. RONČEVIĆ, MARKO, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1942.,
219. SERTIĆ, MARKO, rođ. u Levinovcu. Ustaša. Ubijen 7.04.1944.,
220. ŠEKETE, IVO, rođ. u Levinovcu. Ustaša. Ubijen 1944.,
221. ŠESTAN, ZVONKO, rođ. u Levinovcu. Ustaša. Ubijen 1945.,
222. ŠTRK, MARKO, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1945.,
223. TOMŠIĆ, M. JOSIP, rođ. u Levinovcu. Civil. Ubijen 1943.,
224. TOMŠIĆ, C. MARKO, rođ. u Levinovcu. Ustaša. Ubijen 1944.,
225. UZELAC, MARTIN, rođ. u Levinovcu. Vojnik NDH. Ubijen 1944.,
226. UZELAC, MILE, rođ. u Levinovcu. Domobran. Ubijen 1943.,
227. ŽAGROVIĆ, IVO, rođ. 1910., u Levinovcu. Ustaša. Ubijen 1945.,
228. KOZLEVČAR, JOHAN, rođ. u Pecki. Ustaša. Ubijen, presuda 83/43.
229. MEGLA, RUDOLF, rođ. u Pecki. Ustaša. Ubijen 1944.,
230. PERKOVIĆ, LUKA, rođ. u Pecki. Ustaša. Ubijen 1943.,
231. PRPIĆ MILE, rođ. u Pecki. Ustaša. Ubijen 1943.,
232. VUKELIĆ, MATIJA, rođ. 1919. u Gornjim Kusonjama. Ustaša. Ubijen 6.04.1944.,

Neka im je laka ova hrvatska zemlja!

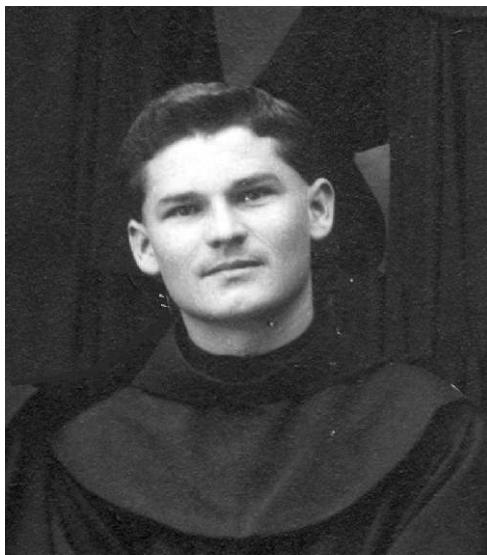
OBILJEŽENA STOTA OBLJETNICA FRA RADOSLAVA A. GLAVAŠA

U organizaciji vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće«, u župnoj je crkvi u Drinovcima 25. listopada 2009. obilježena 100. obljetnica rođenja fra Radoslava Glavaša (29. listopada 1909.). Spominjana su i ostala šestorica ubijenih hercegovačkih franjevaca, rodom iz Drinovaca: **fra Krešimir Pandžić, fra Arkandeo Nuić, fra Borislav Pandžić, fra Žarko Leventić, fra Andelko Nuić i fra Emil Stipić.** Nisu zaboravljeni ni svećenici Mostarsko-duvanjske i trebinjsko-mrkanske biskupije: **don Ante Krešimir Buconjić, don Andrija Majić, don Jerko Nuić i don Ilija Tomas.** Molilo se i za časnog brata isusovca patera **Ivana Šimića.** Sve njih pobili su jugoslavenski komunisti tijekom Drugoga svjetskog rata i u poraću.

Na početku sv. mise nazočne je pozdravio župnik **fra Ivan Boras.** Istaknuo je ljubav Drinovčana prema pobijenim duhovnim predvodnicima iz svoga mjesta.

Fra Ante Marić, definitor hercegovačke franjevačke provincije, predvodio je sv. misu. U propovijedi je između ostaloga istaknuo potrebu da progledamo, ali ne u zrelim godinama, nego dok smo još mlađi, u obitelji. Ovo naše podneblje, čija je kraljica Katarina umrla na današnji dan prije 531. godine, treba kršćanskih i domoljubnih svjedoka.

Nakon sv. mise nazočne je kratko pozdravio vicepostulator **fra Miljenko Stojić** i predstavio im rad vicepostulature. Pozvao ih je da svojim možebitnim svjedočenjem o okolnostima ubojstva hercegovačkih franjevaca pomognu u njihovu proglašenju blaženima i svetima.

Dr. fra Andrija Radoslav Glavaš

Fra Robert Jolić, hercegovački franjevački povjesničar, održao je prigodno predavanje. Govorio je uglavnom o fra Radoslavu Glavašu. Kod njega je naročito zanimljivo da je jedini od 66 ubijenih hercegovačkih franjevaca kojemu je studio kakav-takav sud. Bilo je to 28. lipnja 1945., kad je fra Radoslav suđen u skupini s još njih 57. Svi su suđeni u jednom danu, fra Radoslav kao 21. po redu, i gotovo svi su osuđeni na smrt strijeljanjem. Prema nekim svjedočenjima imao je priliku pobjeći prije suđenja, ali to nije htio učiniti, jer se osjećao nevinim.

Na kraju je riječ ponovno preuzeo vicepostulator fra M. Stojić. Zahvalio se je nazočnima što su ispunili drinovačku crkvu i pozvao ih da 7. veljače dođu na Široki Brijeg, kad je središnje obilježavanje ubojstva svih 66 hercegovačkih franjevaca. (S. M.)

Sv. misa u Drinovcima

TAKO JE GOVORIO PROFESOR ŽELIMIR MEŠTROVIĆ (I.)

Ovih dana, sedam godina od smrti dragog nam prijatelja i domoljuba **prof. Želimira Meštrovića**, posjetili smo njegov grob. Na njemu nema nikakvih oznaka da u tom grobu počiva Želimir. Grob bez imena i kitice cvijeća. Sasvim zapušten. Tako se hrvatski ljudi odužuju svojim domoljubima. Zato smo odlučili sjetiti se njegovih riječi i djela, onako kako ga se sjećamo i onako kako je on izrekao 5. ožujka 1999. u razgovoru s novinarom zadarскога *Narodnog lista Ivicom Nevešćaninom* о «dossieru H.O.R.A.», čitavih 35 godina nakon suđenja.

Želimir Meštrović je rođen 1925. u Benkovcu, a umro je 20. veljače 2002. u Zagrebu uslijed teške bolesti. Bio je poznati hrvatski domoljub, hrvatski politički sužanj i borac za samostalnu Hrvatsku.

Njegov životni put počinje u Benkovcu, u doba srpskoga terora, te otpora hrvatskoga naroda okupljenog manjom oko **Stjepana Radića**. U tom je otporu sudjelovao i Meštrovićev otac **Vicko**. Gimnaziju je Želimir pohađao u Šibeniku. Početkom Drugoga svjetskoga rata, Meštrovićevu su obitelj Talijani protjerali zbog očeva hrvatskoga domoljublja. Utočište je ta plemenita i ugledna obitelj našla u glavnome gradu Zagrebu. U Zagrebu je Želimir upisao studij geografije te opće i nacionalne povijesti. Diplomirao je 1952. Nakon toga dolazi živjeti u Zadar, gdje se bavi svojim pozivom, predaje zemljopis, oceanografiju i meteorologiju. U svojoj struci napreduje te postaje ravnatelj Pedagoške akademije u Zadru.

Kao ugledni intelektualac, oko sebe okuplja nacionalno svjesne sveučilištarce, i u olovnim jugokomunističkim vremenima na razne načine stvara i pothranjuje otpor protiv nenarodne vlasti i države. Prof. Želimir Meštrović je napisao i 10 teza za borbu za opstanak hrvatskoga čovjeka, u kojima se, između ostalog, traži i da Hrvat pomaže Hrvatu u nevolji, da ga zaposli, pomogne u nevolji, svjedoči u nevolji za njega i slično. Godine

Piše:

Bruno ZORIĆ, prof.

1974. na montiranom je političkom procesu u skupini s drugim Hrvatima optužen da je bio jedan od vođa tajne skupine koja je vršila i pripremala raznu protudržavnu djelatnost "uperenu protiv bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije i socijalističkih tekovina". Osuđen je na 12 godina strogoga zatvora, te na pet godina zabrane svake javne djelatnosti. Kaznu je izdržavao u KPD. Lepoglava od 14. lipnja 1974. do 26. srpnja 1983. godine.

Prof. Želimir Meštrović

Nakon pada komunističkog sustava Meštrović djeluje u radu zadarske podružnice HDPZ-a, gdje je bio dugogodišnji član Upravnog odbora. Politički je djelovao kao predsjednik zadarskog ogranka Hrvatske demokratske stranke, koja je kasnije prerasla u Hrvatsku kršćansko-demokratsku uniju, čijeg je ogranka počasni predsjednik bio do svoje smrti. Sudjelovao je i u Domovinskom ratu, vršeći u Hrvatskoj vojsci razne dužnosti. Nikad nije izgubio nadu u bolju budućnost hrvatskoga čovjeka, te je uvijek pokazivao strast u tumačenju političkih, geopolitičkih i povijesnih pitanja koja hrvatski narod, a ni sama Providnost još nije uspjela razriješiti.

Evo kako je u spomenutom razgovoru pripovijedao o «suđenju» na koje je s istomišljenicima bio izveden:

«- Gledam (na suđenje, op. prir.) kao na jednu sudsku farsu. Već ste unaprijed znali da ćete biti osuđeni. Što god vi rekli, nije važno. Nisu htjeli pozivati ni svjedočke obrane, samo su dolazili svjedoci optužbe. Uzimali su u obzir samo ono što njima paše, u presudi su prešućivali ili naprsto zanemarivali i izbacivali sve što nije išlo na vodu optužnice, da vas osude. I vi ste morali biti osuđeni i gotovo. Uzalud se koprcali. Mogli ste izabratiti, ako priznate, dat će vam još pet godina više, a upravo to i žele. Ako ne priznate, opet ćete dobiti puno jer lažete, jer ste šovinist, nationalist...»

- **Pavle Perović**, kao što tvrdi **Bilušić**, nije radio za UDBU, nije bio agent UDBE. Ja imam i dokaze koji to opovrgavaju. To su činjenice. Znam ga kao dečka dok je išao u školu. Jednom je došao k meni da mu dam upute, jer bi pisao neke parole po gradu, a čuo je za mene da sam Hrvat i nezadovoljan jugoslavenskim sustavom. Prije svega su to trebale biti parole protiv države, partie i ja sam se naravno ogradio. On je tvrdio da će on te parole ipak napisati i on ih je napisao. To je bilo negdje 1968. ili 1969. godine, tek je bilo počelo doba hrvatskoga proljeća.

- Za vrijeme suđenja u Zadru, Pavle Perović je pobjegao. On je negdje mjesec dana prije uhićenja, krajem travnja iznenada došao k meni. Slovio je kao drag dečko, Hrvat, ali dosta neozbiljan, kao manje-više svi mladi ljudi. I on mi kaže, što me je jako zaprepastilo, 'što bi vi, profesore, rekli da vam kažem da radim za SUP, za UDBU'. Kažem, ne znam što bih rekao, uglavnom bi se zaprepastio, premda ne vjerujem u to. 'Da', veli, 'ja radim za SUP jer su me prisili, tukli su me i poslali su me sada k vama da nešto od vas doznam i da vas potom prijavim kako bi im dokazao da sam njihov'.

(nastavit će se)

POLITIČKI PROCES PROTIV „ŠUJIČKE GRUPE“ U SVJEDOČENJU STIPANA DUVNJAKA „MEĆAVE“ (II.)

O suda se nastavlja odmjeravanjem kazne, pa Stipan navodi: „Mene su osudili na 4 godine strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godine gubitka građanskih prava. Sa mnom su još osuđeni: 1. **Jozo Pašalić** na 15 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 5 godina gubitka građanskih prava 2. **Ante Duvnjak** na 9 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina

U Sarajevu s Antonom Tomićem oko 1951.

gubitka građanskih prava, 3. **Ante Brzović** na 9 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina gubitka građanskih prava, 4. **Stipe Brajko** na 6 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina gubitka građanskih prava, 5. **Nikola Brajko** na 5 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina gubitka građanskih prava, 6. **Duško Slipčević** na 6 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina gubitka građanskih prava, 7. **Ilija Brajko** na 5 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina gubitka građanskih prava i 8. **Stipe Mršo** na 5 godina strogog zatvora s prisilnim radom te 3 godina gubitka građanskih prava. Pred-

Pišu:

**Mate TADIĆ &
Želimir CRNOGORAC**

sjednik sudskog vijeća je bio **Manojlo Bulut**, a javni tužitelj Ljubušak **Jure Gašić**, sadašnji predsjednik «antifašista» za Bosnu i Hercegovinu. Branio me je poznati mostarski odvjetnik **dr. Pere Mandić**, koji je tražio da nas oslobole jer ništa nismo učinili. Međutim, sve su nas osudili na 60 godina zatvora! Poslije suđenja svi smo ostali nekoliko mjeseci u Mostaru, raditi UDB-inu zgradu. Tu smo radili vrlo teške poslove, noseći grede uza skele bez odmora, a jedan dan su nas kaznili pa smo ostali bez ručka.

Rudar u Kreki i moler u Foči

Iz Mostara su me odveli raditi u Kreku u rudnik uglja. Dosta teško je bilo raditi, a ja sam bio na desetom katu u zemlji - kako to rudari kažu. Zatvorska hrana je bila kukuruzni kruh, ujutro kava, a za ručak neka neukusna čorba. Svatko je sa svojom *porcijom* i žlicom išao na zajednički *kazan*. Ustajalo se ujutro u pet sati, potom je slijedilo umivanje i gimnastika, a u šest sati prebrojavanje i odlazak na posao. Radilo se do četiri sata poslijepodne, nakon čega je bio ručak. Ponekad sam imao pravo primiti paket u kome su mi slali kruha i slanine. Tijekom zatvorske kazne, najteži mi je posao bio u rudniku u Kreki, gdje sam u jami vozio vagone na lošim tračnicama iz kojih su vagoni često ispadali, pa ih je po-

novno trebalo podizati na tračnice. Jednom zgodom su se među nama pojavili oni koji su 'revidirali' stav, koji su ustvari bili zatvorski doušnici. Jednom su nas optužili da u zatvoru stvaramo organizaciju. Međutim, to je bila izmišljotina!

Nakon nekoliko mjeseci rada, prebacili su me u Foču. Najprije smo radili u Dražgočavi na pilani. Zamjenik upravitelja zatvora u Foči je bio Livnjak **Jure Bilić**. Došao nas je pokupiti iz Dragočeva i pod jakom pratnjom policije, odvesti u zatvor u Foči. Tu sam započeo radom u svojoj struci u *molerskom* poslu. Bojao sam pokuštvo koje su zatvorenici izrađivali. Tamo sam mnoge zatvorenike naučio *molerskom* zanatu, a naučio sam tom zanatu i Čapljinca **Matu Brajkovića**, koga sam upoznao u zatvoru. Budući da sam bio dobar majstor i korektno radio svoj posao, imao sam u zatvoru i nekih olakšica, poput pisanja pisma doma, šetnje u malom zatvorskem krugu, a roditelji i supruga su mi mogli dolaziti u posjet i donositi nešto hrane.

Iz zatvora sam izišao 29. studenog 1953., za Dan Republike, jer je tog dana obično bilo pomilovanje određenog broja zatvorenika, tako da sam izišao par mjeseci prije isteka kazne. Prilikom izlaska iz zatvora, na sarajevskoj željezničkoj postaji sam video **Tita**. Kakva slučajnost! Prije odlaska u zatvor imao sam sa suprugom **Marijom** jedno dijete, dok je drugo rođeno za moga boravka u zatvoru. Nakon izlaska iz zatvora, ponovno sam došao u Bugojno te nastavio većinom privatno

raditi u svome *molerskom* zanatu. Na ledini sam započeo graditi kuću u kojoj danas živimo. U zatvoru nisam imao većih problema, samo jedanput me je kaznio prije spomenuti Livnjak Bilić. Prebacio me je u sobu u kojoj je boravilo 130 zatvorenika. Spavali su gotovo jedan na drugom. Radio sam na izradi herklita, što je bio najteži posao u cijeloj kaznionici. Sreća da tu nisam dugo ostao, jer sam bio potreban na bojanju namještaja.

Stipanova obitelj u Bugojnu 1965.

Radio na tri Titove vile

Poslje izlaska iz zatvora počeo sam rati u Livnu, ali sam ubrzo preselio u Bugojno. Tu sam radio na sve tri Titove vile u Bugojnu: vili u Bugojnu, staroj vili u Koprivnici i novoj vili u Koprivnici. Izvodio sam molerske radove, pri čemu me je UDB-a neprestano nadzirala. Život je išao svojim tijekom. Sagradio sam kuću u Bugojnu, sa ženom izrodio osmero djece te podigao njih i danas sedmero živih koji su se razišli po svijetu.“

Na koncu i Stipanova supruga Marija dodaje nekoliko svojih sjećanja iz komunističke vladavine. Nju su još kao djevojku u Livnu zatvarali nekoliko puta po nekoliko dana. Navodi ime **Tomislava Džalte**, svoga vršnjaka i školskog kolege: „On je bio komunist kao i njegov otac, a nas su proganjali i zatvarali, jer smo išli u crkvu i nismo se slagali s komunistima...“

„Demokracija se ne može ukinuti tamo gdje je nije ni bilo“, izjavio je gnjevno duogodišnji uznik i pisac **Aleksandar Solženicin** za posjeta domovini Rusiji. Tada je odbio i odličje svoje zemlje, nesretan zbog situacije u kojoj ju je zatekao. Neobičan po sudbini i životu, kao što su svi istinski velikani, Solženicin je imao snage bez mržnje opisivati patnje sovjetskoga gulaga. Desetljećima nije izdao istinu i vjeru duboko ukorijenjenu u svom djelu, kad je jedva ostao živ, niti kad je prognan iz domovine. Pa ni neke njegove knjige nisu bile dobro prihvачene ni nakon demokratskih promjena, jer se ruskim vlastima bilo teško suočiti sa stvarnošću. U ostalim zemljama bivšega socijalističkoga sustava, osobama koje su sudjelovale u radu ili na bilo koji drugi način suradivale s tajnim službama komunističkoga sustava, otvoreno je dano do znanje da se sklone iz javnoga života. Češka je to učinila još 1991., a zakoni o lustraciji doneseni su i u Srbiji i Albaniji. U Makedoniji je tijekom 2009. godine službeno počela lustracija i na prvom se udaru provjerava djeđovanje političara u prošlosti. U nekim zemljama poput Poljske, lustracija se provodi i na crkvenom području. Međutim, na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine, nema ni govora o lustraciji. Jer su tu još u velikoj mjeri na vlasti ljudi iz bivšega komunističkoga režima ili njihovi potomci, koji su „na vučju kožu obukli ovčje runo“. U Hrvatskoj se tako pozornom analizom danas uslijed pritiska i ucjena međunarodne zajednice gotovo ne vidi veća razlika između onih koji

Stipan Duvnjak 2009.

su na vlasti s opozicijom. S druge strane, sadašnji se predsjednik države otvoreno deklarira kao antifašist, poistovjećujući to s ideologijom komunizma. A poznato je kako su ideologije boljševizma i komunizma u smrt poslale više od 100 milijuna ljudi. To su pokazala i istraživanja skupine neovisnih europskih znanstvenika, a zločine totalitarnih komunističkih režima osudilo je Vijeće Europe.

I dok se prvom predsjedniku Hrvatske dr. Franji Tuđmanu u sustavnoj hajci za života i posmrtno spočitavalo da je s elitom tajkuna pokrao i osiromašio Hrvatsku, dotle se sadašnji „građanin predsjednik“ nije odrekao predsjedničkih povlastica, nego ih koristi „pošteno i čista obraz“ obmanjujući hrvatske građane. Već je krajnje vrijeme da se uspavani hrvatski narod probudi i postane svjestan, koga će birati na skromim predsjedničkim izborima u Hrvatskoj. Da to s uma nikada ne smetnemo i ne dopustimo da nas obmana i dalje zarobljavaju Jugoslaveni i komunistički ideolozi, koji su nam do sada toliko zla nanijeli. I slučaj „Šujičke grupe“ i Stipana Duvnjaka „Mećave“ potvrđuje taj zaključak: oni isti koji su ih osudili, nakon demokratskih promjena zauzeli su istaknuta mjesta. To su isti kameleonski jugoslavenski komunistički ideolozi i egzekutori, koji su bez savjesti, obraza i poštenja, pogodni za sve ideoške sustave. Jer, znaju da nema zakona o lustraciji na temelju kojega bi ih se pozvalo na odgovornost...

(Svršetak)

Nakon što sam u *Političkom zatvoreniku* br. 210, iz rujna 2009. godine, pročitao tekst **Ivana Vukića** «Posjet Golom i Svetom Grguru», jedva čekam kad će ponovno biti stanovnik onoga prvoga – Golog otoka.

Gospodin Vukić nije ni čuo – sâm priznaje – da su na Golome robijali i hrvatski nacionalisti, pa mu je tekst svojim uspomenama okitio moj kolega **Andrija Vučemil**, s kojim sam 30. svibnja 1960. motornim čamcem prevezen na Goli.

I pjesnička sloboda ima ograničenja, a ono što Andrija navodi kao dio svojih uspomena, Goli otok čini destinacijom za odmor, nikako krvavim kazamatom, što je on u stvari bio.

Svi oni koji su tamo robijali, znaju da je kazna mogla biti i veća od dvije godine. Znamo to i Andrija i ja – stanovnika i Golog i Svetoga Grgura, katoličkog svećenika **Andonija Stavru**, poznajemo obojica. **Vladu Dapčeviću** obojica znamo samo po pričama, jer ga nismo upoznali: obojica su i više od desetljeća bili robijaši i na Golome i na Grguru. A i mi smo na Golome bili više od dvije godine: ja četiri, Andrija pet.

Kretanje po «žici», prostoru koji je ograđen žicom i u kojem su nastambe robijaša, nije bilo slobodno ni danju ni noću. Prostor je iz stražarnice nadzirao naoružan stražar. Svatko tko se danju primaknuo ogradnoj žici, bio je pozvan «na razgovor» kod referenta, a taj je razgovor najčešće bio okončan upućivanjem znatiželnika u – izolaciju. Takvu su sudbinu ipak rijetki doživljavali, jer smo svi znali kakve nas posljedice očekuju budemo li prijavljeni «sobnom starješini», koji bi takvu drskost prijavio referentu.

O noćnom primicanju žici nema ni govora, jer takav korak ne bi mogao promaknuti stražaru naoružanom strojnicom.

Netočna je i tvrdnja da su se robijaši nakon rada mogli kretati slobodno po «žici». Kretanje iz sobe u sobu, unutar «žice», nije, doduše, bilo zabranjeno, no svako je ulazjenje u «tuđi paviljon» izazivalo sumnju, a nekoliko ulazaka u «tuđi teritorij» bilo je okončano upućivanjem u izolaciju. «Grupisanje» nije bilo dopušteno.

Stražari su svakodnevno ulazili u «žicu», jer su pred odlazak na spavanje (zvalo se to *povečerje*) obavljali prebrojanje. Tada ne bi bili naoružani. Ali jesu

NIJE GOLI BIO LJETOVALIŠTE!

uvijek, kad bi uprava stražarima dala na log da demonstriraju silu. Naoružan stražar, koji u pratinji bar jednog *sobnog starješine* prolazi prostorom između dva reda robijaških nastambi, imao je dvojaku ulogu: možebitnog bjegunci upozoriti na posljedice, a drugima dati do znanja, što je zapravo *ljetovalište* u kojem se nalaze. Koliko su česti takvi stražarski obilasci bili, ne znam ni sâm: nisu česti, ali nisu ni rijetki, mjesečno bar jednom?

Kad smo Andrija, **Željko Crnogorac** i ja došli na Goli, nismo naišli na tzv. Petrovu rupu, koja je bila tik uz karantenu («karantin») i pretvorena u malo igralište za rukomet i odbojku (naravno, za logorsku upravu, ne za robijaše!).

U tekstu se spominju «zadnje čivare, tragače», luciferski izum uprave logora, koju Andrija gotovo poetski opisuje. *Gonjeni* je uvijek bio na prednjoj strani tragača, a gonitelji (jedan ili dva) *dejstvovali* su straga te gonjenoga gurali ili požurivali, da *banda* ne gubi vrijeme. *Gonjeni* je kamen natovario (gonitelji su se brinuli da teret ne bude lagan!), a onda je morao natovareno trčećim korakom, siljen još i naginjanjem tragača, istovariti na udaljenosti od pedesetak metara. Kamen je čekao – onaj što su ga jučer istovarili – jer bi *banda*, vadeći kamen, zapravo počivala. A da *banda* dangubi, to se nije smjelo dopustiti.

Bio sam u izolaciji, a i *gonjen* sam, pa znam o čemu se radi. Andrija je i za jedno i za drugo čuo, ali zbog loma ruke (u zatvoru u Šibeniku) nije osobno doživio ni jedno ni drugo. Gonjenje, taj *društveno*

Piše:

Dinko JONJIĆ

korisni rad obavljao sam točno 45 dana. Neki, kao **Vjeko Balin** i **Kemal Mujagić**, to su radili godinama, pa njihovo preživljavanje spada u goloootočka čuda. Ne samo za one koji su ista zlostavljanja doživjeli, jer ni oni ne mogu lako vjerovati što

Ostatci logora na Golome

se sve događalo s ovom dvojicom. Oni su rijetki, unikatni primjeri nevjerojatne izdržljivosti. I nisu svi – tekstom se to sugerira – imali povlasticu da budu *gonjeni*. Samo one za koje je uprava zaključila da su nepopravljivi, kušalo se lomiti i na taj način.

Oni u izolaciji bili su i dodatno kažnjavani, kresanjem ionako oskudne *porcije*:

Tragač - sredstvo za "prevaspitanje bande"

količina šećera smanjena je za trećinu, a ostala hrana bar za petinu. I *kutlača* je bila manja, pa je i onda kad je bila napunjena hranom svakomu bilo jasno da je hrane manje. Ta je napunjena manja *kutlača* imala funkciju stvarati privid da oni u izolaciji nisu prikraćeni u hrani. Ali se nije tajilo (čak se naglašavalо!), da je količina šećera smanjena. I tu nema ništa nelogično: stvaranjem privida iste količine hrane,

amortizirala se smanjena količina dobivenog šećera. Zato ne treba čuditi da su oni koji su bili otpušteni iz izolacije, izgledali kao kost i koža.

Osobno sam držao da je najsretniji čovjek na svijetu onaj tko sebi može priuštiti topao kukuruzni kruh i kuhanu slaninu. Nije na Golome bilo ni jednoga ni drugoga. Četiri puta godišnje smo dobivali komadić mesa: za 1. svibanj, za *Dan borca* – 4. srpnja, za *Dan Republike* – 29. studenoga, i za Novu godinu. Dakle, za vrijeme moga robijanja u trajanju od 1460 dana (ne računam istragu ni čekanje na pravomoćnost osude!), dobio sam šesnaest komadića mesa! Ne vjerujem, dakle – iako bi se tako trebalo shvatiti iz Vukićeva teksta – da je Andrija izjavio kako je hrane bilo dovoljno!

I pjesnička sloboda, rekoh, ima granica, posebno kad jednu robijašnicu pretvara u ljetovalište na Jadranu: gladovanje je bilo svakodnevno i za svakog robijaša jednako. Za one u izolaciji – još i *jednakije*.•

ZA SPOMEN-CRKVU NA DAKSI!

Iza smrti sad pok. L. B. (+ 1993.) u njegovojoj je ostavštini ostao sačuvan i neobjavljen prilog pod naslovom «Korizma na otoku Daksi u prošlosti». U njemu pisac ukratko donosi povijest toga otočića, koji je od jeseni 1944. – kad su jugoslavenski partizani ušli u Dubrovnik – tužnim slovima upisan u povijest hrvatskog naroda. U današnje doba, kad se eks-humacijom posmrtnih ostataka nedužnih žrtava oživljava sjećanje na zločine počinjene na Daksi 1944., i kad su to stratište pobijenih Hrvata nedavno posjetili i hrvatski biskupi (usp. *Politički zatvorenik*, br. 212, studeni 2009.), čini nam se da bi bilo vrijedno objaviti ove bilješke pok. L. B., koji je molio da se, u slučaju njihova objavljuvanja, navedu samo njegovi inicijali. Podupirući B.-ov prijedlog izgradnje spomen-crkve, to i činimo, uz minimalne jezične intervencije u izvornome tekstu.

*

«Posljednji su dani Korizme, vazmenog ciklusa u Crkvenoj godini. U nedjelju, Cvjetnica nas je uvela u Veliki tjedan, tjedan Isusove Muke, Smrti i Uskrsnuća.

Zašto danas, ovo korizmeno doba povezujemo s otokom Daksom?

Otok Daksa ima stoljetnu bogatu povijest, značajnu za vjerski život stanovnika bliže njegove okolice i samoga Grada. Otok je u ovom našem stoljeću, dok je završavao Drugi svjetski rat, doživio Golgotu koja je u svojoj različnosti ipak prispolobiva s onom, koja se je u prošlosti doživljavala na otoku u pobožnosti i obredima Križnog puta.

Na otoku Daksi, naime, u naše doba, od krvničke ruke okrutno su završili život mnogi nedužni naši sugrađani, mnogi od njih poznati nam. Time je Daksa postala jedan od simbola kojima je i u novije vrijeme obilježeno stradanje hrvatskog naroda. Stoga, taj dogodaj, kao svojevrsnu Golgotu, danas povezujemo spomenom na vjerske obrede i običaje, održavane u prošlosti kroz korizmene dane na Daksi.

Od ovih uvodnih misli načas ćemo skrenuti, pa prije nego što opišemo zbijavanja uz nekadašnju korizmenu pobožnost na Daksi, osvrnut ćemo se i na prošlost toga dubrovačkog otoka. Za to

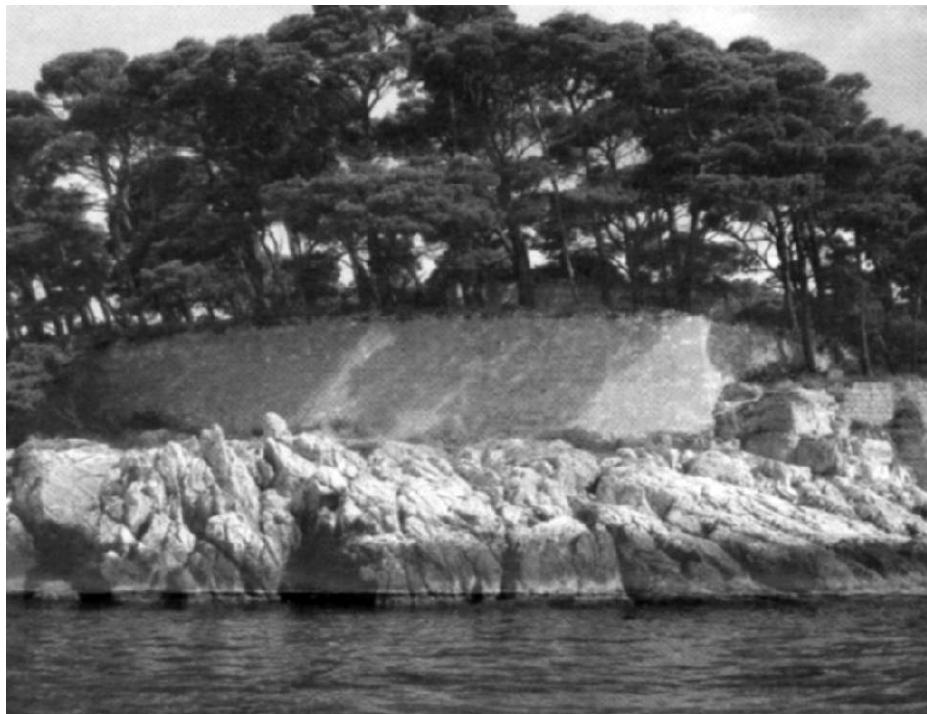
Priredio:

Dr. Augustin FRANIĆ

ćemo koristiti podatke, o kojima je pisao dum Vicko Lisičar (1879.-1938.), nekadašnji lopudski župnik, pisac povijesnih članaka o Elafitskim otocima, i prikazao ih u svojoj knjižici *Tri otočića (Daksa, Sveti Andrija i Ruda)*, izdanoj u Dubrovniku 1935. godine. Tako, prema kroničarima i povijesnim izvorima iz 13. stoljeća, kao vlasnik otoka Dakse spominje se dubrovački vlastelin Sabo Getaldić - Sabinus Ghetaldus Patricius Ragusinus. On je ože-

od kojih će se prihoda stalno uzdržavati 4 člana franjevačkog reda koji će obavljati bogoslužje.

Franjevcu su 1370. godine crkvu i samostan na otoku obnovili i povećali. U obnovljenoj crkvi, u sredini, nalazila se je grobica darovatelja Sabina i njegove supruge. Pred crkvom sagrađena je kula, koja je služila kao zvonik i za obranu otoka od napada morskih gusara. U crkvi na Daksi svakodnevno se je obavljalo bogoslužje, pa je tijekom vremena otok postao duhovno središte, u kojem su se, osobito nedjeljom i blagdanom, okupljali okolni stanovnici Zatona, Vrbice, Lozice, a i Gruža. Jedno vrijeme, u prvoj polovici

Ostatci samostana na Daksi

njen, bez poroda, sve svoje posjede, pa i one na otoku Daksi, ostavio dubrovačkim franjevcima. Napisao je dvije oporuke. U prvoj, 1281. godine, odredio je i obvezao je svoju suprugu Drasu, da sagradi kameni kuću uz crkvu i samostan sv. Sabine, za potrebe postojećeg samostana /monasterium sancti Savini de Daxa/, koji je on ranije ustanovio i sagradio. U drugoj oporuci, 1291. godine, odredio je da sve njegove nekretnine i pokretnine budu vlasništvo franjevaca, kako onih koji su od ranije boravili na otoku, tako i onih koji će ubuduće živjeti u samostanu sv. Savine na Daksi. Također je u oporuci odredio

15. stoljeća, samostan na Daksi bio je sjelo Dubrovačke franjevačke redodržave, a od 16. do početka 19. stoljeća u samostanu je djelovao i franjevački novicijat. Na Daksi se je, i u korizmeno vrijeme, okupljao brojni narod, ne samo iz bližnjih mjesta i Gruža, nego mnogi plemići i pučani iz Grada. Naime, u blizini crkve sv. Sabine, franjevcu su sagradili kapelu Bl. Dj. Marije, a početkom 16. stoljeća sagradili su doprinosima vjernika, deset kapelica, oratorija Križnog puta. Na manjoj uzvisici stajalo je Raspeće umjetničke vrijednosti, koje je narod smatrao čudotvornim i posebno ga častio.

Podsjetimo se na pobožnost Križnog puta. Ta pobožnost potječe iz srednjeg vijeka, a obavlja se ispred 14 postaja. Uz molitvu se razmišlja i meditira o otajstvu Kristove Muke i Smrti. U prošlosti su pobožnost Križnog puta obavljali samo franjevci, čiji je Red dobio za to posebni privilegij Svetе Stolice. Korizmena pobožnost nije se obavljala u franjevačkoj crkvi u Gradu ni u njegovoj okolini, već kod franjevaca na otoku Daksi. O razlozima za to, dum Vicko Lisičar, piše: «.../ pa niti mjesto nije bilo tako zgodno i podesno kao na Daksi, u onoj tišini i samoći, gdje su bogoljubnici mogli da sabrano i skrušeno mole i razmišljaju. Ovaj Križni put vabio je još više svijeta na ovaj i onako divni otočić pun divote i mistike. Daksa je bila postala privlačiva poput kakva magneta, te je k sebi vukla i okorjele grešnike, a kamo li ne kreposne kršćane. Bilo je tu svetište javne bogoljubnosti, mjesto hodočašća i utjehe u nevoljama svagdašnjice. Na blagdan iznašašća svetoga Križa, što spada svake godine trećega dana svibnja, i na blagdan Uzašašća Bl. Gospe, bio bi cijeli onaj zaljev od Gruža do Dakse prepun lađa manjih i većih, koje su se prepune vozile na Daksu. O tome nas uvjerava povjesničar Razzi, koji je tu bio nazočan godine 1588. te sve to gledao svojim očima i tako zadivljen zabilježio u svome djelu "La storia di Ragusa". Mnogi su dapače od hodočasnika obavljali duhovne vježbe, osobito u korizmno doba, stanjući tu po nekoliko dana u samostanu. Stalna je tradicija, da je glasoviti naš pjesnik Ivan /Đivo/ Gundulić (rođen 1588. umro 1638.) obavljao tijekom godina Duhovne Vježbe na Daksi, te da je moleć pred spomenutim Propecem i obavljajući Križni put dobio pobudu da spjeva mnoge pobožne pjesme, osobito onu pravu-biser pjesmu "Suze sina razmetnoga", razdijeljenu u tri plača: sagrješenje, spoznanje, skrušenje". Također, povjesničar Razzi, ushićen ljepotom otoka, obraslog zelenilom i maslinatama, obrađenih vrtova i obskrbljen ribarskim priborom, piše, da je u samostanu našao 12 fratar. A povjesničar Cerva u 18. stoljeću opisuje udobnost samostana i njegovu prikladnost za redovničko mirno življenje.»

Danas, pobožnost Križnog puta ili po dubrovačku Puta od Križa, u Dubrovniku je uobičajena u crkvi Male braće, u žup-

nim crkvama i u crkvama zajednica časnih sestara. Na Daksi franjevci su boravili do prve polovine 1806. godine, nakon što su Francuzi zaposjeli Dubrovnik, a potom i otok Daksu. Francuska vojska je franjevce silom otjerala, a za vojno utvrđenje otoka razorila mnoge građevine-spmenike. Na odlasku s Dakse, franjevci su odnijeli čudotvorno Propeće i darovali ga crkvi sv. Vlaha u franjevačkom samostanu u Pridvorju u Konavlima, a glavni oltar iz crkve je prenesen u crkvu sv. Stjepana u Zatonu. Čudotvorni Križ stajao je u crkvi u Pridvorju do pred ovaj rat, kada je na vrijeme sklonjen na sigurno mjesto i tako spašen od najezde barbara koji su opustosili Konavle, ne štedeći ni crkve. 1815. godine Dubrovnik je došao pod vladavinu Austrije. Austrijska soldateska nastavila je na Daksi s utvrđivanjem otoka, crkve pretvorila u skladišta za municiju, kulu-zvonik srušila, Gospinu crkvu pretvorila u mrtvačnicu, a maslinate, lozu i voćke posjekla. 1890. godine, austrijska vojska je napustila Daksu, tada strateški nevažan otok. Vojni erar prodao ga je, a franjevci-ma isplatio manju svotu, koja je upotrebljena za popravak franjevačke crkve u Gradu.

Navest ćemo kraću kronologiju daljnog vlasništva otoka Dakse. Iste, 1890. godine, austrijski vojni erar Daksu je prodao knezu Aleksandru Poninskom, koji je u to vrijeme živio i službovao u Dubrovniku. On je skoro sve opustošeno i porušeno na otoku obnovio, posebno crkvu i zgradu samostana. Na Daksi je posjedovao i vrlo vrijednu biblioteku s dvjesto rukopisa starih dubrovačkih pisaca i preko četiri tisuće knjiga. Za obnovu i poljep-

šanje otoka utrošio je dvjesto tisuća kruna u zlatu. Kad su ga pitali, što ga potiče na toliki interes za unapređenje otoka Dakse, odgovorio je da gradi spomenik duhovnog života simpatičnoj hrvatskoj zemlji u blizini Atene Južnih Slavena. Prvi svjetski rat prekinuo je njegove daljnje zamisli o unaprjeđenju Dakse. Poginuo je u ratu 1914. godine, a u posjed otoka došao je bogati bečki novinar Pavao Sieberz, ali o njemu nemamo podataka. Otok Daksa je 1921. godine došao u vlasništvo Mata Galjufa, bogatog iseljenika iz Perua, rodom iz Župe Dubrovačke. Otok je našao potpuno zapušten. Dao je popraviti i obnoviti sve zgrade, posaditi vinograd i voćke. Sve je bilo devastirano, a ni od velike biblioteke nije bilo nikakva trača. Daksa je još jedanput uređena zaslugom poznatog dubrovačkog građevinara Vilima Doršnera, supruga sestre vlasnika Mata Galjufa. U poslijeratno vrijeme, nakon 1944. godine, otok Daksa nalazio se je opustošen, i danas se nalazi u žalosnom stanju. Otok je u vlasnosti članova obitelji Doršner-Ucović, koji većinom ne žive u Dubrovniku.

Nakon što smo pokušali prikazati prošla zbivanja na otoku Daksi, istakli značenje otoka kao religioznog središta, posebno u korizmenim danima, pitamo se što nas danas može potaći da se vratimo tradiciji i simbolu današnje Dakse. Na to pitanje odgovorit ćemo ovako. Danas postojeću građevinu nekadašnje crkve na Daksi, treba obnoviti kao spomen-crkvu za sve mučenike koji su na tom prostoru dali svoje živote samo zato što su bili priпадnici hrvatskog naroda...» •

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

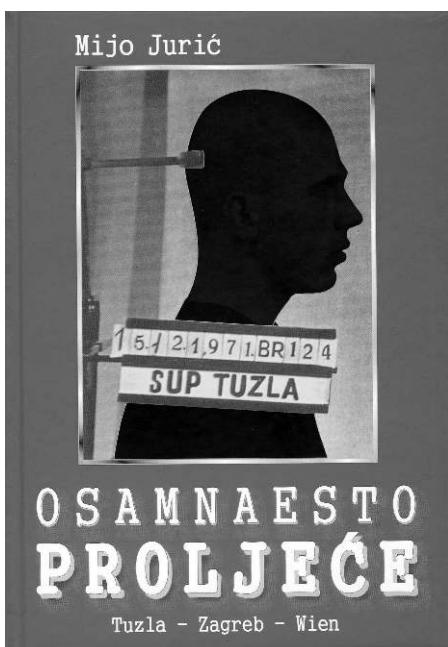
Od sredine studenoga do sredine prosinca 2009., svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjeseca pomogli:

Milka	Alić	Zagreb	200,00
Đuro	Crljenko	Zagreb	520,00
Slavica	Hantke	Peteranec	500,00
Ratimir	Mlinarić	Rijeka	200,00
Ante	Gojević	Zagreb	80,00
u k u p n o			1.500,00

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovo susretljivosti. (Ur.)

OD TUZLANSKIH PAROLA DO POLITIČKE EMIGRACIJE

O knjizi Mije Jurića *Osamnaesto proljeće : uspomene na godine tamnovanja* (Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb, 2006., 310 str.) na stranicama ovog mjeseca već je pisano (usp. *Politički zatvorenik*, br. 183, lipanj 2007., str. 43.). Riječ je o pitko pisanu memoarskom štivu nastalom prije nekoliko godina. Pisac, podrijetlom iz Drijenče

kod Tuzle, našao se 1968. među šezdesetetak sjemeništaraca u Dominikanskome samostanu u Bolu na Braču. Međutim, već dvije godine kasnije očutio je da nije za svećenički poziv, pa se vratio kući i, uz nemale poteškoće, pokušao se upisati u tuzlansku realnu gimnaziju. Međutim, tamošnjemu je nastavnom osoblju – mahom srpske nacionalnosti – u oči upadao *drugačiji*, hrvatski jezik novoprdošlog učenika. Radi osjećaja neravnopravnosti i očitoga neprijateljstva sredine, sedamnaestogodišnji se Mijo 1970. uputio u Zagreb, gdje je počeo raditi i dopisno pohađati gimnaziju.

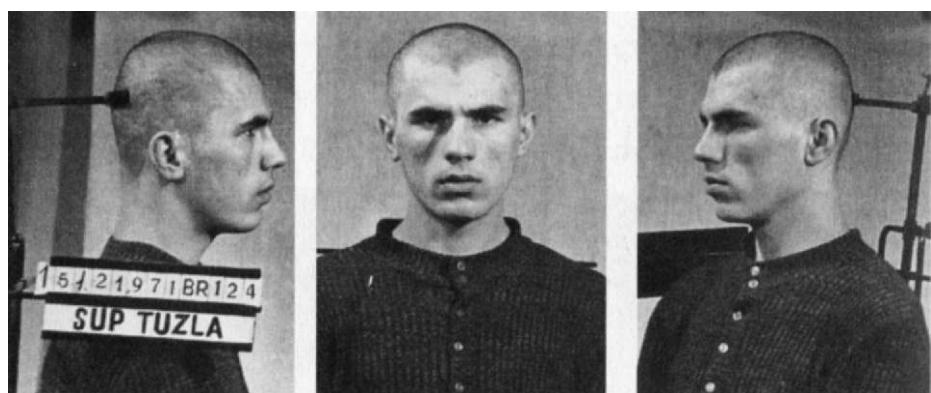
U Zagrebu je Hrvatsko proljeće uzbibalo duhove. Osjećao je to i Mijo, koji svjedoči kako je među mladima sve teže bilo suzbijati izražavanje težnji prema stvaranju samostalne hrvatske države: i lojalnost prema tadašnjemu *partijskom* vodstvu bila je uvjetovana uvjerenjem da je kod njih pozivanje na *bratstvo i jedin-*

stvo, na socijalizam i Jugoslaviju tek – taktika. Kad se u ljeto 1971. vratio u Tuzlu, Jurić je primijetio kako je i među tamošnjim Hrvatima narastao nacionalni osjećaj. U tom je zanosu jednom zgodom, posve spontano, školskom kredom na asfaltnoj cesti, u razmacima od 20 – 30 metara, napisao parole: «*Bosna je Hrvatska, Hrvatska je Bosna – Živjela NDH! – Živjela Hrvatska! – Dolje Ranković i rankovićevci! – Dolje Srbija! – Živio Ante Pavelić!*» Sadržaj i poruka tih parola više su nego rječiti: oni otkrivaju sva Jurićeva politička uvjerenja i program uz koji je on intimno pristajao. (Prigoda je ovo da primijetimo kako, osim kraće, pionirske rasprave **dr. Andelka Mijatovića**, koja je pod naslovom «*Utjecaj Nezavisne Države Hrvatske na dalju borbu za hrvatsku nezavisnost*», također objavljena u ovome listu, u br. 110 od svibnja 2001., na str. 20.-21., još uvijek nema istraživanja o tome, kako su uspostava, postojanje i slom Nezavisne Države Hrvatske utjecali na kasnije hrvatske naraštaje i nastavak hrvatske nacionalne borbe. I ove Jurićeve parole prilog su takvom jednom istraživanju.)

Na nesreću, vlasti su te parole otkrile (kasnije će se doznati, da ih je policiji prijavila nesuđena supruga Mijina brata!),

postupku izrekao bezvjetnu kaznu u trajanju od tri godine. Od male je pomoći bilo to što su okrivljenik i roditelji mu odlučili za branitelja angažirati odvjetnika Srbina. I dok se nadao na slobodi čekati pravomoćnost kaznene osude, Miju su pozvali na izdržavanje kazne zatvora izrečene u prekršajnom postupku. Uplašen takvim raspletom i uhićenjem nekolicine hrvatskih intelektualaca u Tuzli (fra **Josipa Zvonimira Bošnjakovića**, **Vladimira Divkovića** i dr. **Rafaela Boršića**), Mijo se odlučio na bijeg. Iako je vlastima već bio umaknuo, na nagovor roditelja vraća se u zatvor, iz koga je otputio 20. ožujka 1972. Četiri mjeseca kasnije, u srpnju 1972. dobio je drugostupanjsku odluku u kaznenom postupku: kazna mu je smanjena na dvije godine zatvora.

Sad ga više ništa nije moglo odvratiti od odluke da pobegne u inozemstvo. Jurić opširno opisuje peripetije koje je imao s pribavljanjem putovnice, konačnim bijegom preko granice i potucanjem između austrijskih i njemačkih izbjegličkih logora i zatvora. Ti su fragmenti zanimljivi ne samo radi toga što nam omogućuju upoznati njegovu sudbinu, nego i radi toga što plastično osvjetljavaju predodžbe i pred-

Mijo Jurić u prosincu 1971.

pa je njihov pisac pritvoren. Odbijao je tvrdnje istražitelja o postojanju organizacije (pod nazivom *HOP*, što je – izgleda – bila najčešća poštalicica jugoslavenskih vlasti u takvim zgodama), jer organizacije stvarno nije bilo. No kako se pokazalo da je doista napisao parole, sudac za prekršaje osudio ga je u prosincu 1971. na dva mjeseca zatvora, a u siječnju 1972. mu je tuzlanski Okružni sud u kaznenom

rasude o Hrvatima koje su imale austrijske i njemačke vlasti. Podsjećaju oni i na iznimne zasluge koje su imali neki istaknuti – u Domovini danas posve prešćeni ili zaboravljeni – pojedinci, poput vlč. **Vilima Cecelje**, ili **Franciska Bebe Keglević**, koji su u svakom trenutku bili spremni na žrtvu kako bi spasili svoje sunarodnjake... (T. J.)

ZBIRKA KNJIGA O DOMOVINSKOM RATU NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU (KATALOG LISTOPAD 2009.)

Agresija na Hrvatsku, nametnuti joj rat, Hrvatskoj je nanio teške posljedice kako u materijalnom pogledu, tako i na cijelokupnom pučanstvu Hrvatske. Sveukupnost ratnih razaranja trebalo je istražiti i prikazati. Počelo se pisati, prikazivati, analizirati. Ratno pismo zahvatilo je uz medije cijelokupnu kulturu, svi su pisali apele, iskaze, prikaze, kronologije. Objavljena je i dokumentarna monografija "Ratno pismo" o pisanom otporu hrvatske kulture protiv srpske agresije 1991./92. Naslov *Hrvatsko ratno pismo* označavao je stvarno pismo koje su ustanove i pojedinci pisali, kako bi razjasnili istinu o ratu protiv Hrvatske, a s druge strane način pisanja koji se pojavio i dominira u hrvatskoj kulturi u vrijeme rata. Pojavila se nova vrsta literature, ratna literatura.

Nakon apela i iskaza dolaze drugi žanrovi: proza, studije, analize, prikazi, ratna sjećanja, romani, pjesme. Istodobno s padom komunizma i proglašenjem slobodne i samostalne hrvatske države počinje objavljivanje radova i prikaza o stradanjima i patnjama hrvatskog naroda od 1945. godine nadalje. I ovi radovi utkani su u hrvatsku državnost i nezabilazni su dio istine o hrvatskoj povijesti. Stoga su sustavnii dio obrade za ratnu bibliografiju.

Počela sam se baviti obradom radova o ratu i ratnim zbivanjima u Hrvatskoj, i obradila sam preko stotinu bibliografskih jedinica. Međutim, eksplozija ratne literature bila je toliko brza i mnogobrojna, da sam shvatila kako sama više ne mogu pratiti ovu entropiju podataka, a tada sam i započela rad na "Bibliografiji Političkog zatvorenika". Na sreću, ovaj rad, *Bibliografiju o Domovinskom ratu* obavila je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, zahvaljujući glavnom ravnatelju **prof. dr Tihomilu Maštiroviću** kao inicijatoru, što je i istaknuto u predgovoru "Zbirke knjiga o domovinskom ratu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu", koja je nastala izdavanjem građe s temom Domovinskog rata u zasebnu zbirku, da bi se korisnicima približila građa koja s različitim – povi-

Piše:

Mr. sc. Zorka ZANE

jesnih, vojnih, pravnih, političkih, gospodarstvenih i drugih aspekata obrađuje Domovinski rat. Zbirka je smještena u čitaonici s otvorenim pristupom i njezin je smisao jednostavnije korištenje građe; osnovna je misija Knjižnice dati građu na korištenje zainteresiranoj javnosti i potaknuti znanstvenoistraživački rad. Odaslan je i poziv svima koji možebitno pos-

jeđu takvu građu, da darivanjem podupru osnivanje ove Zbirke.

Ona treba postati nezaobilazno mjesto istraživanja Domovinskog rata, riječju: želja je da se Zbirka oblikuje u živu cjelinu, koja raste i razvija se u skladu s mogućnostima knjižnice, u skladu s načelima knjižničarske struke, a u širem smislu ovosi o tome u kojoj će mjeri šire društveno okruženje prepoznati njezino trajno značenje. Zbirka je digitalizirana, a razvijat će se projekt digitaliziranja svih objavljenih članaka u hrvatskoj i inozemnoj periodici na temu Domovinskog rata.

Predstavljanje i otvorenje *Zbirke knjiga o domovinskom ratu* održano je 12. studenoga 2009. u prostorijama čitaonice na prvome katu NSK-a. U njemu je sudjelovala i predsjednica vlade, gospođa **Jadranka Kosor**, koja je i darovala 200-tinjak primjeraka svojih knjiga za ovu zbirku. Katalog odražava stanje fonda početkom rujna 2009. i sadrži 958 bibliografskih jedinica. Priprema se dodatak, uz daljnje popunjavanje. Katalog je priredio **Tomislav Vrbanić** sa suradnicima, a urednica je **Jelica Leščić**. S velikim sam oduševljenjem i zadovoljstvom dočekala ovu zbirku i njezin smještaj s javnim pristupom. Moramo je zajedničkim snagama dopunjavati, usavršavati. A zapravo je Domovinski rat, borbe i patnje Hrvata za domovinu započele 1945. godine, pa već od toga razdoblja moramo uvrstiti literaturu. Tu je Bleiburg i sve što je pisano o tome našem najtužnijem i najkravijem povijesnom događaju, za koji trebamo itekako posebni odjeljak. Zato sam prvenstveno počela sakupljati literaturu o Bleiburgu i Križnom putu. O tome je toliko toga napisano... Ovdje prilažem jedan manji dio za građu o ovoj bibliografiji (prvenstveno o bibliografiji o Bleiburgu), koja nije uvrštena u katalog, sa željom da se nadopuni:

- Alilović, Ivan: Križni put i raspuci hrvatskih đaka, studenata i intelektualaca iz Hercegovine, Zagreb, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Podružnica Hercegovina Mostar, 1999. – 263 str.: ilustr.
- Andrić, Adolf: Osvetnici Bleiburga, 1974.
- Beljo, Ante: Yugoslavia : Genocide: A Documentary Analysis; translated by D. Sladojević Šola. - Sudbury: Northern Tribune Publishing, 1985. – 418 str.
- Beljo, Ante: Yu – genocid : Bleiburg, Križni put, Udba - drugo prošireno izdanje – Zagreb; Toronto : Galerija "Stećak" Klek, 1990. – 413 str.
- Bleiburg : Otvoreni dossier : Knjiga grupe autora. – Uredio Marko Grčić - drugo prošireno izdanje, Zagreb, Vjesnik, 1990. – 270 str.
- Bleiburg : uzroci i posljedice : Spomen zbornik četrdesete godišnjice tragedije. – Priredio Vinko Nikolić. – München ; Barcelona, (Knjižnica Hrvatske revije), 1988. Treće izdanje, Zagreb, 1993.

- Bleiburška tragedija hrvatskog naroda / predgovor Franjo Nevistić, Vinko Nikolić; (na temelju španjolskog izdanja priredio Vinko Nikolić. - München ; Barcelona ; Knjižnica Hrvatske revije, 1976. - 494 str.
- Bleiburška tragedija hrvatskog naroda / predgovor Frano Nevistić, Vinko Nikolić; (na temelju španjolskog izdanja priredio Vinko Nikolić. - 2 izd. - München ; Barcelona ; Knjižnica Hrvatske revije, 1977. - 494 str.
- Bogdan, Ivo, (prir.): La Tragedia de Bleiburg. - Buenos Aires, 1963.
- Brooks Pinčević, Suzanne: Great Britain and the Bleiburg Tragedy. Auckland, Leon Publications, 1998.
- Buconjić, Stjepan: Moj posljednji bijeg. München, 1991.
- Crljen, Danijel: Svjedočanstvo II. - Toronto : NDH Publishing, 1988. - 52 str.
- Došen, Dragutin: Hrvatska tragedija. - Chicago : "Danica", 1950.
- Duraković, Asaf: Od Bleiburga do muslimanske nacije. - Toronto, 1974.
- Dusper, Zvonimir: U vrtlogu Bleiburga /crteži Ivan Lacković Croata/. - 2. nadopunjeno izd. - Rijeka : Vitagraf, 1996. - 205 str. : ilustr.; 23 cm (Knjižnica posebnih izdanja)
- Fištrović, Stipan: Hrvatska u buri i oluji. - Lima, 1974.
- Fotić, A. Milan: Izgubljeni rat. - München : "Iskra"
- Fotić, Konstantin: The War We Lost. Yugoslavia's Tragedy and Failure of the West. - New York, 1948.
- Gospički spomen zbornik – Gospić : Ogranač matice Hrvatske Gospić, 1995.
- Gutman, Roy: A Witness to Genocide. New York, Mac Millan Publishing Company, 1993.
- Gvozdić Filjak, Zlata, Lončarević, Juraj: Srijemska kalvarija Hrvata
- Hećimović, Josip: In Tito's Death Marches ; translated end edited by John Prcela. - Chicago : Croatian Franciscan Press, 1961. - 103 str.
- Hećimović, Josip: In Tito's Death Marches and Extermination Camps : translated and edited by John Prcela. - New York : Carlton Press, 1962. - 209 str.
- Hefer, Stjepan: Nezavisna Država Hrvatska. - Buenos Aires : "Hrvatska misao", 1957.
- Hefer, Stjepan: Izručivanje Hrvatske vojske u svjetlu međunarodnog prava. - Chicago : Hrvatski kalendar za 1955.godinu.
- Hrvatska 1941. : Okrugli stol.- Zagreb, Časopis za suvremenu povijest 1-3/1991.
- Hrvatski križni put – Slobodna Hrvatska (Free Croatia). - München, 1961.
- Jelić, Jakiša. Krvavim stopama. - Zagreb : HKD Sv. Jeronima, 2000.
- Jelić-Butić, Fikreta. Ustaše i Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945. - Zagreb :
- Sveučilišna naklada "Liber" ; Školska knjiga, 1977.
- Karapandžić, Bor. M.: Jugoslavensko kravo poteče 1945. : Titovi Katini u Gulazi. - Cleveland, 1976., 432 str.
- Katalinić, Kazimir: Argumenti : NDH, BiH, Bleiburg i genocid. - Zagreb : Časopis "Republika Hrvatska", 1993. - str.151.
- Kljaković, Jozo: U suvremenom kaosu : Usponene i doživljaji. Buenos Aires 1952., Zagreb, 1992, 388 str.
- Knezović, Oton: Pokolj hrvatske vojske 1945. (Dokumenti o zvjerstvima Srba nad Hrvatima. - Chicago. - (s. n.), 1960. - 142 str.
- Lasić, Vjekoslav Lujo: Pakao je počeo u Bleiburgu : sjećanja hrvatskog vojnika i zaštočenika. - 2. izd.. - Dubrovnik – Sarajevo: Air Commerce, 1995. - 184 str; ill. - 25 cm
- Maček, Vladko: Memoari. - Zagreb, 1992.
- Marčinko, Mato: Muka po Bleiburgu - Zagreb : Eurocopy Pack d.o.o., 1999.
- Marević, Jozo (ur.): U Bleiburgu iskra, vidi: Međunarodni znanstveni simpozij o Bleiburgu, 1993.
- Marević, Jozo, (ur.): Od Bleiburga do naših dana. Zbornik, Zagreb, 1994.
- Marković, Josip: Križni put Poglavnika dr. Ante Pavelića : Hrvatska : Spomen izdanje. - Buenos Aires, 1961.
- Masucci, Giuseppe: O.S.B. Misija u Hrvatskoj : Dnevnik od 1.kolovoza 1941.
- Matković, Hrvoje: Povijest Nezavisne Države Hrvatske : Kratak pregled. - Zagreb : Naklada Pavičić, 1994. 243 str.
- Međunarodni znanstveni simpozij o Bleiburgu. U Bleiburgu iskra : zbornik radova o Bleibburgu i križnom putu : Znanstveni, pri-godičarski i autobiografski prilozi s 1. međunarodnog znanstvenog simpozija u Bleiburgu 15. i 16. svibnja 1993. / urednik Jozo Maresović - Zagreb : Vidokrug, 1993. - 208 str.
- Mikac, Marijan: U povorci smrti : roman iz doba hrvatske tragedije god.1945.. - Chicago : "Croatia", 1954. - 237 str.
- Nikolić, Vinko: Bleiburška tragedija hrvatskoga naroda. München, Barcelona, 1976., 1977, Zagreb, 1993.
- Nikolić, Vinko: Tragedija se dogodila u svibnju, 6. svibnja 1945. - 6. svibnja 1946., knj. I. München, Barcelona, 1984., str. 472
- Nikolić, Vinko: Tragedija se dogodila u svibnju...: jedna (prva) godina egzila u dnevniku "ratnog" zarobljenika broj 324.664 : 1945. - 6.svibnja 1946.- 2 (1.doprinosko izd. - Zagreb : Školske novine, 1995.- 2 sv.: ilustr. Knj.1. - 537 str. Knj.2. - 558 str.
- Nikolić, Vinko (prir.): Bleiburg : uzroci i posljedice : Spomen-zbornik četrdesete godišnjice tragedije. München, Barcelona, 1988.
- Obljetnica bleiburškog pokolja / priredio Ivan Prusac - (s. n.). - 20 str.
- Omrčanin, Ivo: Hrvatska : 1941.-1945. : prije i poslije. - Washington : Samizdat. - 630 str.
- Omrčanin, Ivo. Hrvatska 1945. Washington, 1991., 408 str.
- Operation Slaughterhouse : An Eyewitness Accounts of Postwar Massacres in Yugoslavia / edited by John Prcela and Stanko Gulescu. - Philadelphia : Dorance and Company, cop 1970. - 557 str.
- Pavelić, Ante: Doživljaji. Djela I. Madrid 1966., Zagreb, 1996. ilustr., 508 str.
- Pavelić, Ante: Doživljaji II., Zagreb, 1998.
- Pelikan, Dragutin: Jedna sudbina i stotine. Slatina : Hrvatsko društvo političkih zatvorenika. 2001. - 122 str.
- Perić, Miljenko: 1945. - 1995. Bleiburg : Svjedočanstvo, Zagreb, 1995, 116 str.
- Petrinjski žrtvoslov – Petrinja : Matica Hrvatska Petrinja, 1995.
- Povlačenje 1945 : Krivci i žrtve : Svjedočanstva o propasti NDH / izabrali i priredili Tomislav Sabljak i Ivo Smoljan. Predgovor: dr. Jere Jareb. - Zagreb, ZIB mladost – Omega, 2000. - 352 str. : ilustr.
- Prcela, John, Živić, Dražen: Hrvatski holokaust: dokumenti i svjedočanstva o poratnim pokoljima u Jugoslaviji. - Zagreb: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, 2001. Prijevod djela Operation Slaughterhouse. Bibliografija-Kazalo-Summary, str. 584.
- Prpić, J. Georg: Posljednji svibanj. Rim, 1973., Zagreb, 1990.
- Radica, Bogdan: Hrvatska 1945., München, Barcelona, 1974., 383 str.
- Radica, Bogdan: Živjeti nedoživjeti : usponene hrvatskog intelektualca kroz moralnu i psihološku krizu Zapada. Knjiga prva.
- Rojnic, Ivo: Susreti i doživljaji : 1938-1945. - München : Knjižnica Hrvatske revije, 1969.
- Rojnic, Ivo: Susreti i doživljaji : Razdoblje od 1938 do 1975. u mojim sjećanjima. - Knjiga druga. - München, Barcelona : Knjižnica Hrvatske revije, 1983, 586 str.
- Šutrin, Rozario: Dvanaestorica naše umorene braće – Zadar. 1995.
- Tolstoj, Nikolaj. Ministar i pokolji : Bleiburg i Kočevski Rog 1945. / preveli Dražen Kara-man ... et al. - Zagreb : Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1991., 375 str.
- Tovilo, Mato. Križni put Hrvatske : Za dom su pali : /s.n./, 1964. - 109 str.
- Vlašić, Boris, Vojinović, Aleksandar: Križni put : povijest, svjedočanstva, dokumenti. - Zagreb : Vjesnik, 1991., 363 str.
- Vrančić, Vjekoslav: S bielom zastavom preko Alpa : u misiji hrvatske državne vlade za predaju Hrvatskih oružanih snaga. - Buenos Aires ; (s.n.), 1953. - 93 str.
- Žerjavić, Vladimir. Opsesije i megalomanije oko Jasenovca i Bleiburga : Gubici stanovištva u drugom svjetskom ratu. - 2 izd. - Zagreb : Globus, 1992. - 294 str. •

POKOLJI NAD HRVATIMA ZASLUŽUJU ISPRIKU

(Osvrt na knjigu Suzanne Brooks-Pinčević: *Britanija i Bleiburžka tragedija*)

Jedanaest godina poslije izdanja na engleskom jeziku [1], tiskano je i hrvatsko izdanje knjige Britanija i Bleiburžka tragedija [2], novozelandske umjetnice i publicistkinje **Suzanne Brooks-Pinčević**. Tko je autorica iz dalekog svijeta i kako je usmjerila svoj rad k dramatičnoj hrvatskoj povijesti 20. stoljeća?

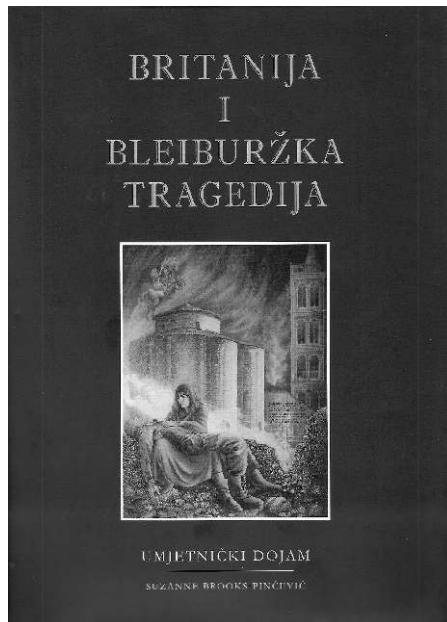
Suzanne Brooks-Pinčević po ocu je Britanka. Otac joj je bio britanski vojnik, borio se protiv japanske invazije na Hong Kong i završio je četiri godine u japskom zarobljeništvu. Majka joj je Francuskinja čija je obitelj moralu napustiti kuću zbog invazije Nijemaca. Oba su roditelja jako propatila zbog Nijemaca i Japanaca – pa ta imena nisu bila poželjna u njihovoj obitelji.[3] Suzanne se udala za Hrvata iz Dubrovnika te je, kad je započela agresija na Hrvatsku 1991., bila suočena sa strašnim činjenicama za koje sama kaže, da bi mnogi željeli da ih nikada nije otkrila. Kao akademska likovna umjetnica, ratne vijesti iz Hrvatske od 1991. do 1995. doživljava kao slikovne vizije te ih prenosi na platno i na taj način izražava svoje neslaganje s agresijom na domovinu svog supruga. Autorica je i pjesnikinja te knjigu upotpunjuje i lirskim sadržajima. Uz pomoć dostupne literature počinje intenzivno istraživati hrvatsku povijest, prikuplja izjave svjedoka te tijekom vremena i praćenja medija spoznaje cjelovitu hrvatsku tragediju. Logikom istraživača nastaju njezina razmišljanja i tekstovi na kojima bi joj mogli pozavidjeti i politički analitičari u Hrvatskoj.

Autorica otklanja pojam građanskog rata u Hrvatskoj, jer osim Srbije i Crne Gore ostale nacije u Jugoslaviji nisu nikada ratovale na tuđem tlu, a odbacuje kao uzrok i vjersku mržnju, jer su svi političari bili komunisti-ateisti, pa vjera nije igrala nikakvu ulogu u njihovom životu, a još manje imala utjecaja na njihove političke poglede i uvjerenja. [4] Njezini kasniji politički komentari i analize otkrivaju da S. Brooks-Pinčević ima još jedan izvanredan talent – izuzetno dobro poznaje politička kretanja, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Za razliku od većine stranih dopisnika, koji to ne uočavaju, ona događaje u Domovinskom ratu povezuje kao

Piše:

Damir BOROVČAK

povijesne uzroke i posljedice te posebno raščlanjuje stradanje Hrvata na Bleiburgu krajem Drugoga svjetskog rata. Iako je njezino podrijetlo po ocu vojniku britansko, a po majci Francuskinji zapadno-savezničko, nimalo se ne ustručava odbaciti svjetska medijska manipuliranja te istražiti i založiti se za potpunu istinu o Hrvatskoj.

U prvom dijelu knjige autorica niže reprodukcije svoga likovnog stvaralaštva s opisom i objašnjnjima o hrvatskome Domovinskom obrambenom ratu. U drugom dijelu knjige otkriva povijesnu i političku sličnost, te obrambeni Domovinski rat povezuje s hrvatskom tragedijom predaje Britancima na Bleiburškom polju po završetku Drugoga svjetskog rata. Slijede umjetničke vizije Bleiburškog krvoprolića i poslijeratne partizanske odmazde. Sve to popraćeno je navodima iz povijesnih izvora te izjavama preživjelih svjedoka. Naglašava tragičnu odluku da Britanci na Bleiburgu nisu poštivali Ženevsku konvenciju o vojnim i civilnim zarobljenicima, te su tako postali sudionici u neviđenom poslijeratnom pokolju partizana nad Hrvatima.

U Predgovoru *Bleiburžke tragedije* autorica podstavlja cijelovito svjedočanstvo američkoga general-bojnika u miru, **Charlesa A. Willoughbya**, koji je detaljno opisao završnu ratnu situaciju u svibnju 1945. u Austriji i bez imalo susetezanja optužio Zapadne saveznicke. To masovno ubijanje predstavlja posebno mračnu mrlju na englesko-američkoj vojnoj i političkoj časti, jer su ove zemlje imale priliku i moći zaustaviti provedbu tog zločina. Neizbrisivo značenje ove mrlje na ratnim nastojanjima tih 'demokracija' jasno govori zašto je na njega spušten zastor šutnje.[5] «(...) Britanci su se morali pridržavati Ženevske konvencije i zakona o vođenju rata. Trebali su prihvatići Hrvatsku vojsku i civile u povlačenju te ih zaštiti od partizanske osvete», [6] napisao je 6. svibnja 1968. taj američki general-bojnik. Dvadeset i tri godine po završetku rata Willoughby je dobro promislio i posvjedočio ono čega se još danas mnogi boje ili ne žele prihvati kao povijesnu činjenicu. A kad je riječ o zastoru šutnje, vrijedi istaknuti da je u Britaniji uobičajeno vrijeme embarga na istraživanje povijesnih arhiva 50 godina, dok je u slučaju Bleiburškog pokolja pitanje, može li se očekivati pristup britanskim arhivima i do 2020. godine, kako se to ponekad spominje?[7]

Zašto Britanija još dandanas ne dopušta istražiti istinu, dok je primjerice Hrvatska o Domovinskom obrambenom ratu sve moguće i nemoguće dokumente morala odmah podastrijeti sudu u Haagu?

Britanski pisac i povjesničar grof **Nikolai Tolstoy**, istražujući Bleiburški zločin objavio je 1986. knjigu *Ministar i pokolji* [8], koja opisuje predaju 40.000 Kozaka **Staljinu** i, prema tim procjenama, znatno više od 100.000 Hrvata **Titovim** partizanima. [9] Knjiga je 1989. dovela do najvećega sudskog postupka u povijesti Britanije. Tolstoy je u knjizi kao ratnog zločinca optužio brigadira **Tobyja Lowa**, koji je nakon rata počašćen kraljičinom titulom te postao lord Aldington. Porota je zaključila da lord Aldington nije ratni zločinac, što je izazvalo velike materijalnu štetu Tolstoya i njegovoj obitelji.

U dokumentarnom filmu *Izdaja* [10] koji navodi autorica, Tolstoy će u svezi s

problemima koje mu je prouzročilo iznošenje dostupnih spoznaja i podataka o Bleiburgu zaključiti: «Osjećam golemo žaljenje u tom pogledu, napose za nevolje, koje sam nanio svojoj obitelji i naravno u manjoj mjeri sebi samomu, jer je to katastrofalno za mene osobno, ali se to ne može usporediti s onime, što je naneseno nesretnim žrtvama godine 1945. i ako nitko ne ustane i ne bori se za istragu i priznanje istine – dakle, ako to nitko ne učini – te će se strašne stvari opet dogoditi.» [11]

S. Brooks-Pinčević u svojoj knjizi smatra da su se te strašne stvari opet, na drugi način, dogodile u Domovinskom ratu, kad je Zapad nametnutim embargom na uvoz oružja prekršio čl. 51. Povelje UN-a, po kojoj svaka zemlja ima pravo na samoobranu. Činjenica jest da je Velika Britanija i kasnije, u vrijeme i po završetku Domovinskog rata, lobirala za mnoge štetne poteze protiv Hrvatske: embargo na oružje, podmetanja oko podjele BiH, slučaj lorda **Paddyja Ashdowna** i tzv. **Tudmanove** salvete, utjecaj na otvaranje hrvatskih granica prema Srbiji, utjecaj na smanjenje broja policajaca, uvođenje viznog režima Hrvatskoj zbog navodno 300-tinjak srpskih azilanta u Velikoj Britaniji, razna uvjetovanja za prijam Hrvatske u EU, uvjetovanje uhićenja generala **Gotovine** i dr.

Na Veliku Britaniju i njezine ideale pravde i razumijevanja [12] autorica knjige *Britanija i Bleiburžka tragedija*

S predstavljanja knjige

posebno upozorava u svoja dva epiloga. U Epilogu – prvi dio, piše o zbivanjima do 1999. godine: Protuhrvatska promidžba, vođena u Titovoј Jugoslaviji nakon Drugoga svjetskog rata, donijela je željen učinak demoraliziranja Hrvata. Učinila je da moraju trpjeti strašan osjećaj krivnje i kompleks manje vrijednosti zbog Hrvatskih oružanih snaga, izgubljene Hrvatske nezavisne Države i vlastita hrvatstva. Postalo je čak kažnjivo javno se izjašnjavati Hrvatom. Uništenje hrvatskih knjiga, iskorjenjivanje preglasnih preživjelih,

potpuno prikrivanje događaja na Bleiburgu i Križnim putovima i priznavanje jedino komunističke verzije rata, proizvelo je naraštaje Hrvata, koji nisu imali pojma o stvarnim događajima za vrijeme Drugoga svjetskog rata te su bili potpuno podložni volji jugoslavenskih vlasti kojima su dominirali Srbi. Zato nije ni čudo da i dan-danas ima onih, koji teško prihvaćaju istinu, jer su im mozgoviti tako temeljito isprani.[13]

U Epilogu – drugi dio, autorica razmišlja o Hrvatskoj u novom tisućljeću 2000.

PISMO SUZANNE BROOKS-PINČEVIĆ SUDIONICIMA PREDSTAVLJANJA KNJIGE U ZAGREBU

Na predstavljanju knjige Suzanne Brooks-Pinčević, održanom u Zagrebu, 24. rujna 2009., pozdravno autoričino pismo pročitala je gospođa **Maja Runje** iz udruge *Krug za trg*. Pismo donosimo u cijelosti:

«Svima prisutnima – dobar dan - i hvala što ste došli!

Za mene je ovo jako važan događaj, pa kako si možete i zamisliti, veliko mi je razočaranje što ne mogu biti prisutna. Objavljanje ove knjige je kulminacija mnogo godina napornog rada nekoliko osoba – od prevođenja moje originalne knjige na engleski jezik, koja je izdana

1998. u Novom Zelandu, do prikupljanju sredstava za izdavanje knjige.

Britanija i Bleiburžka Tragedija nije napisana kako bi se kritizirala Hrvatska, niti je bila namjenjena zapisivanju hrvatske povijesti prošloga stoljeća. Pa tako, onima koje sam čula reći "ma ja to sve znam" – dopustite da vam kažem kako: OVA KNJIGA NIJE POVIJESNA KNJIGA. Ona nije knjiga o Bleiburgu. Ona nije knjiga o hrvatskome oslobođenjačkom ratu. Ne, ova knjiga je nešto sasvim drugo; ona je potpuno jedinstvena – vrlo umjetnička, strastvena, informativna, primjetljiva.

Knjiga je logična analiza traumatskih faktora koji su imali snažan utjecaj na Hrvatsku u 20. stoljeću. Ona je nepristran uvid i pogled na uzroke i posljedice. Sve u svemu, ova knjiga nudi smjernice za opstanak Hrvatske – na temelju pouke koje smo naučili iz prošlosti.

Prvo da vam kažem, kako nisam namjeravala napisati ovu knjigu. Nisam jednog dana odlučila pisati o tragičnoj povijesti Hrvatske. Tako se to nije dogodilo. Uostalom, ja nisam spisateljica, već slikarica – bila sam zaokupljena slikanjem sretnih pejzaža i hrvatski problemi nisu bili dio mog svijeta. Ali sve se to iznenada promijenilo kad je počela

Prof. Maja Runje na predstavljanju knjige

– 2007., te sažima zaključak iz svojih političkih račlambi objavljenih u hrvatskim tiskanim glasilima u Australiji. Čitatelj ostaje iznenađen kako jedna nehrvatica dobro pozna hrvatsku povijest i političke prilike te logično razmišlja o svjetskoj politici prema Hrvatskoj. Ukaže na bitnost 'Bleiburga' za hrvatsku opstojnost, te piše kako neformalni naziv 'Bleiburžka tragedija' – ili 'Hrvatski holokaust' – uvijek iznova dokazuje, bez i najmanje sumnje, da Hrvati nisu bili shvaćeni i da su nepravedno okrivljeni za događaje iz Drugoga svjetskog rata, što je

služilo kao izlika te kako su postali žrtva međunarodne politike.[14]

Vrlo značajan detalj u knjizi čini autoričino ukazivanje na najnoviji događaj ujetno „domaće“ sabotaže Bleiburškog spomenika iz 2006. Kroz tri različita teksta i tri originalne fotografije spomenika, koji su se na Bleiburgu mijenjali kao na tekućoj vrpci u neutvrđenome ali kratkom vremenu, autorica opisuje taj namjerni pokušaj podmetanja. Na njih su prisutni i neki „domoljubi“, pa čak i neki svećenici. Preinake tekstova na spomeniku osudili su iseljenici širom svijeta te ih

agresija na Hrvatsku početkom 90-ih godina. Bila sam jako pogodena agresijom, jer je Hrvatska domovina mog drugog supruga – moga Gašpara.

Ali, ja nosim hrvatsko ime Pinčević, po mome Gašparu, i preko njega sam upoznala i zavoljela njegovu domovinu Hrvatsku i tako je Hrvatska postala važan dio mog života. Napad na Hrvatsku me je tako pogodio, da sam svoje osjećaje o ratu stavila na platno uljenom bojom – ta četiri povijestna platna se sada nalaze Hrvatskome veleposlanstvu u Australiji. To su slike mojih osjećaja – nastale tijekom tog vremena, iz dubine moje duše, odražavajući sve snažne osjećaje nastale iz te agresije – osjećaje očaja, strahote, boli srca, žalosti, gnjeva i na kraju svakako, pobjedničkog trijum-

fa. Sve je to uhvaćeno na slikama – sa svakom sam slikom plakala – plakala sam zbog žena i djece, zbog hrvatskih vojnika, zbog majci tih vojnika, i zbog razaranja predivnih djela arhitekture – bilo je to nekoliko jako emocionalnih godina.

Za vrijeme slikanja postalo mi je očito da je Hrvatskoj bila činjena golema nepravda. To me je potaklo na detaljno i duboko istraživanje – uzelo je mjesecce, godine, razgovarati s ljudima: preživjelima iz Drugoga svjetskog rata i vojniciima ovoga novog Hrvatskog oslobođilačkog rata – kao i proučavanje knjiga iz raznih izvora. I zato sam bila primorana naslikati dvije slike 'Bleiburg' – podlukidaju Hrvatske Države i njene nepobjeđene vojske.

protumačili poput autorice: Riječi na spomeniku više ne odaju počast hrvatskim vojnicima, one ne govore o njihovoj preranoj pravedničkoj smrti, niti o tragediji nestanka hrvatske države. Umjesto toga, promijenjeni tekst na spomeniku je 'trojanski konj', hotimice nejasan i neodređen, koji posredno niječe postojanje Hrvatske vojske i Nezavisne Države Hrvatske, za koju su dali svoje mlade život. [15]

Autorica nas poučava da nikada ne zaboravimo na značenje 'Bleiburga', jer je životno bitan Hrvatima danas, kao što je prošlost bitna Židovima, Francuzima, Amerikancima i Britancima – kad povijesni događaj oznamenjuje najveću žrtvu naroda. 'Bleiburg' je također bitan, jer iz tog događaja izviru raskrižja budućnosti Hrvatske. [16] Na pitanje kome i zašto je stalo do promjene izvornog teksta na Bleiburškom polju, lako je odgovoriti. Prije svega onima koji su odobrili, omogućili i sproveli taj pokolj, a zatim i onima koji ni dan-danas ne bi željeli da se potpuna istina ikada dozna. Lako je zaključiti: Ako nije bilo Hrvatske vojske – nije bilo ni hrvatske države! Spomen Hrvatskoj vojsci na Bleiburgu 15. svibnja 1945. godine samo potvrđuje da je i poslije zaključenog mira, po okončanju Drugoga svjetskog rata, hrvatska država barem službeno još uvijek postojala.

Zašto je ona u krvi ugušena na Bleiburgu, trebalo bi tek detaljno istražiti u britanskim arhivima. Tim više što se često

Nužno je razumjeti da su slike došle prve – jer su slike koje daju vrijednost riječima. Tek POSLIJE, nakon što sam ih naslikala, osjećala sam se obveznom, riječima opisati puno dublje značenje slika, kako bi osobe 'Zapadnog svijeta' razumjele stvarnu pozadinu sukoba – ako to razumijete, onda znate kako je nastala ova knjiga. Prvo je to trebala biti samo brošura, ali kako je moje istraživanje napredovalo, bilo je jasno da će morati biti knjiga, jer je tada bilo toliko toga što sam morala reći. Nakon što je knjiga objavljena, ja sam nastavila pisati, tjerana užasom, je sam vidjela, kao što sam predvidjela u knjizi, da lješinari rata trgaju meso s mlade hrvatske države. Zato sam napisala Drugi Dodatak za hrvatsko izdanje knjige – to je sažetak

spominje dogovor na Jalti iz veljače 1945. o završetku rata i o „fifty-fifty“ podjeli Jugoslavije. Za jugoslavenske pripadnike bila je donesena izričita odluka da ne smiju biti predani Titovim partizanima – »čak ni ustaše«. O toj je odluci obaviješten i feldmaršal **Alexander**, glavni zapovjednik britanskih snaga u srednjoj Europi. [17] Biblijski pokolji Hrvata na Bleiburgu, pa genocid na Križnim putovima i krvave represije u komunističkoj Jugoslaviji još dosta godina poslije rata, trebala bi biti povijesna pouka za budućnost Hrvatske. Čini se kako Hrvatska još ni danas nije svjesna te pouke, ponajviše zbog hrvatske vlasti koja je prožeta sljednicima i potomcima Titove jugoslavenske i komunističke ideologije.

Manipulativna hijerarhija unutar glavnih zapadnih sila, Britanije, Francuske i Amerike, u svemu tome znatno pomaže, propušta i dijeli savjete sadašnjoj vladu u Hrvatskoj, jer moćnici također žele stari jugoslavenski aranžman – zbog svojih vlastitih sebičnih probitaka, zbog moći i novca. Za njih je Hrvatska malena država koja iritira i koju treba ukinuti u pogodnom trenutku, kad im bude najbolje odgovaralo. Što Hrvatska osjeća ili želi, njih ne zanima i oni će je ismijati, ako im zatreba. Zato, ako Hrvatska doista želi pripadati zemljama zapadne Europe, mora biti uspravna i boriti se za svoja prava – a ne moliti ulazak u EU kao pas podvijena repa. Štoviše, ulizivanjem se ništa ne postiže. [18]

Kad nam takve riječi upućuje osoba koja živi daleko izvan Hrvatske, kojoj razumijevanje hrvatskog jezika čini poteskoće, doista se treba zamisliti. Ako to

tekstova publiciranih tijekom 1998.–2008. u australsko-hrvatskim medijima.

Od vremena završetka Hrvatskoga oslobođilačkog rata, Hrvatska je drastično nazadovala i sada balansira nad provaljom. Ne mislim da je potrebno reći da danas u Hrvatskoj ima stvari koje zahtijevaju hitnu akciju. Ne ću dodavati što je već rečeno u knjizi – ostavit ću to vama da pročitate – ali korupcija i samodostatna administracija su na vrhu popisa. Iznad svega, Hrvatska treba, mora, ostati SAMOSTALNA, u nikakvoj uniji s bilo kime. To je bilo ono u čemu je predsjednik Tuđman bio nepokolebljiv. Bio je pravu.

vidi jedna časna i poštena intelektualka britansko-francuskih korijena s dalekoga Novog Zelanda, kako to da to ne uviđa hrvatska vlast? Očito se radi o prodanim dušama, o nesposobnim i anacionalnim političarima, o sebičima trgovcima osobnih interesa, koji će žrtvovati sve istinske vrijednosti, halabučiti kako nema alternative ulasku Hrvatske u EU, da bi kroz koji mjesec bez obrazloženja abdicirati, nestali na odmor popunjene džepova, u zatišje lagodnosti i bez ikakve odgovornosti, dok su zemlju nesagledivo zadužili i otvorili duboke brazde gospodarske, socijalne i političke krize.

Hrvatska politika ovog desetljeća (2000.–2009.) pokazala se potpuno promašenom i katastrofalom za sve hrvat-

Napisala sam knjigu *Britanija i Bleiburžka tragedija* samo s jednom svrhom – da promoviram ideju prosperitetne, slobodne i suverene nacije, u kojoj je Narod ponosan na dugu borbu kroz prošla stoljeća, da bi osigurao nezavisnu državu Hrvatsku.

Ovom prilikom se zahvaljujem svima koji su sudjelovali u ovom pothvatu: Stjepanu Brajdiću i čestnicima Kluba 242 na njihovoj vjeri u moju knjigu, dr. Zvonimiru Šeparoviću na njegovu doprinisu publiciranju knjige, mnogim sponzorima u Americi, Novom Zelandu, Kanadi – i posebno Australiji, Jadranki Lučić, mr. Slavici Bogović, Đurđi

ske interese. Očito je kako u Hrvatskoj poslije 20-tak godina, zemlji koja se hrabro suprotstavila i obranila od ratne srpske agresije, nema dovoljno političkog poštjenja, ni mudrosti, ni snage, za obranu od stalno prisutnog hladno-ratovskog djelovanja. Suzanne Brooks-Pinčević dobro zaključuje: Hrvati se trebaju suočiti s onima, koji ih optužuju, kao sa svakim nasilnikom. Nije li nas Isus Krist tome poučio? Tko kazuje 'zaboravi prošlost' – kaže li također, da kršćani trebaju zaboraviti 2000 godina staru slavu Crkve? Kardinal **Alojzije Stepinac** bio je čvrst u vjeri – u Boga i Domovinu. To može donijeti teškoće, ali je jedini način, da se Hrvatska oslobođi pritiska Zapada. [19] U završnici knjige autorica uveliko nadilazi povijesne likov-

Cecelji Celić i gospodinu Sertiću na delikatnom grafičkom radu, lektoru Branimiru Peteneru, te osobama iz Grafičkog zavoda Hrvatske.

Ali iznad svega, moje najveće zahvale moraju ići Tomislavu Beramu i Tomislavu Nürnbergeru na njihovoj predanosti i ustrajnosti – bez kojih hrvatskog izdanja ne bi nikada bilo – i posebno Tomislavu Nürnbergeru, čija je vjera u uspjeli zavretak knjige bila neusporediva. Hvala vam svima. Suzanne Brooks-Pincevic, 8. rujna 2009. •

Publika na promociji

no-lirske predodžbe koje čitatelj uočava na početku knjige.

Autorica je u stvari vrlo suvremena, vizionarski nadahnuta, te prije vremena nego je knjiga izšla u hrvatskom izdanju, predosjeća i zaključuje buduće događaje. Gotovo je predvidjela sadašnju političku i gospodarsku krizu u koju je Hrvatska upala zbog sebične umišljenosti pojedinača, bahatosti, lažne dogme o diplomaciji onih koji samo pabirče ideje stranih iluminata, bez osjećaja za težnju većine naroda. Nekim novim političarima i domoljubnim snagama bilo bi nužno poručiti i odrediti hrvatske narodne probitke, [20] koje predlaže autorica, jer: do sada je Hrvatska bila žalosno neuspješna u postizanju poštovanja i sve je više nesposobna biti svojim vlastitim gospodarom. Podravajući vlastiti suverenitet, sabotirajući vlastitu povijest, obeščaćujući vlastite branitelje, trgujući svojim generalima, plivajući u korupciji, oštećujući svoje vrhovništvo i pužući pred EU-om – kako žalosnu sliku Hrvatska pokazuje svijetu. Zašto bi koja god sila pomagala ili ulagala u zemlju s vodstvom, koje opetovano dokazuje svoju nepouzdanost – izdajući vlastiti narod? Ni u jednoj od sljedećih kategorija Hrvatska nije stekla poštovanje: hrvatski suverenitet, hrvatski prosperitet i hrvatska cijelovitost.

O ta tri pojma autorica se očituje na samom kraju knjige. Nudi i rješenje pod naslovom Što može biti učinjeno da Hrvatska zadobije poštovanje [21] u tri

koraka: zaštитiti, promicati, ostvariti ... U tim naznakama gospođa Brooks-Pinčević među inim zalaže se za odlazak svih političkih 'savjetnika' iz Hrvatske te za omogućavanje biranja većeg broja zastupnika iz iseljeništva u Hrvatski sabor i biračkog prava Hrvata izvan Republike Hrvatske. Očito smatra da je hrvatsko iseljeništvo prevažna snaga izvan Hrvatske koja može istinski gospodarski i politički pomoći. No za to se u Hrvatskoj moraju stvoriti iskreni i pošteni preduvjeti.

Može se zaključiti: Uzroci i posljedice stvaranja Hrvatske države 1941. i 1991. gotovo su identični. Velikosrpska hegemonija u prvoj i drugoj Jugoslaviji, kao uzrok sukoba Srba i Hrvata u današnjim se medijskim raspravama ili diplomaciji uopće ne spominje, a oružana pobuna Srba kao otpor prvoj i drugoj hrvatskoj državi posve se zanemaruje i banalizira.

Prva hrvatska država stradala je na Bleiburgu, druga treba stradati u Haagu. Zatiranje istine o Hrvatskoj poslije 1945. i poslije 1995. ponavlja se na istovjetne načine – s optužbama Hrvatske za zločine nad Srbima, dok se srpski zločini nad Hrvatima zanemaruju. Također se razmjeri tih zločina zanemaruju. Pri procjeni pojedinih događaja, nikad se ne razmatraju uzroci pa posljedice, već se slučajevi izvlače van kronologije događanja. Tako se i od početka počelo suditi na Haaškom sudištu. Novi hrvatski naraštaji poslije 1945. bili su pod komunističkom represijom šutnje i prisilnog zaborava prošlosti.

Današnji naraštaji poslije 1995. su pod liberalnom medijskom represijom pobrkanih vrijednosti, s istim ciljem brisanja svakog ponosa iz sjećanja. Na ovim prostorima tragovi britanske umiješanosti naziru se od završetka Prvoga svjetskog rata pa sve do danas.

Suzanne Brooks-Pinčević knjigu *Britanija i Bleiburška tragedija* zaključuje važnom porukom, da Hrvatska mora biti vlastiti gospodar [22]. Stožerni cilj i smisao knjige jest poruka da se 'Bleiburg' ne smije više nikada ponoviti, a genocidni pokolji Hrvata trebali bi biti trajna pouka idućim naraštajima. Čitatelju knjige preostaje razmišljanje, kada će Velika Britanija, u ime svoje razvikanje demokracije, ispričati se Hrvatskoj za predaju hrvatskog naroda 1945. na milost i nemilost jugoslavenskim komunističkim krvnicima? Jer pokolji nad Hrvatima čekaju i zaslužuju međunarodnu ispriku.

Bilješke:

[1] Suzane Brooks-Pinčević: Britain and the Bleiburg tragedy (Leon Publications Ltd, Auckland, NZ, 1998.)

[2] S. Brooks-Pinčević: Britanija i Bleiburška tragedija (Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Časnički klub 242, Hrvatski međudruštveni odbor za NSW, Zagreb 2009.)

[3] Istostr. 14.

[4] Isto, str. 14.

[5] Isto, str. 47.

[6] Isto, str. 49

[7] Novi list, 15. rujna 2008., Bleiburg i Jasenovac – Nove usporedbe

[8] Nikolai Tolstoy : Ministar i pokolji. Bleiburg i Kočevski rog 1945, Zagreb 1991.

[9] S. Brooks-Pinčević: Britanija i Bleiburška tragedija, str. 61.

[10] Betrayal, BBC, 1992.

[11] S. Brooks-Pinčević: Britanija i Bleiburška tragedija, str. 60

[12] Isto, str. 80

[13] Isto, str. 80

[14] Isto, str. 82

[15] Isto, str. 84

[16] Isto, str. 85

[17] http://wapedia.mobi/hr/Masakr_u_Bleiburgu?t=4.#5.

[18] S. Brooks-Pinčević: Britanija i Bleiburška tragedija, str. 87

[19] Isto, str. 90

[20] Isto, str. 91

[21] Isto, str. 92

[22] Isto, str. 92•

NAD GROBOM GOSPOĐE DRAGICE ČANIĆ ROĐENE TURIĆ, SVJEDOKINJE PARTIZANSKIH ZLOČINA U GOSPIĆU

Dne 25. studenoga 2009., na gospičkom gradskom groblju sv. Marije Magdalene pokopana je gospođa **Dragica Čanić rođena Turić**, svjedokinja zločina koje su počinili jugoslavenski partizani nakon ulaska u Gospic, 4. travnja 1945. godine. Eto, u nešto više od mjesec dana pokopano je dvoje svjedoka tih zločina: **Ivan Čanić Čanja** i gospođa Dragica Čanić. Svjedoci umiru, sjećanja blijede, namjerno se odugovlači s procesuiranjem partizanskih zločina, kako bi što više svjedoka, preživjelih žrtava i zločinaca umrlo, te se izbjegla osuda jugoslavenskoga komunističkog sustava kao zločinačkoga, kao sustava koji je, unatoč nakaznomu antifašizmu, jednak fašističkom i nacionalsocijalističkom. Od pokojne Dragice se oprostio predsjednik HDPZ Podružnice Gospic, **Ivan Vukić**, besjedom:

«Draga gospođo Dragica! Upoznao sam Vas kao tihu, dostanstvenu, plemenitu osobu, koja je zračila toplinom i ljubavlju, kakve se sjećam iz obiteljskog doma. Život Vas nije mazio, ali ste hrabro nosili svoj križ uz veliku ljubav i pomoć svoje djece.

Prilikom našeg razgovora u kojem ste svjedočili o partizanskim zločinima nad Hrvatima pobijenima u Kloštru, sjaj u vašim očima se ugasio od istinske tuge i bola, koji ste nosili u sebi za pobijenim našim žrtvama i drhtavim glasom ste rekli:

«Kada je komunistička vlast gradila ovđe u Kloštru vojarne, izgradili su jedno skladište na skupnoj grobnici pobijenih. Prilikom iskopa temelja, radnici su otkopali kosti pobijenih, pokupili ih u kutiju i ponovno krišom zakopali uz temelje skladišta.

Bila sam presretna kada su ovih dana srušili to skladište izgrađeno na kostima nevinih žrtava. Od dana njihove mučeničke smrti do danas svakodnevno gledam mjesto njihova stradanja i molim se Bogu za spas njihovih duša. No, radost je bila kratkog vijeka. Zacrtani su temelji nove građevine koja će biti nad njihovim ovozemaljskim počivalištem.

Blagoslovljen bio onaj tko odobri da se njihove mučeničke kosti otkopaju i pokopaju tamo gdje im je mjesto, u groblje. Puno je vremena prošlo, ako se ne nađe niti jedna koščica, neka u groblje pokopaju onu crnu zemlju natopljenu njihovom nevinom mučeničkom krvju».

Žalosno je, draga gospođo Dragice, što hrvatski mučenici i dalje počivaju u svojoj skupnoj neobilježenoj grobnici u Kloštru, kao nažalost i drugi, diljem naše napaćene Like i Hrvatske. Eto, preselili ste se k njima u vječnost, a u nama ste učvrstili odluku da se i dalje borimo za njihov dostojanstven pokop, kakav im dolići. Svaka žrtva ima pravo na ime i grob. I Vašom smrću draga gospođo Dragice umro je i dio Gospića, kakav živi u našim sjećanjima. Počivajte u miru Božjem u tiskini gospičkoga groblja! (I. V.)

OBAVIJEŠT

Nakon POZIVA bivšim političkim uznucima, njihovo djeci, rođacima i prijateljima za donaciju zvona crkve sv. Mihovila u Staroj Gradiški objavljenog u prrethodnom broju našeg mjesečnika, javio se stanoviti broj naših članova koji bi željeli uplatiti poseban doprinos za podizanje zvona. Stoga objavljujemo broj računa na koji se može izvršiti uplata:

HDPZ, Zagreb, Vojnovićeva 15

Br. računa: 2503007 – 1100009317

Model/poziv na broj: 02 35511

Za zvona

Uplate iz inozemstva molimo doznačiti na devizni račun:

416446-7101 S.W.I.F.T.

Code VBCRHR22

Volksbank d. d. Zagreb

U našem glasilu ćemo redovito objavljivati ime i prezime donatora, te uplaćeni iznos donacije. Ako netko od donatora ne želi da mu se ime objavi, da se donacija objavi, molim da to javi u tajništvo naše udruge.♦

POBIJENI HRVATSKI POLITIČKI UZNICI - MOLIMO POMOĆ I SURADNJU -

Znatan je broj hrvatskih političkih uznika u prvoj i drugoj Jugoslaviji svojim životom platio borbu za hrvatsku državu: ubijeni su na izdržavanju kazne ili su uslijed te kazne brzo skončali. Većina njih je danas potpuno zaboravljena, a praktično po nikomu od njih ne zovu se ulice, ustanove, škole...

Komu danas nešto znači ime Andelka Capeka ili Marijana Hrvoja, Tomislava Vidovića ili Tome Dumancića? A radi se o ljudima koji su pali, da bismo mi mogli živjeti u slobodi!

Nasuprot tomu, brojne institucije i javni prostori nose imena po njihovim intelektualnim ili stvarnim egzekutorima. To jasno govori o stanju u Hrvatskoj.

Pokušajmo to promijeniti! Pokušajmo održavati svijest o našim sunarodnjacima i suborcima koji su platili najskuplju cijenu za hrvatsku slobodu i državno neovisnost!

Uredništvo *Političkog zatvorenika* želi u svakome idućem broju bar po jednu stranicu posvetiti ubijenim i umorenim hrvatskim političkim uznucima. Radi toga pozivamo njihove obitelji, prijatelje, rođbine i suborce, da nam dostave fotografije i osnovne podatke o njima. Fotografije na zahtjev vraćamo! Zahvaljujemo na suradnji i pomoći!

U SPOMEN

BOŽO PERIĆ

(2. siječnja 1946. – 5. prosinca 2009.)

Izdržao 2 mjeseca i 24 dana u zatvoru u Zadru.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zadar

U SPOMEN

PETAR MAJSTOROVIĆ

umro 28. listopada 2009. u 86. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN DIESEM HEFT

In einer Reihe von Interviews mit den Kandidaten für den Präsidenten der Republik Kroatien, für dieses Heft interviewte Chefredakteur **Tomislav Jonjić** den Kandidaten **Milan Bandić**, Bürgermeister von Zagreb. In dem Interview unter anderem, berühren die Frage nach der Existenz der Symbole des Kommunismus und Jugoslawien auf öffentlichen Plätzen in Zagreb und Kroatien, wie der Name des jugoslawischen kommunistischen Diktators Josip Broz Tito. Inzwischen hat der Bürger Initiative *Kreis für Platz*, aus Anlass des Tages der Menschenrechte (10. Dezember) eine neue Manifestation abgehalten mit der die Entfernung des Namens Titos von den schönsten Zagreber Platz geforderte.

* * *

Damir Borovčak stellt ein Buch der australischen Autorin **Suzanne Brooks-Pinčević** über die Bleiburger Tragödie des kroatischen Volkes vor (nach Bleiburg, einer kleinen Stadt in Österreich, wo im Mai 1945 britischen Streitkräfte eine Vereinbarung mit den jugoslawischen Kommunisten über die Auslieferung und den Massaker der kroatischen militärischen und zivilen Flüchtlingen erreicht haben). **Zorka Zane** stellt vor Bibliographie der Bücher und Veröffentlichungen über den kroatischen Vaterlandskrieg und T. Jonjić schreibt über Memoiren des Mi-

jo Jurić, der 1971/72 als junger Mann der Verfolgung des jugoslawischen kommunistischen Regime ausgesetzt war, weshalb er ins Exil floh. Dieses Buch ist interessant, auch wegen der Beschreibung des Verhaltens der damaligen österreichischen und deutschen Behörden zu kroatischen politischen Flüchtlingen. Obwohl Tausende von Kroaten, den gleichen Weg gingen, es ist interessant, dass das schriftliche Zeugnis über das Schicksal des Einzelnen der in den Müllstein höheren, staatlichen Interessen, geschoben wurden, äußerst selten ist.

* * *

Während **Mario Marcos Ostojić** die Ideologie des kroatischen Nationalismus analysiert, betonend sein verteidigungs- und gleichzeitig humanistischen und christlichen Inhalt, analysieren **Josip Ljubomir Brdar, Ivica Patrlj** und **Davor Dijanović** die aktuelle politische und gesellschaftliche Situation in Kroatien. In diesem Zusammenhang übertragen wir den Text des berühmten jugoslawischen Literaturkritiker **Igor Mandić** aus der Wochenzeitung *Novosti*, die die serbische Minderheit in Kroatien herausgibt. In diesem Artikel stürzt sich Mandić scharf auf Kroatien und behauptet, dass in dem Vaterländischen Krieg ethnische Säuberung der serbischen Minderheit durchgeführt wurde und dass der Hass gegen die Ser-

ben in der kroatischen Gesellschaft immer noch sehr intensiv ist. Es ist wichtig zu betonen, dass die Herausgabe des Blattes *Novosti* aus dem Budget des kroatischen Staatshaushaltes finanziert wird und dass Vertreter der serbischen Minderheit schon jahrelang Teil der regierenden Koalition sind.

* * *

Auch in diesem Heft ist, wie üblich, größere Zahl der Aussagen über das Leid der Kroaten in dem kommunistischen Jugoslawien veröffentlicht. **Mate Tadić** und **Želimir Crnogorac** vervollständigen Text über die Verurteilung von Kroaten aus Šujica (Bosnien und Herzegowina) und **Dinko Jonjić** schreibt über die Misshandlung von Gefangenen im Konzentrationslager Goli Otok. Wir veröffentlichen auch Berichte über den bekannten kroatischen politischen Gefangenen aus Zadar, verstorbenen **Želimir Meštrović** und hingerichteten Franziskaner **Dr. p. Radoslav Glavaš** aus Drinovci (Bosnien und Herzegowina) und über die kroatische Generäle und hohe Offiziere, verurteilte in den Schau Prozessen und getöteten nach dem Zweiten Weltkrieg. **Miroslav Gazda** beschreibt die Gedächtnisfeier an dem Massengrab in Slatinski Drenovac, in dem viele Opfer der jugoslawischen kommunistischen Partisanen begraben sind. •

Motovun

IN THIS ISSUE

In a series of interviews with candidates for the President of the Republic of Croatia, Editor-in-Chief **Tomislav Jonjić** has interviewed for this issue **Milan Bandić**, the Mayor of Zagreb. During the interview, among others, the question was raised of symbols of communism and of Yugoslavia in public places in Zagreb and Croatia, such as the name of the Yugoslav communist dictator Josip Broz Tito. In the meantime, the Citizens' Initiative Circle for the Square, on the occasion of the Human Rights' Day (10 December), has held another manifestation in which they requested that Tito's name be removed from Zagreb's most beautiful square.

* * *

Damir Borovčak presents a book written by Australian author **Suzanne Brooks-Pinčević** about the Bleiburg tragedy of the Croat nation (named after Bleiburg, a small town in Austria, where in May 1945 British forces reached an agreement with Yugoslav communists on extradition and slaughter of Croat soldiers and civilian refugees). **Zorka Zane** presents a bibliography of books and publications on Croatia's Homeland War, and T.

Jonjić a memoir book written by **Mijo Jurić**, who was in 1971/72, as a young man, persecuted by Yugoslav communist authorities, and because of that persecution he emigrated. The book is also interesting for the descriptions of conduct of the Austrian and German authorities at the time towards Croat political refugees. Although thousands of Croats went through that, it is interesting to note that written memoirs of individuals, who were pushed into the wringer of higher, state interest, are very rare.

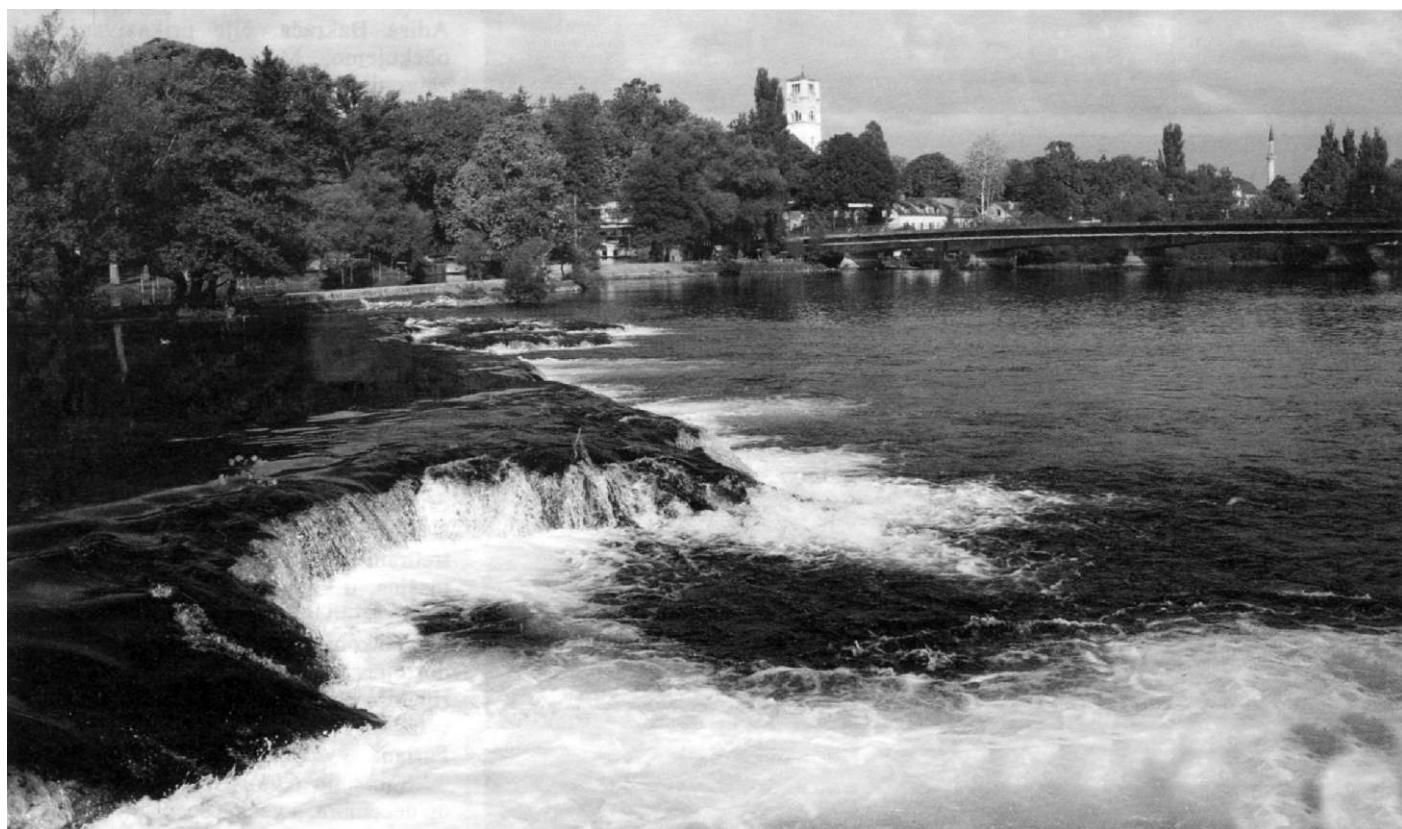
* * *

While **Mario Marcos Ostojić** analyses the ideology of Croat nationalism, underlying its defence and humanistic and Christian content, **Josip Ljubomir Brdar, Ivica Patrlj** and **Davor Dijanović** analyse the current political and social climate in Croatia. In that context, we publish the text of well-known Yugoslav literature critic **Igor Mandić** from *Novosti* weekly, which is published by the Serbian minority in Croatia. Mandić in that text severely criticises Croatia, and accuses it of ethnic cleansing of Serbian minority during the Homeland War; he also says

that the hatred for Serbs in Croatian society is still extremely intensive. It is important to say that *Novosti* weekly is financed from the budget of the Republic of Croatia and representatives of the Serbian minority have been participating in the government coalition for years.

* * *

As usual, this issue contains a number of memoirs bout the sufferings of Croats in the communist Yugoslavia. **Mate Tadić** and **Želimir Crnogorac** are finishing a text about the trial against Croats from Šujica (Bosnia and Herzegovina), and **Dinko Jonjić** writes about the abuse of inmates in the concentration camp on the Goli Island. There are also texts about the well-known Croat political prisoner from Zadar, now late **Želimir Meštrović**, the murdered **Dr. fra Radoslav Glavaš** from Drinovci (BiH), and about Croatian generals and high ranking officers sentenced in staged trials and killed after the Second World War. **Miroslav Gazda** describes the commemoration at the mass grave in Slatinski Drenovac, which holds remains of many victims of the Yugoslav communist partisans. •

Bihać

PRIEST RELATES DEATH MARCH OF 150,000 CROATS

Claims British Let Tito's Forces Take Them

Charges that British "treachery" last summer resulted in the mass slaughter of "at least 150,000 unarmed Croats" were made here yesterday by an American born Catholic priest who has just returned from seven years inside war torn Yugoslavia.

The clergyman is the Rev. Theodore A. Benkovic, O. F. M., a native of Steelton, Pa. He now is stationed in Chicago as temporary assistant pastor of St. Jerome's Catholic church, 2823 Princeton av.

In an interview at the Franciscan home, 4851 Drexel blvd., Father Benkovic, 30, said he left America on July 31, 1938, to pursue a language course in the Franciscan monastery at Mostar, Croatia. He remained in the monastery for 5½ years, later lived in Zagreb 1½ years, and finally fled Yugoslavia by plane from Belgrade to Rome on July 21, 1945.

The Rev. T. A.
Benkovic

Tito's Followers Blamed
Massacre of the defenseless Croats, he alleged, occurred at the hands of Tito's Partisans last May 14 thru 20.

The slaughter, he said, was a "death march," perhaps unequaled in modern history.

The Croats, with part of Tito's communist forces in pursuit, had been led to believe, he explained, that they could obtain sanctuary from British and American troops stationed in and around Dravograd, Slovenia, on the Austrian border.

Make 180 Mile March

Accordingly, Father Benkovic said, the Croatians, numbering 750,000 men, women, and children with a sprinkling of Croatian volunteers, assembled May 7 in the town of Zagreb, capital of Croatia, to start their 130 mile march north. They reached the border May 13. There, however, Father Benkovic said, they found no American troops — only British.

"The British, he said, were under command of Gen. Murray, leader of the 6th British tank division. After the Croats laid down their arms they were surrendered to Tito's north Partisan army, Father Benkovic reported.

Tito's men then herded the massed columns of humanity for a march — "at a trot" — south into Croatia.

Slain When They Fall

"Those who fell by the way were clubbed and bayoneted to death at once," the Franciscan said eyewitnesses told him in statements they repeated in the form of sworn affidavits which Father Benkovic later delivered to the American army counter-intelligence corps in Rome.

In the town of Maribor, Father Benkovic said, thousands of the exhausted Croats were butchered by the Partisan forces.

Machine Guns Used

Mihajlo Minic, a Croatian army major, in his statement to Father Benkovic, said those who were killed were mowed down by machine gun fire. In the town of Corna, he said, 3,000 Croats were buried in holes where they met their death.

The British, Father Benkovic charged, turned the Croats over to Tito as a move of appeasement in an effort to gain influence inside Yugoslavia. Those Croats who were not killed on the death march, he said, were taken to two concentration camps in Croatia.

The Partisans, he added, under Tito have either killed or imprisoned 506 Croatian Catholic priests.

GRADSKI NARODNI ODBOR ZAGREB

UPRAVNI ODJEL

Broj: 471

Kazneni list

1. Prezime, očevo ime i majčino djevojačko ime	HORVAT JOSIP Dragutina i Marije r. Kos.
2. Godina i mjesto rođenja (kotar)	18.II.1904. u Čakovcu, akademski slikar.
3. Mjesto stalnog boravka (kotar)	Zagreb , Deželičeva 55.

4. Koji je sud donio presudu, datum i posl. broj presude zbog kojeg je djela suđen i koja je kazna izrečena: Presudom Vojnog suda Komade grada Zagreba broj: 160/45.II. od 7.IX.1945. god. kaznom smrti streljanjem trajan gubitak časnih prava i konfiskaciju imovine. Broj: 22242.

Kazna smrtni streljanje 2. IX. 1945 (20095/1945)